

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőségi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldé-
mények czimzandók.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyujt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Égész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Non possumus. I. Bierbrunner Gusztáv. — Refle-
xiók a vallási radikalismus egy nyilatkozatára. (Folytatás.) Baló S. —
Az áll. ig. tanács r. üléséből r. t. — Egyházi lapok szemléje. — *Kül-
föld:* (Németország, Franciaország, Belgium, Olaszország, Török-
ország, Palaestina, Amerika.) — *z-y.* — *Tárca:* Egy darab fa tör-
ténete. — Roussel Napoleon után. — *z-y.* — Különfélék. — Köröz-
vények.

Non possumus.

Ó-Kér, 1880. jul. 1.

I.

Ha végig nézünk napjaink közéletén — akár politi-
kai, akár egyházi téren — és abban a szünni nem akaró,
változó szerencsével folytatott harcot szemléljük, melyet az
új-kor szabad irányú eszméi az ó-kori nymbusba öltözött con-
servativ és ultramontán nézetekkel viynak, lehetetlen rá
nem akadnunk, hogy mind a harc oka, mind a várt, de
létesülni nem tudó kibékülés akadálya legtalálóbban meg-
jelölhető a „Non possumus“-féle jelszóval. Mindkét fél
az egyedüli igazság birtokában lenni hiven magát, vala-
hányszor tágitásra szólittatik fel ellenfelétől, a felszólítást
a „Non possumus“-sal útasítja el, a mi annyit jelent, hogy
egyik fél sem akar lemondani véleményéről és érdekeiről,
és így vagy harc fejlődik ki, vagy ha a harc már kifá-
rasztotta a feleket, az óhajtott egyezkedés és kibékülés nem
sikerül, mert „Non possumus.“

Világhírűségét e jelszó IX. Pius pápának köszöni, ki
azt a róm. kath. hierarchiának jellegévé tette. Szerintem
tévedésből, mert a pápaság oly dolgokat is tudott keresztül-
vinni, mire az összes emberiség képtelen volt. És maga IX.
Pius is ábrándteljes erélyessége által, melynél fogva a leg-
megfoghatatlanabb csodákból egyházi dogmákat creált, nem
egyszer bámulatba ejtette a világot, és bizonyosan hibe-
ben jelezte volna teljes életének és összes törekvéseinek
pályafutását, ha schiboletjéül nem a „Non possumus“-t,
hanem a „Possumus“-t választotta volna.

Tagadni ugyan nem lehet, hogy e jelmonddal egy-
ben találóan jellemezte a róm. curia álláspontját: abban,
hogy nemcsak ő, de valamennyi pápa, sőt az egész hű cle-
rus, az állam, a tudomány, az egész gondolkodó emberiség
azon követelését, hogy az egyházi tanok és rendszabályok
elvalahára a kor szükségéhez alkalmaztassanak, rendszeren
a „Non possumus“-sal szokták visszaútasítani. Így volt ez

a pápai hatalom létesítésétől egészen napjainkig, és az em-
beriség már hozzászokott ezen eljárásához annyira, hogy
Rómától oly dolgokban, melyek érdekeivel a legkisebb ellen-
tétben állanak, ha mindjárt az emberiség jólétét és méltó-
ságát legnagyobb mértékben előmozdítanak is, engedékeny-
séget többé nem is várt, hanem epedve leste a pillanatot,
melyben az államhatalmak polgárai érdekében szigorú törvények-
kel kirántja a vatikánt a nem akaró „Non possumus“-ból,
s államjogi és vallásszabadsági tekintetben engedelmesség-
re kényszeríti.

Innen jött, hogy meg voltunk lepve, midőn XIII. Leo
ez évi február 24-én Melchers, a letett kölni érsekhez
intézett azon breveje, hogy nevezett érsek az államtörvé-
nyeknek hódoljon meg, köztudomásra bocsáttatott. Közel
voltunk hinni, miszerint új a era van kilátásban a társa-
dalmi élet terén, mert ima, mi eddig Róma részéről nem
igen történt, mi után a modern állam régi idő óta sohaj-
tozott, megvalósult: „Az egyedül üdvözítő egyház csalha-
tatlan pápája lemondott azon praetensioról, hogy Isten nem-
csak gyermekeinek azon részét, mely a róm. kath. hitelve-
ket vallja, hanem a világ összes országainak sorsát is le-
tette a szent curia kezébe; hogy Róma az állam irányában prot.
szellemű lett, és az állami joghatalom körén belől az állam
fenhatóságát maga felett elismeri; hogy ennél fogva elva-
lahára a papismus és a józan polgári élet felfogása között
a béke létesülni fog, miután XIII. Leo és a porosz kor-
mány közti viszonyban kezdeményezve van.“

Sietett is talán e reményben a német államkormány,
méltatva az idézett breve által tanusított előzékeuséget,
ez évi márczius 17-én elhatározni, hogy oly egyházpoliti-
kai törvényjavaslatot terjeszt az országgyűlés elé, mely a
kath. egyházat a májusi törvények kiméletes alkalmazásáról
meggyőzze. De mert a pápa Melchershez intézett útasítása
még nem volt végleges és általános, az államkormány meg-
kivánta, hogy a szent curia a papok kinevezését a kor-
mánynak pontosan jelentse be és Bismarck ápril 4-én ez
esetre megígérte a pápai udvarnál a német követséget ismét
felállítani. Azonban a pápa ezzel nem volt kielégítve, töb-
bet követelt; mindenekelőtt a májusi törvénynek hatályon
kívül helyezését; aztán kijelentette, hogy ő — mit Bis-
marck kívánt — az országgyűlés centrumára befolyást nem
gyakorolhat, mert azzal nem is rendelkezik. Most már ki-
derült, hogy a kölni érseknek adott útasítás is a régi róm.

kath. „reservatio mentalis“ elvén alapúlt, és hogy a pápa nem a porosz katolikusok üdvét hordja szívében, hanem a protestáns birodalomban a régi hatalmat ismét visszanyerni akarja. Mindent, mi ezen czél megközelítését elő nem mozdíthatja, bár egyelőre nyájasan, de mégis határozottan „Non possumus“-sal visszaútasított.

Ennek folytán Bismarck is kijelenté, hogy a májusi törvényeket nem veheti revisio alá, mert ez csak az országgyűlés beleegyezésével történhetik, mely egyedül van jogosítva, valamely törvény megváltoztatását vagy plane felfüggesztését elhatározni. A bécsi követnek pedig tudomására hozta, hogy a pápával való alkudozások eredménytelenségéről meggyőződött, és nem hiszi, hogy a pápa a centrum-pártra befolyást ne gyakorolhatna, mire XIII. Leo a kérdéses útasítást, melyet Melchershez febr. 24-én intézett vala, visszavonta.

Várni lehetett volna, hogy most a porosz kormány márczius 17-én történt határozatát szintén vissza fogja vonni. Nem tette. Alkalmasint azért, hogy Bismarck most már XIII. Leo segítségével nélkül meg akarta kísérteni a porosz katolikusok megnyugtatóját. A törvényjavaslat az országgyűlés elé került. Tartalma két részre osztható: I. A kormány felhatalmaztatik, az 1873 évi május 11-én létrejött törvények egyes intézkedéseit, p. o. „a papok előképzéséről és alkalmazásáról“, felfüggeszteni. II. Az 1873 és 1875-iki egyházpolitikai törvények némely határozatai megváltoztattatnak. Nevezetesen: 1. Az egyházmegyék kormányzása rendeztetik és a modus vivendi megállapittatik, miután a legtöbb püspökség, elmozdítás következtében, ürességben van; jövőben a kormány nem fog elmozdítást eszközölni, hanem legfeljebb hivatal vezetésre való képtelenséget mond ki; az elbocsátott püspökök új eskütétel nélkül a király által ismét visszahelyezhetők. 2. Az állam fenhatóságának érvényesítése az egyház felett a főpraesidens kezébe tétetik le. 3. A zárda-törvények kimerítőbb és bővebb magyarázatot nyernek.

Bierbrunner Gusztáv.

R e f l e x i o k

a vallási radikalismus egy nyilatkozatára.

(Folytatás.)

Kolozsvár, 1890 június hó.

Sajátságosul definiálja Sámi a vallást is, midőn így szól: „Ennek az én igaz Istenemnek (vajjon egy más álláspontú embernek az Istene nem lehet ép oly igaz?) religioja: a szabadság.“ Erre a definitiora bátor vagyok megjegyezni, hogy ez aligha mond valamit, miután a szabadság bármily becses határozomány a szellemi élet körében, csak negatív határozomány, ilyen vagy ilyenek által pedig semminemű fogalomnak tartalmat adni nem lehet. A szabadság minden valódi vallásnak igen is szükséges föltétele, de soha sem maga a vallás; a szabadság a tenyésztető melegágy, jobban mondva: kívánatos és szükséges hőmér-

sége a talajnak, de soha sem maga a színes és illatos virág, a frissítő és tápláló gyümölcs. A vallást mondhatjuk objective: Isten és ember közötti viszonynak, subjective: Istenbe vetett hitnek; és vallásosnak mondhatjuk az olyan embert — Hartmann, a nagy philosophus szerint — kinek lelkében olyatén metaphisicali képzet (Isten) él, mely érzését valóban afficiálja.

A vallásról elmélkedve továbbá azt mondja Sámi: „Religiojának (t. i. az ő Istene religiojának) credoja: az igazság és emberszeretet.“ Ennél a credonál az a baj, hogy e szerint van okozat ok nélkül, folyam forrás nélkül, kép nélkül szólva: ez a credo a vallást csupa morallá párologtatja el. Pedig a vallásban hit és erkölcs egyaránt szükséges alkotó elemek; amaz a principium, emez a consequentia; amaz a forrás, ez a folyam; amaz a metaphisicali agens, emez az élet szabályaiban és cselekedeteiben nyilatkozó actio. Midőn tehát a Sámi credoja a hitelemet elpárologni engedi, voltaképen a másik elem, a moralitás is, minden életnedvtől megfosztatik. Hartmann is oda nyilatkozik, (tán megengedhető, hogy újból e nagy gondolkodóra hivatkozom, kit a keresztyén tanok barátjának nevezni épen nem lehet), hogy az érzésre kellőleg ható metaphisicali képzet nélkül nincsen moral. De tán felesleges megjegyezni, hogy a moralitás létesülésére nem elég, hogy amaz érzékfölötti agensről az ember bármily szívesen elmélkedni, beszélni vagy írni tudjon, hanem szükséges, hogy az a lélekben valóban meglegyen, és pedig olyan intensivitásban, hogy általa a szív, az érzés valóban afficiáltassék. Ekkor a moral biztos, az egyedül biztos alapon nyugszik.

Lehetséges ugyan, hogy néha messzeterjedő társadalmi téren milliók szívéből csaknem merőben kipusztul az érzékfölötti agens: a vallásos hit, s mégis aránylag túrha moralitással találkozunk. Ez azonban csupán ama kipusztult erő még kevés ideig fenmaradó hatásának eredményeként a patak medrében, a forrás kiszáradása után láthatni még egy pár napig kevés vizet folydogálni, nem sok időre leszűrődik vagy elpárológ az az utolsó csepp, nem maradván egyéb hátra, mint sivár kavics és szemiszap. Avagy nyugodhatik az a bizonyos fokú moralitás bizonyos mellék tényezőkn, például természeti hajlam, mény, félelem szoktatás, s más ily tényezők talapján, azonban természetes tápláléka helyett csak ennek summatumát találván fel, csak beteges sinlődő életet él, s pusztulásának gyors bekövetkezése előre látható.

A Sámi szerinti vallásnak papjai — mint mondja ő — „a Jézus előtt és a Jézus után élt s ezután becsületes emberek.“ Ez a gondolat nagy részint katolyáni: az egyetemes papság és keresztyén és protestáns elvével sok tekintetben összhangzó.

A papság, mint közbenjáró Isten és ember között, az égi üdv szükséges közvetítője zsidó és pogány mény. A keresztyén vallás Istentől ihletett okmányainak mint egy a közbenjáró Isten és ember között: a Krisztus, kiben és ki által az isteni világosság és

lem nyilvánossá lett a föld gyermekeinek. És ez a kegyelem és világosság részébe juthat a Krisztus által bárkinek, a nélkül, hogy bármely pap szertartásos cselekvényeire, mint közvetítő eszközre, szükség volna. Azért a keresztyénség keblében valamely, a néptől külön vált papi rendnek, clerusnak, mint szentségnek, mint az ég malasztját közvetítő hierarchiának, helye nincs. Az evangéliumi keresztyénség democratia, de nem úgy, mint a democratiát sokan képzelek és megvalósítani akarják, hanem a maga tisztult, nemes alakjában: por, durvaság, önző és szájas demagogia nélkül. A mennyiben tehát Sámi a hierarchiai eszmétől eltérőleg s az evangéliumi szempothoz közelítőleg fogja fel a papság mivoltát, annyiban felfogását magam is helyeslem; de a mennyiben idézett kifejezésében egy olyan szót használ, mely a papság egyetemességének elvét megszorítja, s a mennyiben a Sámi által, a vallásügygel szemben elfoglalt általános nézpontra szerint bizony feltehető, hogy ama kifejezésben bizonyos tendentia rejlik, melynek megvalósította az egyháznak, a keresztyénség ezen szükségképi alakjának fölbomlását vonná maga után, annyiban vannak kifogásaim is. Az elsőt illetőleg kifogásom van az ellen, hogy Sámi a jelzett kifejezésben ezt a szót használja: „becsületes“. Ezt a szót Sámi cikkének más helyén is használja, midőn mondja, hogy „a legelső becsületes ember megjelenésével a világon az Isten szükségessége előállott.“ Itt és ott e szó nincs a maga helyén. Mer t egyfelől a becsület inkább társadalmi, mint szorosan ethikai fogalom; tartalmát nem annyira az erkölcsiség örökérvényű kriteriumai alkotják, mint inkább a társadalom időszerű, conventionalis nézetei a helyesről és időről; ennél fogva a becsület nem egyéb, mint az embereknek sokszor tévedésen és előítéleten alapuló jó véleménye felőlünk, és így megtörténhetik, s bizonyára történik is, hogy valóban a moralitásnak nem áll valami magas fokán az, ki az emberek által becsületesnek tartatik, viszont megtörténhetik, hogy az, ki meg van gyalázva és becstelenítve az emberek szemében, igazoltan áll az előtt, ki a szívek és vesék vizsgálója. De másfelől, ha Sámi tiszta ethikai értelemben használja a „becsületes“ szót, — ám verba valent usu — ha alatta a moralitás viszonylag magas fokán álló embert ért is; ekkor is kifogásom van e szónak az idézett helyeken való használata ellen. Ellene kell mondanom azon állításnak, hogy „az Isten szükségessége“ csak a „becsületes“ vagy a moralitás viszonylag magasabb fokára jutott ember vagy emberek megjelenésével állott volna elő. Mert ha a vallást, Sámi szerint is, bizonyos hiányainkra való eszmélkedésünk s ennek nyomán fakadó vágyainak szülik meg, nevezetesen a mi vágyakozásunk teljesebb boldogság után“; akkor lelki életünk legnagyobb és legfájdalmasabb hiánya: erkölcsiségünk csorbulásai és fogyatkozásai is Istenhez kell hogy vezessenek; mert e siralmas helyzetünkben csak ő tőle, az ő kegyelmes és hatalmas erejétől és segítségétől reméljük ama fogyatkozások helyreállítását, ama csorbulások elenyészését. Tehát erkölcsi hiányaink vagyis bűnös voltunk érzete nem kevesebb erővel vezérel minket Istenhez, mint a boldogság

elérésének vagy az igaz megismerésének avagy az igazság győzelemre juttatásának vágya. Sőt a vallást életre keltő tényezők között épen a fölébredt büntudat volt a leghatalmasabb mindenkor. Ezt bizonyítja a vallásos élet ama nagy hőseinek, az Úr ama kiváló eszközeinek: Pál apostolnak, Augustinusnak és Luthernek élettörténete. Midőn az Úrnak e választottai keblükön a büntudat nehéz sebére érezték, s midőn látták, hogy e sajgó sebekre a bölcsészet és tudomány becses, drága javai sem tudnak gyógyító balsamot önteni: ahhoz folyamodtak, a ki a mi gyógyítónk, a mi menedékünk mindenha. Az emberiség újjászületését az idők teljessége megérkeztek ez a prédikáció vezette volt be: „Térjete meg!“ És ha új prófétája támad ennek a kardcsörtető és mégis megrémült, kincset kincsekre halmozó és mégis szegény, tudományával fennen sátorozó és mégis tanácstalan, humanitásával kérkedő, de azért a proletariatus rabszolgaságát megteremtő kornak: ez a próféta bizonyára az által fogja a zaklatott és kifárasztott népeket az enyhületet adó egyetlen kebelre vezetni, hogy a büntudat fájó érzetét fölébresztvén, így szóland hozzájuk: „Térjete meg!“

A vallásos ihletnek tehát a bűnös állapot is szülője lehet, mihelyt az egyszer az öntudat világáig felhatolt; sőt ez állapot emberei a vallásos életnek papjai, azaz eszközölői, gyarapítói is lehetnek, midőn ezeket az ahhoz való térésre buzdítják, a kibe vetik ők magok reményüket. A vallásos életközösségekben mindenki pap, nemcsak az értelmileg és erkölcsileg nagyok és erősek, hanem a kicsinyek és gyengék is: mindenki hivatva van önmaga és mások vallás-erkölcsi építésére, Istentől nyert talentumai mértéke szerint. Ez a legtökéletesebb vallásban, a ker. vallásban, kifejezést nyert egyetemes papság elvének postulatuma.

Baló Sándor.

(Folytatása következik.)

Az áll. ig. tanács r. üléséből.

Kolozsvártt, 1880. jun. 27-én.

Jelen vannak: főt. Nagy Péter elnök; Incze Mihály, dr. Kolozsvári Sándor, Szász Béla, Szabó Ádám, Balogh György, Bodor Antal.

Az időközben ellátott ügyek bejelentése után

A püspöki telek körüli munkákról tétetik jelentés, s a szükséges költségek útalványoztatnak, valamint a titkár ajánlatára fölvetett új díjnak napi-díjai is.

Ó-déllői igen szegény egyházközségünk a törvénynek megfelelő iskolát föntartani nem bírván, a nemzetiségi számvizonyok azonban a községi iskola felállítását nem javallván, korábban kérvény intéztetett a miniszterhez e községben állami népiskola leendő felállítására iránt. A miniszter most megtagadja ugyan a pénz szűke okán az állami iskola felállítását, azonban útasította az ottani tanfelügyelőt a községi iskola felállítására iránti lépések megtételére és pedig olyképp, hogy egyházközségünkkel egyetértsen, s haj-

landónak nyilatkozott az iránt is, hogy addig is, míg az állam pénzügyeinek javulása az állami iskolák nagyobb számban leendő felállítását megengedné, kész 100—100 forinttal maga is járni a tanítók fizetéséhez, ha egyházunk szintén segédkezet nyújt a községi iskolák felállításához. — Igazgató tanácsunk meleg köszönetet mond a miniszternek e közeledéséért, s tanügyi előadónk kimutatása nyomán közöljük vele azoknak a községeknek neveit, melyekben a miniszter által ajánlt módon készek vagyunk az állammal való szövetkezésre, t. i. a hol a nemzetiség veszélyeztetve nincs. Déllőre nézve azonban ragaszkodunk korábban kifejtett kérésünkhöz, miután itt a községi iskola a nemzetiséget veszélyeztetné. Ellenben, ha a miniszter e helyen állami iskolát állít, az egyházközség tehetségéhez képest készek vagyunk az állami tanító fizetéséhez járulni, ha ezt a miniszter hitsorsosaink közül nevezi ki és megengedi neki, hogy ottani kicsiny egyházközségünkben a könyörgést és a temetést végezze.

A száraz-ajtai erdő-vásár iránti szerződés, Zathure csky Gy. és dr. Otrobán N. által kiállítva, a múlt alkalommal megállapított formában, időközben beérkezvén, némi stylaris javításokkal helybenhagyatik.

A berkenyesi befizetett kepeváltság ügyében az elnök fölhatalmaztatik a jogügyi bizottság javaslatához képest a jogosultak javára végzendő kiutalványozásra.

Az államsegély 1873 évi számadásai kiegészítve fölterjesztetnek a miniszterhez.

A szederjesi és kendi-lónai kisorsolt érték-papírok többlete a jogosultak javára leendő kamatozás végett elhelyeztetik, — javaslat tételük egyszersmind a közgyűléshez, hogy a kisorsolási többleteknek a jogosultak javára történő kamatozása csak akkor kezdődjék, ha a többlet bentartott kamataival egy 100 frtos értékpapír vásárlása erejéig szaporodott, ez esetben kérdés intéztetvén az illetőhöz, ha nem hajlandó-e a közgyűlés ez ügyben való határozat hozataláig behagyni (nehány krajczárnyi) kamatját?

Bihari István enyedi gyakorló-iskolai megválasztott tanító díjlevele egyik példányát aláírva visszaküldi.

B.-bocsárdi egyházközségünk 1851 óta tényleg Igenhez volt csatolva, azonban illetékes testület határozata nélkül, az egyházmegye nem tévén eleget az 1851 évi zsinat útasításának, hogy e tekintetben javaslatot terjeszzen a zsinat elé. Az 1851-ben elejtett fonal fölvetetvén, az egyházmegye útasittatik a javaslat ideterjesztésére.

A dévai egyházak szabálytervezete az egyházi illetékek fizetését illetőleg, némi módosítással, helybenhagyatik.

A magyar-nemegyei, sajó-udvarhelyi és szász-brétei pénz és terménybeli élvezményeket illető okmányok az ügyvéd használatára kiadatnak.

A m.-solymosi egyhk. egy 800 frtos követelése biztosítására a fekvő árverezésében való részvételre fölhatalmaztatik, egyszersmind arra is engedély adatván, hogy a vásár megojtése esetében, az így szerzett fekvőt kisebb részletekben eladhassa — jelentéstétel kötelezettsége mellett.

A karatnai egyhk. papi telek vására helybenhagyatik.

A b.-bocsárdi, valamint a bükkösi egyházközség, nem különben az udvarhelyi tanoda fekvőket vásárolván, az ezt illető szerződvények helybenhagyatnak.

A Fodor-féle dévai alapítvány tulajdonát tevő telek haszonbéri szerződése, az ottani közjegyző által szabályszerűen kiállítva, helybenhagyatik.

A szászvárosi egyhk. Wesselényi-féle telkének átalkítása, a bemutatott terv szerint, engedélyeztetik.

Az unitárius testvérek főconsistoriuma bepanaszolván egyházunkat a maros-tördamegyei tanfelügyelőnél, mintha a makfalvi Wesselényi-iskolánál az ösztöndíjak nem szabályszerűen osztatnának ki, az iskola gondnokságának megküldetnek a végrendelet és örökösökkel kötött szerződvény illető pontjai, megiratván a gondnokságnak, hogy a tanfelügyelőt figyelmeztesse, hogy a felügyeletet hagyja az illetékes közegekre. Ugyane gondnokság fölterjesztésére Lénárt József vásárhelyi tanodai s. tanár megerősítettik, mint a gondnokság jegyzője.

A fülei egyházközségnek megengedtetik, hogy második tanítói állomását csak a jövő évben töltsse be.

Göldner N. a m.-vásárhelyi tanoda német nyelv tanára, ez állomásán végleg megerősítettik.

A teremii alapítványi pénztár mind Kolozsvártt, mind Teremiben adó alá vettetvén, s a miniszter e kétszeres megadóztatást helybenhagyván (!) az ügy véleményadásra áttétetik a jogügyi bizottsághoz.

Ellátatott még több csekélyebb jelentőségű ügy.

r. t.

EGYHÁZI LAPOK SZEMLEJE.

A „Prot. egyh. és iskolai Lap“-ban Wéber Samu „A vallásszabadságról“ ir vezércikket. Czikkiró szerint Magyarországon a sokat hangoztatott vallás-szabadság nem egyéb üres phrasisnál, mivel a vallás egyenjogúsága még most sem lett tény, apáink ártatlan vérével kivivott jogaink sem tartatnak fenn teljes épségben, és ismételve fordulnak elé esetek, melyek a protestánsok jogfosztásával egyenlők. Ilyen eseteket hoz fel saját tapasztalásából.

1872-ben Keresztfalván, czikkiró leány-gyülekezetében, egy év. férfi kath. nőt vett feleségül. Az esketés után a kath. lelkész a férfit, a törvény ellenére, esküvel kötelezte, hogy minden gyermekét a kath. vallásban fogja neveltetni. A törvényszegő lelkész eljárása, az ellene megindított vizsgálat után, rosaltatott, s a törvény érvénybe helyeztetett. E házasságból született leánygyermek a kath. nő után a kath. lelkész által kereszteltettek meg. Ez a maga rendén volt. De nem az, hogy a kath. lelkész a fiú is megkeresztelte, mielőtt czikkiró megtudhatta volna, hogy gyermek született a háznál. A szepesi közigazgatási tanács elrendelte ugyan, hogy czikkiró a keresztelést községe anyakönyvébe vezesse be, de azért a férfi megmaradt azon meggyőződésben, miszerint a gyermek azon hitvalláshoz tartozik, melynek lelkésze megkeresztelte.

Ugyancsak Keresztfalván egy kath. úr egy év. nővel kelt össze. E házasságból született leánygyermeket, czikkiró minden tiltakozása s törvényre hivatkozása daczára, a kath. lelkész keresztelte meg. Czikkiró a kath. lelkésztől benyújtott óvására, egy hivatalos iratot kapott, mely hű fordításban így hangzik: „Egy püspöki körirat mondja: a törvény vegyes házasságok tekintetében a keresztelésre nézve semmit sem rendel. A szülők felszólítására a keresztelést végezhetjük és azt a felszólítást a keresztlevéllel együtt a lelkészi hivatalhoz küldjük. Lőcsén p. o. ily esetben a keresztlevél sem küldetik meg.“

Ha a vallási törvények úgy értelmeztetnek, mint e püspöki idézetből kitűnik, úgy a törvény valódi célja meg-hiusúl, a törvény illusoriussá válik, a vallási elnyomatások és jogsérelmek napi renden lesznek. A „regnum Marianum“ arany korszaka, úgy látszik, bekövetkezik megint. A Szepességben a 16-ik évszázban 150,000, a 18-ikban 70,000 protestáns volt, míg ma csak 35,000 van.

A „**Protestáns Hetilap**“ban ecclesiasticus e czim alatt ír vezércikket: „A magyar protestánsok dicsérete a Religióban“. Ecclesiasticus szerint eddig azt mondogattuk, hogy a róm. kath. egyház tényleg még ma is uralkodó egyház, és ime a „Religio“ megtanít, hogy nem így áll a dolog, mivel a protestánsok valódi dictaturát gyakorolnak a katolikusok és azoknak minden ügyei felett. Ha mi csakugyan oly hatalmasok volnánk, mint a „Religio“ hiszi, ennek okát csupán értelmi és erkölcsi túlsúlyunkban kereshetnők, mert számra nézve kevesebben vagyunk és vagyona nézve hasonlíthatlanul hátrább állunk a katolikusoknál.

Czikkiró szerinti, csak akkor leszünk méltók a „Religio“ dicséretére, akkor mondhatjuk el, hogy nemcsak opponálni, hanem alkotni, összehatólólag cselekedni is tudunk, ha a konvent kezébe véve az ügyet, akár egy prot. egyetemet, akár egy igazi tudományos főiskolát létesít és szervezi a tanárképzést. A prot. egyetem vagy igazi tudományos főiskola, ha létre jő, nemcsak méltó büszkeségünk, hanem hatalmunknak is erős oszlopa leend.

K Ü L F Ö L D.

Németország.

(Az egyházi törvényjavaslat a képviselőházban.)

A német egyházi törvényjavaslaton a porosz képviselőház sok pusztítást tett. A kormánynak azonban sikerült megmenteni a törvényjavaslat 4-ik pontját, azt, mely az elítélt püspökök megkegyelmezésére vonatkozik. 252 szavazattal 150 ellen fogadta el a ház e pontot. Ezzel meg van adva az alap, mely az egész törvény létrejöttét biztosíthatja.

Franciaország.

(A kormány s a szerzetes rendek.)

A határidő, melyet, az ország elhagyására, a francia kormány, a szerzetes rendeknek még márczius 29-én kitű-

zött volt, június hó 29-én letelt. A rendelet végrehajtása nagy zajt fog ütni az országban. Csupán a jezsuiták azok, kik, legalább színből, erősen készülődnek: alkudoznak más világrészekben föld területekre, s helyiségekre, nagyban csomagolnak odahaza stb. Valójában azonban ők a valódi szitói a kormány elleni reakciónak. A többi szerzetes rendek pedig mindedig a legkissebb hajlamot sem mutatják a meghódolásra, jóllehet a kormány egész szigorral lép fel, s minden készüléket megsz. rendeleteinek végrehajtására.

Belgium.

(Kultur-harcz új kiadásban)

Már hárman vannak, kik a pápai széknak, — közvetve, vagy közvetlenül — hadat izentek. Németországhoz és Franciaországhoz Belgium is csatlakozott, a mennyiben követét a Vatikánból haza hívta. A fölött még nem határozott ugyan, hogy a pápai nunciatusnak kiadja-e az útlevélét, ilyes előzmények után azonban ez is kétségtelenül várható.

Olaszország.

(XIII. Leo és a keleti keresztények.)

A szent atya igen élénk érdeklődéssel viseltetik a keleti keresztény hitfelekezetek iránt. Mossulban, Mesopotamia városában, a khald szertartásnak számára kollegiumot alapítottak a jezsuiták, kiknek a szent atya megengedte, hogy a khald ritusra mehessenek át. Ugyaníly intézetet alapítottak ugyanők Kairóban, a koptok számára, itt is engedélyt kapván a kopt ritusra átmenni. Most ily tan- és nevelő-intézetet szándékoznak felállítani az örmények számára Erzerum- vagy Trapezuntban. — Az angol kormány hajlandónak mutatkozott a szent szék abbéli törekvéseit támogatni, hogy Athénben egyesült-görög seminarium alapíttassék. Mennyire haladtak a tárgyalások, nem tudai; az mindjárt kezdetben kitűnt, hogy a hellén kormány a tervet ellenzi. Rómában is van egy görög-ruthen kollégium. A szent atya e tanintézetet keleti egyetemé akarja kibővíteni, hogy ott a különféle keleti szertartású kollegiumok növedékei és tagjai fensőbb kiképzetésüket befejezzék.

Törökország.

(Éjjeli prédikáció a Dolma-Bagdésben.)

Múlt csütörtökön este ünnepelte meg a konstantinápolyi mohamedán világ azon napnak évfordulóját, mikor a Korán Mohamednek alászállt az égből. Konstantinápoly minden mecsetje és minaretje, minden magánháza fénytengerben úszott. A királyi palota belsejében a szultán a nagy elfogadó teremben ült, körülötte a császári ház minden hercege, a miniszterek, állami főméltóságok teljes diszben. A szultán előtt egy igen öreg seik, a szent D selal E ffe ndi állt s az összegyűlteknak e nevezetes szent nap jelentőségéről beszélt. Azután pedig több fejezetet olvasott fel a Koránból. A prédikáció után a szultán s a többiek kezét csókoltak a seiknek.

Palaestina.

(Pozsonyi harang Palesztinában.)

Néhány pozsonyi katolikus még április 27-én egy két mázsás harangot küldött ajándékba Gaza város keresztyéneinek, kik azt május 29-én meg is kapták. A városban csak mohamedán ácsok levén, kik mint az összes mozlimok, megvetik a harangokat, nagy fáradságba s sok pénzbe került, míg egy ácsot kaphattak, ki a keresztyének segélyével, föllállította a harangot. Most azonban a mufti minden áron el akarja azt távolítani és kijelentette, hogy erre ezer aranyat is kész áldozni. Az ottani keresztyének jelentést tettek a francia consulnál Jaffában, azonki-

vül az osztrák-magyar kormány védelmét is akarják kikérni, ha a mohamedánok által vallásuk szabad gyakorlatában akadályozva lennének.

Amerika.

(Egyesület a válás ellen.)

Az amerikai Egyesült-Államokban tömegesen fordulnak elő az elválások. Ez reakziót szült. Konnektikut államban egylet alakult, mely a házassági elválásról szóló törvény megváltoztatását tűzte ki célul.

—z—y.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

EGY DARAB FA TÖRTÉNETE.

— Roussel Napoleon után —

— A tengerbe vele! A tengerbe!

— Nem, nem! A bitófára, a mely a nagy piacon áll, hadd szolgáljon intő például a többi eretnekeknek.

— Nem, nem! Lökjük le a szirtről a mélységbe, majd megboszszulják a szent szüzet a hollók!

— Nem, a tengerbe vele!

— Nem, a bitófára!

Mindenki ordított, szaladgált, s beláthatatlan tömeg hullámozott fel s alá egy szegény ismeretlen körül, ki a szent szűz kápolnájából jött, a hol, mint mondták, borzasztó szentségtörést követett el; két szerzetes vonszolta a szent inquizicio elé.

Mit követhetett el? Kövessük a tömeget, s rögtön megtudjuk.

A két szerzetes (nem tudhatni, hogy ember-szeretből-e, vagy csupán azért, hogy zsákmányát kétségtelen máglyán való elhamvasztása kinjainak sértetlenül adja át,) mindenkép azon volt, hogy a feldühödött népet minden tettelegességtől visszatartsa s el is vezette a szerencsétlent az inquizicio palotájába, fel egyenesen az ülésterembe.

A nép künn még mindig tombolt s fenyegetődzött, hogy erőszakkal fog fellépni, ha nem büntetik meg a szent szűz elleni szentségtörés elkövetőjét, a legrövidebb rögtönítélet útján: máglyán. A feldühödött tömeg lecsendesítésére a főinquizitor sem tehetett egyebet, minthogy egy rokona által az inquizicio palotájának erkélyéről kihirdettette, hogy a szent törvényszék beható vizsgálatot fog ez ügyben indítani, s ha csakugyan szentségtörés esete forog fenn, a vétkeket egész szigorral fogja sújtani. Zúgó helyeslés követte e megnyugtató szavakat.

Mig a nép édes kárörömének adja magát, kövessük addig ismeretlenünket a törvényszék elé. A bírák már együtt ültek, s az elnök felhívására az egyik szerzetes így adta elő a szóban forgó esetet:

— Ez embert itt szentségtöréssel vádoló. Mert midőn a szent szűz kápolnájában az ájtatos hívők szent áhitattal könyörögtek a szent szűz lábainál, midőn egy lelkes az oltár előtt misézett, s a segédletét képező kis gyermekek csöndesen himbálták füstölőiket, midőn az orgoña csöndes hangjai zendültek át a légen, melybe ájtatos fohászok hangjai vegyültek, akkor ez az idegen, ez . . . a sátnfi, vagy talán maga a sátn, egyik oszlop árnyából, hová addig meghuzódott volt, csöndesen előlépett, s lassan közeledvén a szent szűz-anya szobrához, felemelte a selyem leplet, mely annak isteni alakját fedte, de csakhamar ellökte magától s mély sohajjal így kiáltott fel: „*Bálványimádók, szegény bálványimádók!*“

Méltó felindulás fogta el a bírák mindenikét, s az elnök, alig túrköztetve s roszzúl is palástolva haragját, így kiáltott a vádlottra:

— Ki vagy te?

— Knox Vilmos, angol szobrász?

— Honnan jössz?

— Az Indiákról.

— Mit mondasz az ellened felemelt vádra?

— Semmit; igaz!

— Kiről beszéltél, midőn bálványimádókat emlegettél?

Az indusokról?

— Nem, rólatok.

— Rólunk?

— Igen.

A harag pirja szökött a bírák arczaira; az elnök fogait csikorgatta, s öklét az asztalra csapva, ingerülten folytatá a vallatást:

— Tudod-e, hogy még ez órában máglyára küldhetlek?

— Igen, ha Isten megengedi.

— No bizony! *Én* mondom, hogy Isten azt akarja, hogy te még e perczen kisenvedj a máglyán. Hallod?

— Tehát elítélsz, a nélkül, hogy kihallgatnál?

— Nem, nem, beszélj s csak azután fogsz máglyára lépni.

— Halld tehát, s legyen ítélő bíránk az Isten. De gondold meg, hogy a máglya, melyet te számomra gyújtasz e földön, egy másikat gyújthat meg számodra, a más világon. Halld tehát önigazolásomat s vedd figyelembe, hogy, felettem hozván ítéletet, saját magad felett is ítélisz.

— Hagyj fel a fenyegetésekkel, szoritkoz csupán védekezésedre.

— Halld tehát: Nehány évvel ezelőtt, mint tiszt egy angol ezredben, egy egész hadtesttel Indiába útaztam. Egy havi hajózás után hajónk egy lakatlan sziget mellett hajótörést szenvedett. A személyzet, felszerelések s élelmiszerek mind ki lőnek mentve a hullámokból, de a hajóroncs, pár nappal a szerencsétlenség után, saját szemeink előtt merült el. Egészen a tétlenségbe merültem volna ez elhagyott szigeten, ha kedvet nem kaptam volna magam, régi, már szinte el is felejtett szobrászi mesterségemben gyakorolni, s remélve, hogy az ég majd csak küld valami segílyt, vigan fogtam kezembe rozsdás késeimet, s vésőimet. Kivágtam egy fát, levágtam ágait és hosszú, sima törzsét két egyenlő darabra fűrészeltem. Felváltva dolgoztam mind a két darabon, s egy hó lefolyása alatt két, minden részeiben hasonló, női alak került ki kezem alól. Munkám már csaknem teljesen be volt fejezve, midőn örömkialtások ütötték meg füleimet: egy kereskedő hajó vitorlázott el szigetünk mellett, s meglátva vészjeleinket, szigetünkhöz hajózott. Kapitánya szívesen fogadott fel mindnyájunkat hajója fedélzetére. A megmentettek mindegyike sietett a kapitány iránt érzett hálájának kifejezést adni, egyik szóval, másik ígéretekkel vagy ajándékokkal, én azonban, ki mindenemet elvesztém, nem tudtam hálámat egyéb-
bel tolmácsolni, minthogy két faszobromat a kapitánynak ajándékoztam, ki azt megelégedett mosolylyal fogadta el tőlem, s leolvashattam arczáról, hogy e primitiv dolgokkal nagy tervei vannak. Igen örvendtem tehát, hogy ajándékom szívesen fogadtatott, s többé soha sem gondoltam fadarabomra.

— De mi összefüggésben áll ez a történet a te szentségtöréssel? — szakítá félbe az elbeszélőt a bírák egyike.

— Mindjárt kiviláglik. Két évvel később meglátogattam Indiában a leghíresebb pagodák egyikét, melybe évenként számos hívó zarándokolt, a pagoda szentélyében álló istennőhöz, kiről azt hitték, hogy, mint boldogságos szent szűz, csodatevő erővel bír. Én, megmagyarázhatatlan kíváncsiságtól ösztönözötve, egészen a szentélyig hatoltam a tömegben, de itt egy dolog rendkívül meglepett, s ez azon rendkívüli, majdnem hihetetlen, hasonlóság volt, melyet az en-készítettem fa-szobor s a szent istennő eme szobra között találtam. Közeledtem, jól szemügyre vettem a szobrot, megtapogattam, s felismeriem benne darab fámnak felét, melyet oly annyira imádtak e szegény indusok!

— Mond inkább, hogy szegény bálványimádók! — szakítá félbe az elnök.

— Igaz! Én is átkoztam magamban a napot, melyen az a gondolatom jött, hogy női alakot faragjak, mert hisz így önkénytelen előmozdítója levék egy pogány istentiszteletnek s hő imával kértem Istentől bocsánatot.

— Hogyan? Az Istentől te? Te szentségtörő? — De térj a dologra, mert mesédnek semmi köze sincs szentségtöréssel. Beszélj gyorsan és röviden, mert az idő halad.

— Letettem katonai rangomat, s néhány évvel később Európába jöttem. E városba csak tegnap érkeztem. Az első ember, kivel a rakparton találkoztam, az a kapitány volt, a ki amaz elhagyott szigetről engem s társaimat hajójára vett volt fel. Midőn elbeszéltem neki az indiai pagodában látottakat, s ott tett kellemetlen felfedezésemet, kijelentette, hogy az egyik szobrot ő maga adta el az indiai brahminoknak, mint égből szállott istennőt; „majd meg fogja látni a másikat is“ — tevé hozzá mosolyogva. Ezzel elváltunk. Ma reggel aztán, ösztönszerű sejtetelemről vezetve, meglátogattam a ti, szent szűzről elnevezett, kapulátokat. Már bemenetelemkor feltűnt nekem, hogy minden ima, minden tisztelet-nyilvánítás egy szobor felé van irányozva. Ez felkelté érdekeltségemet, ama szobor felé tarték, felemeltem az azt borító leplet, s megláttam

— Mit láttál?

— Az indiai madonna iker-testvérét, saját kezem fáradságos munkáját, fa-törzsökömnek másik darabját.

(Vége következik.)

—z—y.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1880. július 3-án.

— Lapunk t. előfizetőit tisztelettel kérjük előfizetéseik megújítására, illetőleg hátrálékaik törlesztésére. Az előfizetési feltételek lapunk homlokán olvashatók. A kedvezményi árakat közelebbi számunkban közöltük.

A kiadó hivatal.

— A helybeli gyermekkerti nőképezdében a képesítési vizsgálat június 30-án dicséretes eredménnyel folyt le, a mi első sorban a tanári kar kiváló ügybuzgalmának köszönhető. A képezde, melynek igazgatója pár év óta t. Paal Ferencz úr, mostani szervezetében e tanfolyamnak, pályafutását bevégezte, miután helyét a b. városi gyermekkert-társulat s Kolozsvár városa közt létrejött s a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr által helybenhagyott egység értelmében a jövő tanévben a beállítandó felső leányiskola fogja elfoglalni.

— A pozsonyi egyetem tengeri kigyója újra felütötte fejét. A lapok szerint, Trefort miniszter úr e tárgyban ő Felsőséghez emlékiratot intézett, melyben nyomós érvekkel igyekszik indokolni azon nézetét, hogy a felállítandó harmadik egyetem illetékes székhelye nem Szeged, hanem Pozsony városa. Az emlékirat tartalma, ez idő szerint, még a kandi szemek előtt elrejtett hivatalos titok.

— „Örök harc“ ezim alatt lapunk szerkesztőjének S.-Szt.-Györgyön, az egyházkerületi közgyűlések megnyitási ünnepélyén, mondott beszéde, csinos kötetben, megjelent. Ára 25 kr. A bevétel a sepsi-szt.-györgyi ref. új templom javára fordítatik. Kapható Sepsi-Sz.-Györgyön Császár Bálint polgármester urnál, Kolozsvárt Stein Jánosnál és szerkesztőségünkben.

— A következő felhívás közlésére kértünk fel: „Azon tanulótlársakat, kik 1870 ben M.-Vásárhelytt érettségi vizsgát tettek, s ugyanakkor magukat arra kötelezték, hogy „tiz év múlva, azaz 1880 aug. 25-én M.-Vásárhelytt egy kis barátságos összejövettelre családostól megjelenni becsületbeli kötelességüknek tartják“: tisztelettel emlékeztetem e kötelezettségre és felszólítom, hogy a fennirt időben és helyen megjelenni el ne mulasszák. A ki személyesen el nem jöhet, elmaradása okát, hol- és milétét a kötelezvény értelmében alólírottal (Budapest, kálvintér 7 sz.) levélben tudatni sziveskedjék. Budapest 1880 jun. 28. Szóts Farkas, ref. theol. tanár.“

— Érdekes pör. Franciaországban, Douaiban a napokban egy ember halt meg, ki 30,000 frankot hagyott a községi plébánosnak, hogy az mindaddig mondjon misét, míg az ő, t. i. az elhunyt lelke a purgatoriumból kiszabadult. A plébános most követeli a 30,000 frankot, a végrendelet végrehajtója azonban kijelentette, hogy a pénzt csak akkor fogja kiszolgáltatni, ha teljes hitelt érdemlő módon beigazolja, hogy az elhunyt lelke a purgatoriumból valósággal átköltözködött a menyországba. A plébános ilyen bizonyítékot nem tud ugyan előteremteni, de kijelentette, hogy az „ő benső meggyőződése szerint“, az átköltözködés már megtörtént.

— A csángó magyarok elhagyatott sorsáról ismét panaszos levelet ír az öreg Drusbáczki, józseffalvi plébános, Évek hosszú során át még egyházi fejeik sem látogatják még. „Nem hagyhatom említés nélkül, írja a derék öreg, hogy orgonánk sincs, — és reményünk sincs hozzá, hacsak jótévő nem akad. Iskolánk fölépült; szilárd és tágas épület; kicsinosítására még 600 frt szükségeltetik; de pénzünk nincs, — tehát a munka szünetel. Sokan a magyarok közül messzeföldekre indulnak, s bejárvák a világot, — de az elhagyott magyarokat, a szegény csángókat, azokat nem keresik fel.“

— „A Képes családi lapok“ olvasói ismét meglepetésben részesültek. Méhner Vilmos, a lap kiadója rendkívüli kedvezmény gyanánt, egészen ingyen, két pompás műlapot adott lapja előfizetőinek. E műlapok kitűnő művésznők: Blaháné Lujza asszonynak és Paulayné Julia asszonynak színnyomatú képei. A jövő negyedévben a lap Helvei Laura, ismert művésznőnk, hasonló arczképét hozza mellékletül.

A főtit. püpek ur a következő körözüvényeket bocá- totta ki:

Tudásúl és megtartásúl.

648—1880. Vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltósága felhívása folytán útasítom t. lelkész aait, hogy az egyházközségünkben elhalt végvidéki egyének halotti bizonyítványait, hivatalból kiállítva, juttassák egyházi hatóságok útján a zágrábi cs. kir. főhadparancsnoksághoz.

Felhívás.

725—1880. Ő Felsége Erzsébet királyné védelme alatt álló magyar országos segélyző nőegylet választmányja megtalálására felhívom t. lelkész táisaimat, hogy e jótékony egylet szabályait körükben ismertessék és egyházközségük tagjait az általános védkötelezettségnél fogva a haza összes polgárait közvetlenül érdekelt egyletbe lépésre bizditsák.

Körözütenek:

245—1880. Kolozs-kalotai egyházmegyénkben a zso-boki kántortanítói állomás; javadalmi: 1) minden örökségtől (79) egy-egy nagy véka roz. 2) A magtárból 21 véka roz. 3) Minden tanköteles gyermektől (60—70) 80 kr, ismétlőktől 40 kr. 4) 8 szekér tűzifa. 5) A szomszéd községekben általa vásárolt 2 öl fa behozatala. 6) Évenként 5—7 véka férőjű szántó, melyet a tanítótól kapott maggal az egyházközség vet be s termését behordja. 7) Egy kis szekér szénát termő rét, termését behordja az egyházközség. 8) 1/2 véka férőjű kenderföld. 9) A temetőben termő gyümölcs 1/3-a.

Pályázati határnap július 20-ika. Folyamodványok t. t. Szakács István esperes urhoz Sz.-Lónára (u. p. Gyalu) küldendők.

644—1880. Szil.-szolnoki egyházmegyénkben a szilágycsehi kántortanítói állomás. Javadalmi: 210 o. é. frt, háromhavi részletekben előlegesen fizetve; minden háztól 4 kupa must vagy 17 kr. 3 hold 605 □ öl tagosított szántó, 1651 □ öl kaszáló haszonélvezete; temetésért énekszóval 20 kr, búcsúztatóval 40 kr. Minden gyermektől 1 véka (30 literes) kukorica; kezdőktől 20 kr, a többtől 40 kr.

Pályázati határnap július 20-ika. Folyamodványok esperes t. t. Szabó Pál aához Diósadra küldendők.

755—1880. A moldova-oláhországi missioban a pitesti papi állomás. Javadalma: Lakás két szobával és konyhával; a szőlő haszonbérének — mely jelenleg 18 arany — kétharmada; a házber, jelenleg 37 arany; az egyházközség pénztárából 60 frank; minden tanulótlól 3 frank; kereszteleés 5 frank, esketés 12 frank; temetés gyermektől 6 frank, felnőttektől 12 frank; a missioi alaplól 250 forint évi segély. Előnyvel bírnak, a kik képesek német nyelvet tanítani s értik az oláh nyelvet is.

Pályázati határnap augusztus 15-ike. Folyamodványok alólírotthoz küldendők.

700—1880. Kolozs-kalotai egyházmegyénkben a m.-valkói énekvezéri állomás. Javadalma: Tisztességes lakás házikerttel és gazdasági épületekkel. 135 bér-fizetőtlől 1—1 kis véka gabona, ugyanannyitől garaspénz czimen 6—6 kr, a toronyóra kezelésért 16 frt 40 kr; 8 szekér tűzifa, vagy a fakepe tőkének (40 frt) kamatja. Évenként 1—1 hold szántó, mivel az egyházközség, ételt ad a dolgozóknak az énekvezér; 2 lbr. pityóka- és 2 drb kenderföld, egy drb kenderföldet az egyházközség mivel; 11 hold 535 □ öl havasi kaszáló, a termést behordja az egyházközség. Temetésért énekszóval 20 kr; búcsúztatóval 1 frt. A községi osztatlan havasok jövedelméből egy antiqua illetősége (20 frt.) s ez arányban szabad faizási és legelési jog.

Pályázati határnap jul. 20. Folyamodványok t. t. Szakács István esp. aához Sz.-Lónára küldendők.

Nagy Péter.
erdélyi ev. ref. püpek

Megjelenik

minden vasárnap.

Szerkesztéségi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldé-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 frt.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Non possumus. II. *Bierbrunner Gusztáv.* — Refle-
xiók a vallási radikalizmus egy nyilatkozatára. (Folytatás.) *Baló S.* —
Vidéki élet: A kolozs-kalotai egyházmegyéből. Egyházmegyei özv.
áryai gyámintézetünk. *Miklósi József.* — Az áll. ig. tanács r. üléséből.
r. t. — *Külföld:* (Franciaország, Belgium, Spanyolország, Oroszország.)
— *z-y.* — *Irodalom.* — *Tárca:* Egy darab fa története. — Roussel
Napoleon után. (Vége) — *z-y.* — Különfélék. — Körözvények.

Non possumus.

Ó-Kér, 1880. jul. 1.

II.

Meg kell vallani Bismark nagy engedményeket tett
e törvényjavaslat által a róm. kath. egyháznak. De most
más oldalról gyült meg a baja. A törvényjavaslat az or-
szággyűlés által, különösen Falk velős érvelésű, elragadó be-
széde következtében, május 29-én egy bizottságnak adatott
ki, hol 13 szavazattal 8 ellenében megbukott. Mit Bismark
már restelt kimondani, kimondotta a bizottság, Róma és álta-
lában a reactioval szemben: „Non possumus; nem megyünk
Canossába!” Vajha maga az országgyűlés is nyilatkozat mellett
maradna, a kérdéses törvényjavaslat felett való szavazás al-
kalmával, mert különben attól tarthatni, hogy Németország
szellemi előhaladottsága legalább száz évvel visszavetetik.

Van különben Berlinben még más variatioja is a
„non possumus“-nak. Folyó évi május 4-én az ág. hitv.
főconsistorium, a general-synodus elnökségével egyetértve,
oly határozatot hozott Werner lelkész ügyében, mely is-
mét a mellett tanuskodik, hogy a szigorú prot. orthodoxia
ugyanazon ösvényeken jár, melyeken a szent curia. A val-
lási nézetkülönbség irányában türelmet nem ismer, vala-
hányszor e várakozásra „non possumus“-sal válaszol és
ragaszkodik betűhitéhez, elfogultságának egész erejével.
Wernernek meghagyatott, hogy tüzetesen fejtse ki, mily
álláspontot foglal el Krisztus istensége, az apostolok hitval-
lása és általában a bibliával szemben? Az „Östereichischer
Protestant“ e tekintetben azon véleményben van, mi-
szerint Wernernek az adandó válasz nem sok fejtörést fog
okozni, mert hiszen e tanokra vonatkozólag hivatkozhatik töb-
bek közt Dorner „Christologia“-jára vagy Goltz egyházi be-
szédeire és még sok más szigorúan positiv theologus mű-
veire. De mi mégis azt hisszük, hogy mindezzel nem igen

lesz segítve rajta és a mi válaszána elfogadását illeti, bi-
zonyosan azt kapja feleletül a consistoriumtól, hogy „non
possumus“ — nem ismerik el igazhivő lutheranusnak, mint
prot. eretneket elítélik, s az udvari theologia infallibilis hit-
közösségből kizárják.

Biztos vagyok benne, hogy ha ily porosz consistori-
alis szellem uralkodnék a meráni és innsbrucki új prot. egy-
házakban, a salzburgi érsek, a trienti és brixeni püs-
pökök azok miatt nem emelnének panaszt, mint ezt, e tisztelt
lapok ez évi 25-ik száma szerint az innsbrucki tartó-
mánygyűlésen tették.

Különben, a jelenlegi közállapotok között, annyi tény,
hogy minél nehezebben létesül az egyetértés a prot. körök-
ben, annálhangosabban fogja hirdetni Róma, miszerint ő ki-
vüle nincsen üdvözülhetés; a szellemi haladást sürgető kö-
vetelést annál bátrabban vissza fogja útasítani kenetteljes
„non possumus“-sal. A protestantizmusnak — különösen
a mint ez Németországban van — ama visszássága, hogy
felerésze megcsontosult orthodox, felerésze szabadelvű, min-
dig csak a katholicizmus malmára hajtja a vizet. Avagy
nem lehangoló-é, hogy míg a f. évi május 18—21-én Go-
thában ülésezett német protestáns-egylet egész lelkese-
déssel hangoztatja, miszerint célja Jézus Krisztus egysze-
rű, tiszta vallását érvényesíteni és odahatni, hogy a nép
legszentebb eszméi: a cultura és a vallás, a hit és a tu-
domány kiengesztelése megvalósuljanak és a különböző hitfe-
lekezetek és vallási irányok között béke álljon be: addig
az udvari consistorium nemcsak egy Wernert, hanem a
prot. egylet minden tagját hitetlennek bélyegzi és minden
kibékülési ajánlatra „non possumus“-sal felel.

Nekünk, magyarhoni protestánsoknak, is ezen fatalis
„non possumus“-a legnagyobb bajunk. Kerületeink egyetemes
egyházi testületté nem olvadhatnak össze, mert minden ke-
rületnek saját érdekei vannak és ha a tömörülés itt-ott
némi áldozatot kíván, nem hozatik meg, mert a kerületek
azt felelik, hogy „non possumus“. E jelszó szikláján min-
den üdvös újítást, haladást, észszerű fejlődést sürgető in-
ditvány és törekvés hajótörést szenved nálunk is. Nem az
a bajunk, hogy nem vagyunk még egészen tisztában, jobb-é
az orthodox irány vagy a szabadelvű, mert ez a vallási élet
praktikus terén a hallgatók miveltiségi fokához mérve, kár
nélkül változhatik, egyedüli bajaink helyi, kerületi, testületi
érdekeink, melyekből folyó nem-akarásunkat leplezzük és ta-
kargatjuk egy sajnálkozó „non possumus“ által.

Azonban ez nemcsak bajunk, ez veszedelmünk, ez veszünk is lehet. Ne ámitsuk magunkat; a szolgaság ideje akár politikai, akár vallási téren, nem egy könnyen tér vissza. Róma eláraszthatja szerzetes- és apácza-zárdákkal az országokat; Bismark keresztülviheti a most tárgyalás alatt levő kiméletes valláspolitikai törvényét; Puttkammer üldözheti az állami iskolákat; de, bár mindezen és még sok más reactionalis tényező is egyesül, szellemi sötétséget, olyant, minő a középkorban létezett, ismét előidézni, a népek nagykorúságát megsemmisíteni, a tudomány igazságteljes vívmányait hazugságoknak declarálni — nem lesznek képesek soha, semmiféle eszközzel, semmiféle körülmények között. És pedig azért nem, mert nem igaz, hogy az összes emberiség visszaeshet kezdetleges, durva, állatias helyzetébe. Az egész történelem a mellett tanuskodik, hogy az emberiség szünet nélkül halad előre a tökéletesedés pályáján. Ma, minden árnyoldala mellett, oda fejlődött, hogy minden lépten-nyomon figyelmeztet minket, miszerint a magán és particularis érdekeknek el kell némulniuk ott, hol egy egész nép, egy nagy szellemi kérdés biztos jövője oldandó meg üdvösen. Róma és minden más reactionalis hatalmak szintén tapasztalni fogják, hogy az előrehaladó nemzedék egy napon vissza fogja ítasítani a sötét törekvéseket hangos és elszánt „non possumus“-sal.

Mi is, ha arra szólít fel minket valaki, hogy maradjunk szép, csendes türelemmel eddigi helyzetünknel, legyünk, mik voltunk: „oldott kékék“, ne gondoljunk a haladással, a tökéletesbüléssel, az egyesüléssel, a hatalmas magyarhoni protestáns egyház létesítésével: ne mondjunk le prot. hivatásunkról; mondjuk ki ily csábitgatásokkal szemben bátran: „**Non possumus!**“

Bierbrunner Gusztáv.

Reflexiók

a vallási radikalismus egy nyilatkozatára.

(Folytatás.)

Kolozsvár, 1880 június hó.

Másik kifogásom, mint már jeleztem, nem maga a Sámi által, a papság felől, alkotott fogalom ellen irányul, hanem azon tendentia ellen, melyet bizonyára sokan, kik Sámi vallásügyi álláspontját tekintik, ama fogalom alatt rejleni gondolnak. E lappangani vélt tendentia: a papság intézményének teljes megszüntetése, bár minő alakkal, szervezettel és czállal birjon is az. Nem hiszem, hogy ama tendentiának maga Sámi is barátja lenne; de minthogy vallásügyi elvtársainak nagyobb része csakugyan hive annak, legyen szabad, a többször említett tendenciáról is, ha már szóba jött, tenni egy pár megjegyzést. Itt is tehát azt teszem, a mit tettem czikkeim során eddig is, s gondolom, tenni fogok ezután is, s mit a figyelmes olvasó mindannyiszor könnyen észre vehet: hogy nem szorososan a Sámi által tett nyilatkozatra, hanem az álláspontjából és nyilatkozataiból sokak által levont consequentiákra reflectálok.

Nemcsak hogy a hierarchicus, az ég malasztját köz-

vetítő papi rend nélkül lehet ei a keresztyén vallás — szólnak a radikalis reformerek — hanem egyáltalán nincs szükség semmi nemű, bár a hivatól külön nem vált, de szakszerűleg kiképzett, a cultus vezetésére, az ige hirdetésére, a pásztori teendők teljesítésére hivatalosan beállított, szóval protestáns értelemben szervezett, papságra sem. És ezzel egybefüggőleg — mondják továbbá — nincsen szükség, a keresztyén hit és erkölcsi élet föntartása és gyarapítása czéljából, egyáltalán semminemű helyhez, időhöz és megállapított lithurgiához kötött rendszeres cultusra. Az egyház kezdő idejében sem volt sem templom, sem pap, sem rendszeres cultus. Igaz, hogy akkor így állt a dolog. De, a mint a korinthusiakhoz írt első levélből kitetszik, volt is az egyházban tömérdek szakadás, versengés, rendetlenség. A szeretet vondégsége gyakran mértékletlen lakmározással fajult. Rendes pap hiányában is találtattak ugyan a gyülekezetben olyanok is, kik a „lélektől“ iblotve, szépen, lelkesen és épületesen tudtak beszélni, de léptek fel nagy számmal olyanok is, kiknek „nyelveken szólása“ nem volt egyéb, mint az exaltatio zúravaros, érthetetlen hebegése. Ez utóbbiakhoz kivált a nők szolgáltatottak jelentékeny contingentst. Pál apostol azért mindenekelőtt kénytelen volt megtiltani a nőknek a gyülekezetben való beszélést. A férfiaknak is tudtúl adta, hogy jobb, ha őt szót szólnak értelemmel, mintha tizezeret értelem nélkül. S midőn látta, hogy rendelkezésének és intéseinek nincs kellő fogantatja, felállította, társaival kezét fogva, a rendes papi hivatalt. Az ephesusiakhoz írt levél már a papságot, mint Istentől rendelt intézményt tünteti fel, kifejezvéen egyszersmind annak czélját és feladatát, midőn a 4-ik rész 11 és 12 verseiben így szól: „És ő (Krisztus) adott némelyeket apostolokat, (apostolul) némelyeket prófétákat, némelyeket evangélistákat, némelyeket pásztorokat és doktorokat: a szenteknek (keresztyéneknek) egy testbe való kötözésére, a szolgálat munkájára, a Krisztus teste (keresztyénség) építésére.“ A leirt processus az egyház későbbi korszakaiban is többször ismétlődött. Mind a reformatiot megelőző, mind az azt követő időkben számos sectarius akadt, a ki a rendes papi hivatal és rendes cultus szükségtelenségét hirdette. Némely újabb kis felekezet, első szervezkedése alkalmával, tudni sem akart a papi hivatalról. Így például a quakerok, kik eleinte elégségesnek tartották egyik-másik, a „lélektől“ sugalmazott tagtól várni az ige hirdetését. De midőn tapasztalták, hogy egy-egy, magát sugalmazottnak vélt jámbor atya nem valami nagyon épületes prédikációval áll elő a gyülekezet építésére: jónak látták szakszerűleg képzett lelkitanítókra bízni a cultus vezetését.

A papság és a cultus története tehát bizonyítja az intézményeknek üdvös voltát, ha az evangelium szellemi szerint vannak szervezve. Igaz, hogy az evangeliumi egyházban mindenki pap és az üdv elnyerését senki sem várhatja, valamely, a gyülekezettől a szentség korlátain elválasztott papi rend szertartásos közvetítésétől, hanem csupán azon viszonytól, mely közte és az egyetlen közbijáró közt létre jött; de azért a szakszerűleg képzett buzgó és lelkiismeretes lelkitanító megbecsülhetlen szolgálatot teszen tanítása, intése, buzdítása által az említett viszony létesülésére. Az igaz, hogy a valódi, az evangelium szerint való cultus: Istennek „lélekben és igazságban“ való imádása. De a lélek Istenhez emelkedését az igazságosság érzületének kifejlődését nagyban elősegíti az evangelium szelemével megegyező, lélektanilag igazolható cultus. Az élet mindennapi gondjai és úzelmei, örömei, bánatai és bűnei gyakran levonják a lelket a vallásos emelkedés magaslatáról és lekötik a legközönségesebb érdekek szövevényeivel, de egy „szép renddel“ létesített evangelium

szertü istenitisztelet: a szent ének szivreható hangjai, a prófécziák és evangéliumok beszédének „a velők osztlásáig“ beható ereje, a közbuzgóság megindító látványa: feloldozzák a lenyügözö kötelékeket és szárnyakat adnak lelünknek egy fensöbb élet tiszta légkörébe való emelkedésre. Egyszerü, evangéliumszerü cultusról beszélek, nem holmi mesterkélt-ről, túlhalmozotról, mely inkább elvon Istentől, minthozzá vezet: és a melynek mégis — közbevetöleg legyen mondva — egy idő óta, még a puritán kálvínisták és unitáriusok közt is oly sok barátja van.

Baló Sándor.

(Folytatása következik.)

VIDÉKI ÉLET.

A kolozskalotai egyházmegyéből.

Egyházmegyei özv. árvai gyámintézetünk.

Azon többféle biztosító intézetek közzül, melyek papi testületünk tagjait, közvetve vagy közvetlenül, érdekelhetik, az özv. árvai gyámintézet az, mely, minden más ily intézettől eltéröleg, nem a tagok jó belátása és önkéntes belépése, hanem rendszabályilag való belekényszerítés által biztosít, vagyis egyházunk papi özv. árvai gyámintézete a kényszerbiztosítás rendszerén nyugszik, és a helyett, hogy mint más polg. biztosító intézetek, a tagsági díj mérsékelt és aránylagos beosztása módozatai által könnyüvé és kívánatossá tenné a beléphetést, ellenkezöleg — néhány egyházmegyét kivéve — minden belépö tagját, egy bizonyos időre, anyagilag tönkre teszi. Felszedetik ugyan is, a szilágy-szolnoki egyházmegye 1866-ik évi, ez ügyben tett és egyházkerületileg elfogadott indítványa szerint, minden hivatalba lépö vagy állomását változtató paptól mindannyiszor első évi jövedelmének $\frac{1}{2}$ része, illetve $\frac{1}{2}$ részben osztozik az új lelkész papi elődje özvegyével. S ha tovább, akár ugyanazon egyházmegyében, akár másban, akárhányszor változtatja állomását, mindannyiszor köteles újonnan választott egyháza első évi papi jövedelmének $\frac{1}{2}$ részét a kebli özv. árvai gyámintézet pénztárába befizetni. És épen itt és ebben, a minden alkalommal való fizetés ezen categoricus imperativusában, rejlik a baj. Nemcsak az eddigelő befizetett tőkéje nincs kellöleg biztosítva a befizetőnek, sőt azok gyümölcéséhez való minden igényét elvesziti, ha a megsabott évi illeték-díj-befizetéseket elmúlasztja. De tegyük föl, hogy, a jogfolytonosság fentartása céljából, a kiszabott évi illetéket az illetö mindenütt és mindig fizeti: kérdem, a polg. élet-biztosító intézetekkel való összehasonlítás szerint, hol és mennyiben rejthetik a kebli özv. árvai gyámintézeti biztosításnak ily nyomasztó, s az illetö papot mindannyiszor anyagilag több évre visszarántó, befizetések mellett, nem hogy előnye, de bár legkisebb pénzügyi oekonomiája is, akkor, mikor, 4—5 évi periodusban nem is első, csak másod oszt. egyházban való cserélgetés folytán 800—1000 frt ilynemű adósság nebezedik az illetö papra?

Melyik az az egyház, mely, bármily kedvezö viszonyok közt, fizetési arány szerint számítva, a felvett idő-periodusban a fenti összeget megeröltetés, sőt anyagilag több évre való visszaesés vagy több évi deficitek tömkelegébe vegyülése nélkül, papi jövedelméből kiszakithatná. Ámde ezt fizetni kell, ha mindjárt kölcsönzött pénzzel is, mert különben fiskalis akcziót akasztanak a pap nyakába, a mi olyan komédia, melyben az önségítés és társítási eszmék sokat kifejezö jelszava: „egy valamennyiért és valamennyi egyért“ csak első ágában akzeptáltatik, természetesen egy, valamennyivel szemben, mindig egyedül hagyatik, mert pénzkérdésben, hol a hideg ész számít, „va-

la mennyi“ (egyházm.) „egy“ért nehezen tesz módosítást. A kéréllhetetlen és elviselhetetlen törvény, csupán egyetlen egy egyházmegye egyszerű indítványára, elhamarkodva, meghozatott s dominál 1866-tól 1876-ig és 1876-tól ki tudja még meddig?!

Maga az élet, a tapasztalás kimutatta, nem ugyan az intézmény, de annak jelen szervezete tarthatatlanságát.

Ennek a, — csak kiviteli módozatait tekintve, — többé-kevésbé inpraktikus és méltánytalan intézkedésnek kellemetlen következményeitől menekülendő, úgy jár akárhány szegény paptársunk, mint járt pár évvel ezelött N. N. papafia, ki is az x-i másod osztályú egyházból pár év múlva az y-i első osztályú egyházba lépven át, az előbb és újabban elfoglalt állomások után járulandó első évi papi fizetés $\frac{1}{2}$ rész összegeit, összesen 700 s egy néhány frt tartozását — melyért a nemes egyházmegyék mindenét lefoglaltatták vala — törlesztendő s családja existenciáját ennek nem teljesítése miatt megsemmisíteni nem akarva, sőt eshetőségekre biztosítandó, a vidéki közeli banktól 1000 frtot kölcsönzött; s alig fizette ki kétszeres tartozását, nem sokkal azután meghalt, — hátrahagyván özvegyet és népes családot.

Vajjon, a halál vivódásai közepette, mennyiben szolgálta a haldoklóra nézve megnyugtatósúl azon tudat, hogy a szájából utolsó falat kenyerét is kivevö intézmény, kényszerített tagsága által, árván maradö családját — bár nagy áldozatok árán — a koldulásra jutástól biztosította? Vajjon a 16—50 frtnyi kegyelempénz (átlag, ez idő szerint, ennyi járulékot kapnak özvegyeink), mennyiben szolgálhatott a romlás és fájdalom napjaiban a kenyérkeresö és vagyon nélkül hátramaradottak megélhetése biztatásául? . . . akkor, a mikor a felvett s már rájuk maradt 1000 frt kölcsön 6 $\frac{1}{2}$ 0-os — kamatja évenként már 60 frtot szükségel. Nemde nem szembeötölö contrast özv. árvai gyámintézetünk rendszeresítetlen mivolta? Szomorú dolgok, de ez a rideg valóság! Ideálisálni, rövid időn fellegrákokat építeni s társítás által rögtönözve pénzhalmazt gyűjteni, a mai merkantilis szellemü korban lehet ugyan czél, de felednünk nem szabad, s ne feledjük, hogy „a czél nem szentesít az eszköztöket.“ Nem vagyunk mi oly gazdagok, mint a társítás terén évtizedekkel megelőzött praktikus angol és amerikai, kik közzül az előbbinek több mint 170 élet-biztosító intézete s ezekben 4500 millió forint biztosított összege van. Papjaink sem dotáltatnak oly gazdagon, mint az e tekintetben is civilizáltabb államokban. Nekünk tehát egyszerre nem lehet a nagy oczeánt elöteremteni, hanem csak élő és éltető forrást kell nyitni, de úgy, hogy a vezető és tápláló ereket nem szabad ily túlságos megeröltetéssel szétrepesztetni, különben az ily megeröltetéssel bármily nagyra növelt forrás, szétágazataiban, minden életnedvtől kiszaradt talajra fog találni, melyen — mint sivár pusztaszáraz homokján — a kicsiny csermely átfolyása nyom nélkül fog elenyészni.

A mezei gazdát több izben való elemi csapások s a 2—3 egyházban variáló papot mindannyiszori fél fizetésének levonása, különben is silány jövedelme mellett, egész életére nyomorultá tehetik. Miklósi József.

(Vege köv.)

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSÉBÖL.

Kolozsvártt, 1880. jul. 4-én.

Jelen vannak: főt. Nagy Péter elnök; Lészai Ferencz, Incze Mihály, Szabó Pál, Szabó Ádám, Deák József, Balogh György és Bodor Antal.

*

Az időközben ellátott ügyek bejelentetvén, tudomásul vétetnek.

A Biró L. elleni követelés biztosítása iránt árverés alá kerülendő gy.-vásárhelyi 70—80 holdnyi birtok ügyében ügyvéd afa felszólíttatik, hogy az árverezésben a követelés erejéig vegyen részt.

Az iskolai ellenőrző iven kinyomatására a titkár útasíttatik.

A berkenyesi kepeváltsági összegnek egyes feleket illető része felosztási tervének elkészítésére a jogügyi bizottság útasíttatik, az ügyvéd felülköltségi számlája pedig áttétetik a számvévőhöz.

A nagy-enyedi főtanoda a Máthé I.féle tartozás ügyében bővebb felvilágosítás adására szólíttatik fel, valamint útasíttatik a lehető egyezkedés megkísértésére.

A moldva-oláhországi missionarius nagy viharokról tudósít, melyek a ploesti és pitești templomot megrongálták. Útasíttatik a kár kiigazítására.

A kolozs-kalotai esperes bővebb felvilágosításra hivatik fel az inaktelki iskola ügyében, miután a kiszállott bizottság jelentése nem nyújt kellő tájékoztatást a bonyolult kérdésben.

A k.-martonfalvi egyhk. új tanítói állomás szervezését és pályázat közzétételét kérelmezi. Az új díjlevél megerősíttetik, az esperes azonban bővebb felvilágosítás adására útasíttatik.

A marosvásárhelyi tanoda, somogyomi birtokos, Horváth M. és neje után nyert 1000 frtnyi kegyhagyományi összeget készpénzben kezébe vevén, jelentése tudomásul vétetik, s az alapítvány köszönettel elfogadtatik, valamint Nagy F. volt gernyeszei tiszt 68 frt 11 kr kegyhagyománya is.

Cserey Ákos úr a kézdi-vásárhelyi egyhköztség részére összesen 300 frt alapítványt tevén, adománya köszönettel elfogadtatik.

A m.-kályáni templom építése kollaudáltatván, az építész biztosítéka feloldatik.

Az alsó-ilosvai egyházköztség megszavazott 100 frtnyi államsegélye, a számadás felküldésének terhe alatt, kiutaltatik.

A lőrinczfalvi egyhk. központilag kezelt államsegélynek 50 frtnyi kamatja az iskolaház építésére kiutaltatik.

Enyedi János, mint örökös, jogot formálván a győrfalvi egyhk. egy taxás helyéhez, melyet atyja birt, de melyből az egyhk. által kitiltatott, felfolyamodásával, a szerződés csak időleges levén, elútasíttatott.

A karai egyház. földvásári szerződése megerősíttetik.

A pénzügyminiszter, fölterjesztés következtében, leiratilag értesít, hogy a kutyfalvi egyhk. kisajátítás útján nyert pénze után leiratja ugyan a tanítót illető tőkerész kamatadóját, de nem a papot illető tőkerész illetékét. Az ügy áttétetik a jogügyi bizottsághoz.

A központi tankönyvtár gyarapítására tett 99 frt 45 krnyi kiadás utalványoztatik (50 frt a garasos pénztár terhére, 49 frt 45 kr a nyomtatványokból nyert bevétel főösslegéből.)

A dézsaknai felekezeti iskola és község között az iskolai helyiségre nézve kötött szerződés, az esperesi felterjesztés értelmében erősíttetvén meg, az egyhk. és esperes mostani az iránti kérésükkel, hogy a szerződés megsemmisíttessék, elútasíttatnak.

A maros-újvári templom-építési számadás, a nyert felvilágosítás alapján, végkép helybenhagyatik.

Ábrahámfalva filia értesíttetik, hogy ig. tanácsunk

méltányosnak tartja, hogy a közösen használt iskola után járó tanítói nyugdíj illeték fizetésében az anyaegyházzal (Sz.-László) ő is részt vegyen.

A kis-enyedi kepe megváltási mag- és bortár részvényesei kéri, hogy részletenként indíthassák meg a kepe megváltást. A fennálló szabályok értelmében kérelmökkel elútasíttatnak.

A közép-ajtai egyhk. útasíttatik, hogy újan építendő tornyáról szakértők által készített költségvetést terjeszsen föl.

A magyarókeréki egyhk. 60 frt tanítói nyugdíj illetékkel tartozván, de erről egyenesen a pap tevén jelentést, az esperes útasíttatik, részletes felvilágosítás fölterjesztésére.

A kajántói egyhk. kérése, államsegély iránt, visszaküldetik az espereshez, hogy egyházmegyei véleménynyel terjeszse föl, felségi folyamodványa pedig a kabinet-iroda elé terjesztetik.

A Gecse-intézet számadása, a számvévő javaslatához képest, fölterjesztetik a belügyminiszterhez.

A kolozsvári tanoda jelentvén, hogy egy itteni érczetsző útján tudomására jött, hogy a tanoda pecsétjéről ismeretlen tettes hamisított utánzatot készíttetett: a lenyomat felterjesztetik, köröztetés végett, a közoktatásügyi miniszterhez.

r.

K Ü L F Ö L D.

Franciaország. (A kormány s a szerzetes rendek.)

A francia kormány megkezdte a márcz. 29-ki rendeletek végrehajtását. 30-án délelőtt minden jezsuita-klastromot kiűritett a rendőrség. A klerikálisok e napot minden áron emlékeztetéssé akarták tenni, s nem hagytak fölhasználatlanul egyetlen eszközt sem, a néptömeg mesterséges föllázításától egész a karhatalom provokálásáig, csak hogy zavart, forrongásokat okozzanak, s a lázongó népre hivatkozva, ügyök igazságát annál kézzelfoghatóbbá tegyék. A francia lapok összhangzó jelentése szerint azonban a párizsi nép a jezsuiták iránt egész közönyösen viselte magát; a lázítás és vesztegetés daczára, még ott sem történt valódi rendzavarás, ahol a végrehajtó hatalom s a nép egymással szemben állottak. Az izgalmasabb jelenetek fő-színhelye a sévres utszai jezsuita-zárda volt. Itt csináltak a jezsuiták legtöbb komédiát: Szinpadias jajveszékkel hagyták el czelláikat kijelentették, hogy csak az erőszaknak fognak engedni s a legtöbbben kérve kérték a rendőrbiztosokat, hogy legalább érintsék meg őket, s mindezt csupán azért tették hogy konstatálhassák, miszerint ellenük a törvény közege erőszakot használtak. Házaikból való kiutasításuk után a jezsuiták panaszra mentek a törvényszékekhez, feladva a rendőrséget, mint a mely a „békés“ polgárokat erőszakkal távolítja el házaikból. E panaszok néhol felvételre találtak ugyan, másutt azonban elútasíttattak, a szerint, a mint az illető törvényszék nagyobb, vagy nagyon csekély rokonszenvet tanúsított a jezsuiták iránt. Mindenesetre különös dolog, hogy állami törvényszékek tárgyaljanak kereseteket az államhatalom rendeleteinek végrehajtása ellen.

Belgium. (A kultur-harcz). Említettük már, hogy Belgiumban heves harc tört ki a klerikálisok és kormány között. Német lapok legújabbán a következő részleteket közlik ez új kulturharcz folyamáról: Dumont, a volt tournai püspök, közzétette azokat az okmányokat, a melyeket az

kolai törvények kedvéért vívott harc óta váltottak egymással a püspökök. Ez okmányokból kiderült, hogy Leo pápa és Nina bibornok eleitől fogva tudták, sőt helyeselték, hogy a püspökök izgatnak az iskolai törvények ellen, a mi egyértelmű avval, hogy a pápa az államrendszer ellen izgatott; (közvetve, vagy közvetlenül, az már mindegy!) Érdekes és jellemző az is, hogy mikép okadatolja a kormány azt, hogy követét a Vatikánból visszahívta: A követség fenntartása — mondja rendeletében a külügyminiszter — mindaddig lehetséges, sőt hasznos volt, míg a pápa távol tartá magát azon harcoktól, melyeket a belga püspökök a törvények és a nemzeti intézmények ellen vívtak s azokat töle telhetőleg enyhíteni iparkodott. De azon percztől fogva, amidőn a pápa a püspököket az állami törvények elleni föllépésre buzdította, bárha tapasztalhatta, minő kimondhatlan elhibázottak voltak a püspökök által az iskolai törvények ellen kibocsátott rendszabályok, és a midőn magatartásának megfoghatatlan megváltozása következtében helyeselte a püspökök útásításait, a követség további fenntartása lehetetlenné vált, s ilyen viszonyok közt a kormány kényszerítve volt a vatikáni követség feloszlására.

Spanyolország. (A francia jezsuiták menedék-helye). A spanyol kormány megengedte, hogy a Pagane-ből (Franciaország) kiűzött jezsuiták Loyolában, a jezsuitaszerzet alapítójának szülővárosában, letelepedhessenek. Loyola igénytelen falú a spanyol Biscayaban, közel Tolozához. A falú mellett egy kicsi, de igen régi kastély áll; ebben jött a világra Loyola Ignác, a rend alapítója. A faluban különben egy igen nagy jezsuita-kolostor is van.

Oroszország. (Új hitfelekezet.) Klinezi kerületben (Csernigov kormányzóság), egy új s szerfelett különös hitfelekezet támadt, mely „kilikovszkaja“-nak nevezi magát. E szekta nem ismer templomot, gyermekeit a születés után nem kereszteli meg, hanem hat hétig siratja, hogy könnyekkel bűneit lemossa stb. A felekezet már is számos tagot számlál, s főleg az által szerez új híveket, hogy azokhoz leányait adja nőül. S ez igen könnyen megy, mert nem tartanak esküvőt; az ember csak egyszerűen elmegy, a felekezethez esküszik, kiválaszt magának egy leányt, s azután

viszi haza feleségül. E szekta a soknejeséget is gyakorolja s más tekintetben is igen veszélyes.

—z—y.

IRODALOM.

Kételőfízetési felhívást vettünk. Egyiket Nagy Lajos mikepércsi ref. lelkész bocsátotta ki, a következő művére: „Vázlatok, közönséges ünnepi és alkalmi egyházi beszédekhez.“ — E műben 160 egyházi beszéd-vázlat (dispositio) fog közzé tétetni. — E számnak körülbelől felét közönséges, másik felét pedig ünnepi, alkalmi és időszi egyházi beszédvázlatok teendik. Minden ünnepre, minden évszakra, sőt majdnem minden alkalomra lesz közöttük legalább is kettő. Szerző e vázlataiban azonban, melyek mind saját lelkészkedése alatt írt prédikációiból valók, nem csupán a szöveg, s az abból elvonható főtétel, s az ez alá rendelhető részek vannak megjelölve, hanem adva van röviden a bevezetés, a textusról a főtételekre való átmenetel, és a részek tárgyalásánál követendő gondolatmenet, s ahoz, hogy belőlök kész egyházi beszéd legyen, csak a felhozott eszmék bővebb, szabatosabb, és szebb kifejtése, egy szóval a váznak kellő feldíszítése kívántatik. Tudtunkkal, ily vallási mű, irodalmunkban még nem létező, örömmel üdvözljük ez úttörő munkát. — Előfizetési ára 2 frt. 50 kr.

A másikat Feleki József, szintén ref. lelkész, bocsátotta közre, ki Legouvé Ernő „A nők erkölcsi története“ és „Atya és fiú a XIX. században“ című műveit fordította le. Előbbi 19 ivnyi, egy kötetes, julius hóban megjelenő mű előfizetési ára 1 frt 50 kr, utóbbi 36 ivnyi, két kötetes mű ára 1 frt. Mindkét mű kiadója a Franklin társulat. Az előfizetések fordítóhoz (Foktő, u. p. Kalocsa) vagy a kiadó társulathoz küldendők f. é. aug. 1-éig. Melegen ajánljuk a szellemes francia író kiváló termékeit t. olvasóink figyelmébe. A szabatos fordításról jót áll a Feleki neve.

A „Magyar Lexikon“ 56. és 57. füzeté megjelent. Az első füzethez Hoffmann Frigyes körkemenczjének (téglaégetésnél) képe van csatolva, az utóbbihoz Dél-Amerika térképe. Tartalmuk Dsingiszkhán szótól Egyiptom szög terjed.

AZ, ERŐ. PROT. KÖZLÖNY 'TÁRCSÁJA.

EGY DARAB FA TÖRTÉNETE.

— Roussel Napoleon után —
(Vége.)

— Hazudsz, istentelen! Szent anyánk szobra az égből szállott le!

— Persze, épen úgy, mint a pagodában lévő!

— De ez a szent szűz szobra!

— Épen olyaténkép, mint a pagodában lévő!

— Megérdemli, hogy imáinkat hozzá intézzük!

— Épen, mint a pagodában lévő!

— Dehogy! Az egy bálvány, ez pedig az istenanya szent képe!

— Mindakettő egy fatörzsből készült!

— De ha mindjárt igaz volna a te történeted, nem vagy-e képes belátni azt, hogy a te eretnek kezeidből kikerült munkát imáink felszentelték?

— A brahminok szintén imákkal kísérlették megszentelni azt a szobrot, melyet a kapitánytól vásároltak.

— De hiszen mi nem a szobrot magát imádjuk, mert az csak képviseli az ég király-nőjét!

— Az indus pap is azt mondta nekem, hogy az ő felügyelete alatt álló szobor szintén csak képmása annak az istennőnek, a ki a világegyetem felett uralkodik.

— Látszik, hogy tudatlan vagy! Azok az indus papok bálványimádók, s mi katolikus lelkészek vagyunk csupán az igaz Isten tisztelői!

— Pedig köztetek s a brahminok között semmi különbség sincs, először is, mert mindannyian egy és ugyanazon darab fából, ugyanazon eszközökkel készített

— Hallgass, istentagadó! Már csak azért is megérdemled a tüzet, mert megrögzött hitetlen vagy!

— Én, hitetlen? Hiszek az Istenben.

— Tehát deista vagy? El fogsz égettetni!

— Hiszek az égből e földre küldött Jézusban is.

— Meg fogsz halni tehát, mint szoczinianus!

— Hiszek Jézusban, mint Isten egyszülött fiában, s az emberiség megváltójában.

— Lehet, de nem hiszel a szent szűzben, tehát máglyára lépsz, mert hugenotta vagy!

— Hiszem, hogy szűz Mária a Szent-Lélektől szült.

— De nem . . .

— Nem, valóban, nem imádok egy darab fát. Európában, egy kápolnában, s a katolikus egyház dogmái szerint ép oly kevéssé, mint Ázsiában, egy pagodában, pogány indus kultusz szerint; s a világeért sem térdelnék le egy darab fa előtt, melyet enmagam

— Hallgass eretnek!

El kellett tehát hallgatnia szobrásunknak, de csak azért, hogy meghallhassa halálos ítéletét.

Egy órával később, más eretnekekkel együtt, a nép gúnyolódó kárörömétől folyton kisebb-nagyobb megaláztatásokat szenvedve, a máglya felé haladt már. Már fellépett a máglyára, s közel volt ahhoz, hogy gyászos sorsa elérje, ekkor azonban hirtelen felegyenesedett a máglyán, kiterjeszté kezeit, s jelezte, hogy szólni akar a néphez.

Halljuk, halljuk! — kiáltottak nehányan, kik a jelt észrevették.

— Vessetek hamar tüzet a máglyára — kiáltott oda a hóhér segédének.

De már késő volt; a nép kíváncsisága fel volt izgatta, s látva, hogy a szobrász szándékát erőszakkal akarják meghallgatni, még nagyobb lármával kívánta őt hallani.

Az idegen felhasználta a hóhérok pillanatnyi habozását, s beszélni kezdett a néphez:

— Megcsálnak titeket — úgymond — higgyetek nekem, megcsálnak.

Ez a vallás, melyet nektek prédikálnak, nem a Krisztus vallása, ez egy keresztyénies pogány vallás.

— Hallgass, hallgass — kiáltottak a jelenlévő barátok.

— Igen, igen, az a pogány vallás, melyet a biblia is minden lapján kárhoztat; nyissátok ki csak a szent könyvet, s elolvashatjátok ti is, kik a fa és kő előtt földre borúltok, mit mond az Isten: „Ne csinálj magadnak faragott képet; és semmi hasonlatosságot azoknak formájára, melyek ott fenn az égben vagynak, se azoknak, melyek a vizekben, a föld alatt vagynak. Ne hajolj meg azok előtt, és ne tiszteljed azokat*”)“ Ti szegény pogány-keresztyének ép úgy cselekesztek, mint a bálványimádó, a kít így gúnyol ki Ezsaiás: „Czédrus fát vág magának . . . A felét megégeti tűzzel, a felével húst eszik, pecsenyét süt és megelégedik . . . Annak maradékából Istent farag, azaz, bálványt magának: meghajol az előtt és imádja, könyörög néki és azt mondja: Szabadíts meg engemet, mert Istenem vagy.**”)“

A barátok, e szavak éle által élénken sértve, siettek a máglyát meggyújtani, de a nép legnagyobb része ellenszegült, ámbár voltak olyanek is, kik még segédkezett nyújtottak a barátoknak, emlegetvén, hogy ez azon ember, a ki a szent szűz szobrát megszenteltelenítette.

— Jól van tehát — kiáltott fel az idegen, megragadva az alkalmas percet — halljátok, hogy mit mond a szűz-anya maga.

Mindenki csodálkozva tekintett fel a beszélőre, mert azt kezdték hinni, hogy talán maga Mária száll le az egek-ből. Az általános várakozás közepette idegenünk egy kis bibliát húzott ki zsebéből s így kezdett ismét beszélni:

— Halljátok tehát! Mária saját szavait olvasom fel e kis bibliából: „Örvendez az én lelkem, az én Istenemben . . . hogy rátekintett az ő szolgálója alacsonyságára!***”)“

*) II. Móz. XX. 4—5.

**) Ezs. XLIV. 14 és köv.

***) Luk. I. 47—48.

Láthatjátok tehát: az, kit ti imádtok, maga bevallja, hogy alacsony származású s csupán szolgálója az Urnak, és ti balgák letaszítjátok trónjáról az Urat, hogy szolgálóját ültessétek helyébe. Helyeztétek mindegyiket az őt megillető helyre: magasztos trónjára az Istent, jobbára Jézust, s sorozátok Máriát azon erkölcsös nők közzé, kik leborúlva imádják Istent és fiát. Higgyetek Istenben, a ki teremtett titeket, higgyetek Jézusban, a ki megváltott, de ne helyeztétek emezek felébe Máriát, a ki szintúgy lón teremtve s megváltva, miut ti. Jézus Krisztus isteni, Mária emberi származású. Ha van egy kis belátástok s ítélőtehetségtetek, ne hallgassatok papjaitok szavaira, hanem világossítsátok fel tévelygő elméteket az evangéliumból, mely az örök igazság kútforrása. Csak Istent imádj; higyj Jézusban, hívd segélyül a Szent-Lelket. Ezen alapszik az igazi keresztyén vallás! A ki csupán katolikus lelkészek szavaira hallgat, nem pedig a Krisztuséira, az katolikus, de nem keresztyén!

Többet nem szólhatott. A fellobbanó lángok elhamvaszták testét, ámde lelke felrepült a mennybe, s bizonynyal elnyerendi megérdemelt jutalmát!

—x—y.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1880. július 10-én.

— Kolozsvári főtanodánk tanévet bezáró ünnepélye, a vizsgálatok lefolytával, a szokott módon tartatott meg. Jancsó Lajos igazgató tanár beszéde, melynek közlését jövő számunkban kezdjük meg, eleven képen tünteti elénk e szépen virágzó tanodánk egy évi életét s jól esett ismét és ismét meggyőződünk, hogy a kolozsvári kollegium folyton halad a tökéletesedés útján, mely a kor fejlődésével mind több követelést formál tanítézetekhez, de mely a tanított lelkiismeretes odaadásában mind több kielégítetést nyert. Az igazgató tanár megemlékezett beszédében a lefolyt évben nyert s általunk már említett alapítványokról, a Toklas Károlyéról és a Lengyel Dánieléról. Kihirdette tovább két pályázat eredményét, melyek a Teleki-alapítvány 60—60 m. forintjaiból tüzetek ki. Az első kérdést: „A nememesek érdekében mit tett a magyar törvényhozás 1832—1848 között?“ Hajdu Ferencz VII-ik és a másodikat: „A görög elegia fénykora, a jelesb darabok tartalmi ismertetésével“ Veres Sándor VIII-ik gymn. tanuló fejtette meg csérettel. A szép ünnepély a közönség emelkedett hangulat közepette zárult bes evvel a tudomány hajloka, míg a szorgalom ideje ismét elkövetkezik. Áldás amúzsák csarnokának!

— Az öt egyházkerület egyetemes tanügyi bizottsága, mint irtuk, e hó első napján kezdé meg Budapest tanácskozásait. A postai zavar miatt elkésve érkezett tanácskozásból ez úttal csak annyit emelhetünk ki, hogy a tanácskozásokban részt vettek: Török Pál elnök; Csonka Antal G., Jókai K. a dunántúli; dr. Ballagi Mór, Szász Gőnczi P., dr. Kiss Á. a dunamelléki; Fejes I., Szirmai G., Bernáth E. a tiszáninneni; gr. Ráday I., Tóth S., Farkas A., Békési Gy., Joó István a tiszántúli — és Cs. pár J., Bihari S. és Parádi Kálmán az erdélyrészi egyházkerületből, s mint vendég: Papp Gábor dunántúli szepetendens. Jegyzőkül Tóth S. és Parádi K. kéretvén felhívás alá vétettek az egyházkerületek megjegyzései a tanár Aladár-féle tervezetre és a m. évben kiküldött albizottságok ismeretes munkálatai. A megállapodásokról szóló közléses tudósítás közlését, tér szűke okán, kénytelenek vagyunk lapunk jövő számára halasztani.

— Bukuresti ev. ref. egyházunk állapota, — mint Vándory Lajos a „Bukuresti Híradó“-ban írja — siralmas, különösen adminisztráció tekintetében. Az egyház világi feje: a főgondnok, nagyon alantas fokon áll műveltség tekintetében; épen nem gondoskodik az egyházi rendről, sőt maga ad a rendetlenkedőknek rossz példát saját cselekedeteivel: gyakran jelenik meg ittas állapotban a gyülesteremben s az egyház vagyont is lelkiismeretlenül kezeli. Az iskolaügy is nagyon rosszúl áll, a minek szintén az ő értetlensége az oka, s ha a pap sem tanítana az iskolában annyit, a mennyit hivatalos teendői túlhalmozottsága enged, a dolgok még rosszabbul állának. „Mindent pedig csak azért irtuk le — fejezi be Vándory e figyelemreméltó cikkét — hogy meggyőzzük Nagy Péter püspök úr ő méltóságát, hogy mennyire szükséges az ő megjelenése Bukuresten. Mert, ilyen gazdálkodás mellett, egykor virágzó egyházunk erkölcsileg s anyagilag tönkre megy!”

— Új vallásalapító. Pusztá-Pón G. K. hajlott korú, jó módú ügyvéd magyar nemzeti vallás eszméjét és szerveztét eszelte ki. E szerint bizonyos papi uralom fogna életbe lépni s a presbiterok a világi ügyekben is hathatós befolyással bírnának. Persze e terv a hazában lévő minden élő vallás megszűnését föltételezi. Az öreg úr sokáig rejtegette eszméit, de annyira megszerette a budapesti munkásmozgalmat, hogy az asztalos strike lelkét, Kupa Árpádot, alkalmas apostolnak szemelte ki s neki terjedelmes útasítást és tervet küldött az új vallás életbeléptetéséről.

— A pápánál protestáns tisztelgők is meg szoktak jelenni, hódolva a példásónak, mely Rómát látni pápa nélkül nagy hiánynak tartja. Közélebb dr. Ballagi Aladár református tanár számára eszközölt ki fogadtatást gr. Zichy Ferencz pápai kamarás. Ezt egyik lapunk úgy adja elő, hogy miután a szent atya megáldotta a tanárt s áldást küldte családjának, oda fordult a magyar kamaráshoz: „Remélem, jó katolikus család!” S a kamarásnak dolga akadt, hogy ne kelljen válaszolnia. Nem valószínű azonban, hogy a pápane legyen arról előre értesítve, hogy kiket fogad. Különbben sem a fiatal tanár az első kalvinista, kit a pápa megáldott. Ő maga a fogadtatást így írja le a „Hon“-ban: „Egyenként eregetik be az audienciára jelentkezteteket. Én hetediknek mentem be. Ott trónolt a pápa, talpig fehérben, ősz fején kicsiny papsapka, pirosuló arcán örökös mosoly. Meglehető erőteljes, de kifáradtnak, törődöttnek látszó öreg ember, csupán élénk szemében lobban fel olykor-olykor valódi ifjú tűz. Jobb keze felől Zichy gróf segítségével egyszerű violaszín papi öltönyében, balról egy másik cameriere participante. A többiek példáját követve, oda térdeltem a mennyezetes trón vörös bársony zsámolyára, a pápa lába elé. Zichy gróf, mint honfitársát mutatott be, s a pápa nyájasan fordulva felém, kérdezősködött hazai viszonyainkról, családomról, hogy mennyi ideje vagyok Rómában, meddig maradok stb. Vagy öt percig tartó beszélgetés után, könnyedén, bizonyos hanyag eleganciával, csókra nyújtá keresztel kivarrott csattos vörös cipőjét. S jóakarátú mosolya kísért ki a teremből, midőn fürge tekintete észrevette, hogy lábai fölé hajolva, a szertartásnak megadtam ugyan a módját, de magát az aktust még sem követtem el.“

— Mi pótolhatja az előfizetési pénzt? Rómában a napokban egy „Lastella del Tebro“ (A Tiber csillaga) című új klerikalís lap jelenik meg, melynek szerkesztője az örökváros plébánosaihoz és káplánjaihoz a következő előfizetési felhívást küldözte szét: „Tisztelt uram! Ha pénzügyi zavarok miatt nem lenne azon helyzetben, hogy évnegyedként az 5 lirányi előfizetési pénzt letehetné, ehelyett őt

misét is mondhat értem, de lehetőleg hamar és semmiesetre sem későbbben harmincz napnál e felhívás kapása után.“

— Nagy-Bányáról írják nekünk a következő sorokat: Folyó hó 4-én temették el Liszkay Istvánt, nagybányai ref. kántortanítót, ki korábban a kolozsvári egyháznak volt közkedvességű kántortanítója. Beláthatalan néptömeg, s ebben számos tanítványai kísérték ki őt a nyugalom helyére. A részvét, mely az elhunyt iránt oly nagy mértékben nyilvánult, minden ékesszólásnál hathatósabban hirdette a nevelés terén szerzett érdemeit s népszerűségét. Emléke sokáig fog élni Nagy-Bánya derék polgárainak lelkében. — Béke poraira!

— Értesítés. A n.-enyedi ev. ref. tanítóképezdénél f. év szeptember hó 15 és következő napjain fognak megtartatni az elemi néptanító képesítési vizsgálatok. Folyamodni kívánók kellőleg felszerelt kérvényeiket f. é. augusztus hó 31-ikéig nyújtsák be alólirt igazgatóságához. Kelt Nagy-Enyeden, 1880 július hó 8-dtkán. Nagy Lajos kép. igazgató.

A FŐTISZT. PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉYNEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek:

735—1880. Udvarhelyi egyhalmegyénkben a bögzői másod-tanítói állomás. Javadalmi: 200, azaz kétszáz o. é. forint, évnegyedi részletekben, tíz szekér fa; szép lakás, veteményes kerttel. Kötelessége; az iskolaszékkel egyetértve megállítandó osztályokban tanítani és a lelkész, vagy kántortanító betegsége, akár hivatalos távollétében, az istentisztelet végrehajtásában segédkezni.

Pályázati határnap július 31-ike. Folyamodványok t. Solymosi István esperes aához, Bögzőbe (u. p. Udvarhely) küldendők.

778—1880. Szebeni egyhalmegyénkben a mikeszvárszi papi állomás. Javadalmi: 30 kal. búza, 30 véka csős, 15 véka szemes kukoricza; 12 szekér tűzifa; 62 frt 23 kr o. é. készpénz; kanonika porczio: 3 hold 788 □ öl szántó, 3 hold 65 □ öl kaszáló, 1510 □ öl szőlő; tisztességes lakás és 15—20 frtnyi stola. Ezenkívül br. Radák Ádám úr ő nsgától, — míg a lelkész érdemes reá 100 frt o. é. Továbbá a tanító nyugalmazása folytán, míg a tanítói állomás betölthető lesz, vagy míg a tervezett állami iskola létesül, köteles tanítani a lelkész s ezért veszi a tanítói fizetés felét, u. n. 13 kal. búzát, 14 véka csős, 2½ véka szemes kukoriczát; 11 veder bort, 1 szekér szénát és szalmát, 5 szekér tűzifát az iskolaház fűtésére, 1 bárányt, 1 sajtot, 3 frt 47 kr készpénzt. Tandijban, mintegy 26 véka szemes kukoriczát; kanonika porczióban egy kis darab szőlőt és szántót.

Pályázati határnap július 31-ike. Folyamodványok t. Sylvester Domokos esperes aához, Vizaknára küldendők.

787—1880. Kolozs-kalotai egyhalmegyénkben az inaktelki papi állomás. Javadalma: 1) minden oly házaspár, a kinek vetése van, fizet egy kal. gabonát, rozstot vagy búzát. A hol két ágy van, egyik rozstot, egyik tavasz-búzát. Minden házaspár egy véka zabot; a kinek nincs vetése, fizet 2 véka rozstot vagy kukoriczát. 2) Ágybérczimen 14 mforint. 3) 13 kurta öl tűzifa. 4) Minden háztól egy napszám. 5) Szántóit az egyhalmegység beveti, kaszálóit lekaszálja, felgyűjti, behordja; ételt ad a lelkész. 6) A fiatalság vallás-tanításért egy napszámot tesz; ételt ad a lelkész. 7) Stola: keresztelésért egy kenyér, egy csirke; esketésért 40 kr, temetésért 2 frt o. é. 8) A lelkésznek szolgál két zsellér 9) Az özvegy férfi félbért, az özvegyasszony 3 sing vásznat fizet. 10) Ha a lelkésznek nincs marhája, földet a csordával trágyáztatják.

Pályázati határnap július 31-ike. Folyamodványok esperes t. Szakács István aához Sz.-Lónára (u. p. Gyalú küldendők.)

H I R D E T É S .

3—3

A MAGYAR-FRANCZIA BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG, MELYNEK

20 millió frankot, azaz 8 millió arany forintot

tevő alaptőkéjéből részvényesei által mindjárt kezdetben

10 millió frank, azaz 4 millió arany forint

készpénzben befizettetett, s részint magyar állami értékpapirokban, részint a főváros első rendű pénzügyintézeténél helyeztetett el, — mind igazgatósági székhelyén **Budapest**en, mind az ország különböző pontjain állított vezér- és főügynökségei által már megkezdé működését és

B I Z T O S Í T

- a) **tűzvész és robbanás** által okozott károk ellen, ingó és ingatlan tárgyakat;
- b) **jégkár ellen** minden mezőgazdasági terményt;
- c) **szállítmányi károk** ellen szárazon vagy vizen szállított javakat;
- d) **az ember életére**, minden ismert módozat szerint s azon különös kedvezményekkel

hogy a biztosított tőke 10,000 frt erejéig, párbaj vagy öngyilkosság esetében is kifizettetik; haláleseti biztosításoknál a dijhátrálékok és leszámítolási kamatok a biztosított tőkekifizetésnél nem vonatnak le; a biztosított halálakor esetleg kiderülő korkülönbség nem tekintetik semmiségi esetnek, hanem kifizettetik a magasabb életkornak megfelelő tőke; a biztosított tőke évenkénti kisorsolás útján, esetleg előbb is, kifizettetik akkép, hogy ha p. o. egy 30 éves egyén halála esetére 2000 frtot biztosít, kötvényéhez 2 drb 1000 frtos igényjegyet kap, melylyel az évenkénti kisorsolásban részt vesz, s ha ezeknek egyike a következő évben kihuzatik, neki 584 frt készpénz azonnal kifizettetik, s fennmaradván biztosítása az egyik ezer frt után díjat többé nem fizet, ki nem huzott jegyével pedig a további kisorsolásokban részt vesz.

A társaság rendkívüli nagyságú alaptőkéje, melyet működésének mindjárt kezdetén a biztosító közönségnek garancia képen nyujt, kezesség arra nézve, hogy általa az **előforduló károk a leggyorsabban és méltányosabban fognak rendeztetni és kifizettetni**. Más részről a társaság az iránta már is minden oldalról nyilvánuló bizalmat, valamint eddig tanúsított rokonszenvet az által is fogja igazolni, hogy díjszámításainál a közönséget **mindazon kedvezményekben részesíteti**, melyeket egy solid alapon működő társaság biztosító feleinek nyujtani képes.

Biztosítási ajánlatok benyujthatók, s minden irányban bővebb felvilágosítások nyerhetők, úgy alólirt főügynökségnél, mint az ország nevezetesebb helyein már felállított kerületi ügynökségeknél. Felhivjuk egyúttal mindazon tisztelendő lelkész, tanító és jegyző úrakat, kik intézetünk ügynökségét elvállalni hajlandók, hogy ez irányban ajánlatukkal alólirt főügynökséghez sziveskedjenek fordulni.

Kolozsvár, 1880. június hóban.

A MAGYAR-FRANCZIA BIZT. TÁRSASÁG KOLOZSVÁRI
FŐÜGYNÖKSÉGE:

SZAKÁCS KÁROLY S. K. SCHÖNHOFER EMIL S
titkárok.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőségi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldem-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyujt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: A vitéz magyarok. (L-t.) — Reflexiók a vallási radikalismus egy nyilatkozatára. (Folytatás.) Baló S. — A magyar ref. egyház egyetemes tanügyi bizottságának Budapesten 1880. július 1—9 napjain tartott ülése. — A közoktatási miniszter — Vitézt élet: A kolozs-kalotai egyházmegyéből. Egyházmegyei özv. árvai gyámintézetünk. Miklósi József. (Folyt.) — Egyházi lapok szemléje, — Különfélék. — Hirdetés.

A VITÉZ MAGYAROK.

Kolozsvár, 1880. július 15.

Hogy vitéz natio vagyunk, vagy legalább voltunk: mindnyájan jól tudjuk; történetünk, hagyományaink bizonyítják s gyerekeink, cenzurái verseikben, el is szavalják sok mindenféle hős tetteinket. Eddig azonban csak gyerekeink szokták, ily alkalmakkal, sarkantyukat pengetni, kardjukat csörgetni s bajszukat (képzeletben) nyalkán kipödröni. Most már — haladni illik ám! — professoraink is megirigyelték a tanítványok által ily módon aratott babérokat s pro varietate maguk is kiállanak vitéz magyaroknak s kiállítják a testimoniumot, hogy mi olyan egy hatalmas nemzet vagyunk, a melyik nem szorult senkire, megél a maga emberségéből, mert ritkítja párját széles e világban.

E testimonium ott olvasható egyetemes tanügyi bizottságunk jegyzőkönyvében, az alatt a pont alatt, melyben kimondatik, hogy a gymnasium rendes tantárgyai közül a német nyelv kitörölendő s jövőre, bár rendes tanár által tanítva, bár ugyanannyi óraszámmon, de csak nem kötelezett tárgyként szerepeljen a magyar reformatusok középtanodái (azaz reáliskoláink nem lévén, gymnasiumaink) tantárgyai sorában. A főbb argumentumok, mint hallszik, hogy a kevésbé tehetséges növendékek túlterheltségén könnyíteni lehessen; hogy az iskolai németnyelvtanításnak amugy sincsen sikere; hogy a gymnasium általános fejlesztési célja nem lehet tekintettel arra a gyakorlati szempontra, hogy „mint az osztrák-magyar monarchia alkotó részének, politikai és hasznossági szükségünk van a német nyelv ismeretére; hogy a francia, meg angol középtanodák sem veszik föl kötelezett tantárgyaik sorába a német nyelvet s több efféle.

A nagy vitézség, melylyel a javaslat megállapított, kissé szerénykedő formát ölt ugyan, a midőn a rendes tanár, az ugyanannyi óraszám, sőt, mint olvassuk:

conversatorium berendezése által enyhébb színben akarják a bizottság tagjai határozatukat feltüntetni — de mégis szerettük volna, ha inkább a gyakorlati belátásban és tapasztalati ismeretben excellálnak tisztelt képviselőink, a kiknek, mint practicus tanfériaoknak, tudniok kell, hogy mit tesz a magyar tanuló ifjuság nyelvén a „nem kötelezett tantárgy.“ Lehet ott még oly „rendes“ a tanár, még egyszer annyi a tanóra és a conversatorium: ha nem muszáj, nem is tanul a vitéz magyar s plane németül! Aval tehát minden értelmes tanító, a ki mást és magát ámitni nem kívánja, tisztában lehet, hogy ha a convent és superintendentiák elfogadnák a tanügyi bizottság ez indítványát, annyi volna, mintha az egész középtanodai tanrendből kitörölnék a német nyelvet.

Kérdés már most, van-e szükségünk nekünk, magyaroknak, arra, hogy gyerekeink a német nyelvet, hiábavaló lomnak tekintsék?

De hát erre magok a bizottsági tagok is azt mondják, hogy nincs, mert hiszen még fokozottabb mérvben akarják tanítani jövőre e nyelvet, mert különben nem veszik vala föl tervükbe a conversatoriumot. Kell tehát nekik is a német nyelv, csak nem kötelezett tárgyként — mert: úgy sem tanulnak meg a gyerekek németül; hát latinul, görögül megtanulnak?

mert: a közepes gyerekek túl vannak terhelve s könnyíteni kell rajtuk; de hát van-e szükség arra, hogy a gymnasiumokban a közepes tehetségű gyerekek legyenek az irányadók s egyáltalán arra, hogy a közepes tehetségűek helyet is nyerjenek a gymnasiumokban? Mire valók a reál-, a polgári-, a kereskedelmi-, az ipari-, a gazdasági-iskolák, a katonai nevelő-intézetek, a gyári- és kézműiparágak, ha nem arra, hogy a közepes tehetségű gyerekeknek helyet adjanak, a kiváló tehetségűek pedig a gymnasiumokban tudományos pályára készüljenek, nem materialis ismeretek halmazát, hanem az önálló gondolkodás formai qualificatioját vivén a gymnasiumból magukkal?

S a mi még különösebb, mig a közepes tehetségeknek adandó kedvezménynél elfelejtik a bizottsági tagok a gymnasium feladatára reflectálni, további argumentum után kapkodván, eszükbe jut ez is, s azért nem kívánnak kötelezni minden gymnasiumi növendéket a német nyelv tanulására,

mert: a német nyelv csakis eszköz, közeg, nem pedig oly észformáló tantárgy, mely a gymnasiumban saját czélként volna tekinthető s így helyet sem foglalhat a kötelezett tantárgyak sorában.

Mi eddig úgy tudtuk, hogy a gymnasium kiválóan észformáló tanintézet s erre legbiztosabb segédei a nyelvek és matematikumok, amazok sorában legeslegelől az anyanyelv s a többiek hozzá viszonyítva, hogy a növendék az összehasonlítás által tudatára ébredjen saját nyelve természetének. Legalkalmasabbak, ez irányban, bizonyon a classikai nyelvek, de viszont hátrányuk, hogy már többé nem élő organismusok, míg az anyanyelv alapos ismerete után következő bár mely élő nyelv e hátránnyal nem bírván, észformálás tekintetében majdnem egyenlő értékűnek mondható amazokkal. Vala mely élő nyelvet, tehát, nemcsak mint a további tudományos kiképzés eszközét, hanem mint épen kat exochen gymnasiumi (észformáló) tantárgyat fel kell a középtanoda cursussába venni s hogy a magyar gymnasium e tantárgya megválasztásánál miért ne legyen a fennálló politikai viszony a döntő momentum: azt csak az egyetemes tanügyi bizottság vitéz magyarjai tudják, vagy legalább tudhatnák, ha nem hunynának minden valóság előtt szemet s magyarkodásokban nem felednék, hogy a 6—7 milliónyi magyar nem ülhet olyan magas paripára, mint a 30 milliónyi francia, vagy 40 milliónyi német, avagy a tengerek hatalmas királynője, Albion.

Bizton számíthatunk, ugyan, rá, hogy a convent és a superintendentiák nem fogják magukévé tenni a bizottság vitéz határozatát, de azért mégis jobb szerettük volna, ha a bizottság is megkímélte volna magát e compromisiótól, mely abban rejlik, hogy a mob-nak hizelegve s Mokány Bercziskedve olyan határozatot hozott, mely sem általában a gymnasium feladatával, sem különösen a magyar gymnasium szükségleteivel meg nem fér. Bizony, jobb lesz vala a sarkanytyu pengetését és bajusz (helyének) pödörösét a tanítványoknak hagyni. Azoknak még illik is.

(L—t.)

Reflexiók

a vallási radicalismus egy nyilatkozatára.

(Folytatás.)

Nem tudom helyesnek tartani Sáminál azt sem, hogy ő — mint látszik — a lelkiismereti szabadság, vagy is egyáltalán a szabadság tulzó cultusa miatt, oly elítélőleg szól a tekintélyről. Lássuk csak mit mond ide vonatkozólag. „A sokféle religiok, secták és credók követői között csak kétféle lelkiismeret lehet. Van lelkiismeret, melyet szentkönyv, confessio, vagy egyház tekintélye kormányoz; és van olyan, mely saját lelkiismeretén kívül semmi féle tekintélyt el nem ismer. Socrates és a civilisatio mindennemű martýrjai a szabad lelkiismeret hívei, — Anythus, az areopag bírái, Torquemada és az inquisitio bírái a tekintély hívei valának.“ És bizonyos fokú animositással mondja még:

„A tekintély által kormányzott lelkiismerettel mit tettek az emberek, a történelem legsötétebb lapjai tanusítják.“

Tekintély a társadalmi létnek, s minthogy az ember csak társadalomban lehet azzá, a minnek lennie kell, tehát egyáltalán az ember valódi emberi létezettségének egyik szükséges alapja. Az Anythusok, az areopagnusok, a Torquemadák mit sem bizonyítanak a valódi tekintély azon jogosultsága ellen, mely azt a lelkiismeret irányzása, vezetése, kormányzása tekintetében megilleti; hanem csak azt, hogy a valódi tekintély a társadalmi organismusnak egy olyan nagyhorderejű factora, melyet a gonoszok, mikor csak tehetik, gonosz czéljaikra szeretnek felhasználni. Ugy de — hogy Kölcsey szavait idézzem — „a visszaéléseket nem lehet a dolgok becsmértékévé tenni.“ Mert ha a tekintélyvel kábán és eléggé meg nem sirathatólag gyakran visszaélések történnek is, mit „a történelem legsötétebb lapjai“ is tanusítanak; de azért tagadhatatlan, hogy eleitől fogva, a bölcs törvényekben, tisztult szokásokban, üdvösnek bizonyult vallási tételekben és intézményekben, jótékonynak tapasztalt s azért uralkodóvá lett erkölcsi nézetekben, kiváló egyéniségek szellemi felsőségében s több ilyenekben nyilatkozott tekintély biztosítja nagyrészt a társadalom consistentiáját. Tekintély, még pedig kissé erőszakos, véteté fel nemzetünkkel Szent István idejében a keresztyénséget, mely nélkül az európai népcsaládban meg nem állhattunk volna, hanem ki kellett volna pusztulnunk innen, mint kipusztultak a nálunk erősebb hunnok és avarok. Tekintély birta rá eleinket csinosabb életmódra a Nagy Lajos korában. Mátyásnak személyes tekintélye imponált a gőgös, önző és torzsalkodó oligarcháknak, hogy ki ne szárazszák az állam lét tápadó forrásait, a népeletet s erőtlen darabokra szelje ne szakítsák az egységes hazát. És újabb időkben, ami hatalmas triászban: Széchenyi—, Kossuth— és Deák Ferencnek tekintélye birta rá az enyészni indult, sokféle vadhartól megrongált nemzetet, hogy a mint rendre szükségessé vala: most munkásságra ébredjen, majd szemébe nézzék az életére törő támadásnak, majd a bölcs önmérséklet költői közt maradjon. És hogy meszsi ne menjek, csak az emlitem még fel, hogy a társadalmi organismus épsége, ereje, virágzása nem is képzelhető, ha annak alapszervében a családban, fel nem található a szülői tekintély, ha a családapa nem „úr a háznál.“

Minthogy azonban Sámi, midőn idézett szavaiban a tekintély és szabadság egymáshoz való viszonyának nagytosságu kérdését érinti, inkább csak a vallás, s itt is ként a keresztyén egyház terén marad, hadd szorítsunk én is ama viszonynak saját szempontom szerinti megvilágításánál csupán a nevezett térre.

A szabadság és tekintély egymáshoz való viszonyának kérdése a ker. egyházi életnek, alakulása első percétől mai napig, állandó kérdése volt, mely a szerint, a kérdést azt felfogni és megoldani tudták, a legfontosabb alakulási szülőoka lett. E kérdés a legállandóbban így volt formulálva: „Törvény-e vagy evangelium?“ vagy is: a keresztyénségnek a törvény oltalmára, vagy az evangéliumi szabadság alapjára kell helyezkednie? Az első ker. gyüleke-

a jeruzsálemi, valamint a Palesztinában és e tartományon kívül a középtenger parti országaiban, zsidókból, az ősapostolok, vagy ezek taitványai által alapított gyülekezetek, mind a törvény egyházai valának. Mert az ősapostolok azok t. i. kik három évet töltöttek az Úr oldala mellett, kik beszédeinek és cselekedeteinek szem- és fültanúi voltak, továbbra is fenn akarták tartani a zsidó törvényeket, szabványokat, czeremoniákat: a körülméltelkedést, az étel-törvényeket, a bűntét stb., még a pogányokból áttérőkre nézve is. Mert azt látták volt, hogy e törvényeket az Úr sem dobta félre csak úgy könnyedén, és hallották, hogy így szólott: „Ne gondoljátok, hogy jöttem a törvénynek és a prófétáknak eltörlésekre. Nem jöttem, hogy eltöröljem, hanem inkább hogy azt betöltssem.“ (Máté 5, 17.), És szemek gyöngébbek valának, sem hogy be tudták volna látni, hogy Jézusban, ha a szükséges mértékig a conservatív vonások is feltalálhatók, de benne a túlnyomó elem: a reformatori. Ugy látszik, hogy a szombatra vonatkozó példázatait és megjegyzéseit, valamint azokat, melyekben az új posztófoltról és avult ruháról, az új borról és régi tömlőről szólt, tanítványai, három évi munkássága hű szemlélői, jó darabig nem tudták megérteni. De jött Pál apostol, a szabadabb irány képviselője. Ő apostoli joga és méltósága biztosítása végett nem hivatkozhatott az Urral való három éves testi, földi összeköttetésre, de hivatkozott öntudatának ama csodálatos tanúságára, hogy nekie lelkileg jelent meg a Krisztus, s jelentette meg az evangéliumot; (Gal. 1, 12) hogy el volt ragadtatva a harmadik évig és „hallott kimondhatatlan beszédeket, melyeket ember meg nem mondhat, (II. Kor. 12, 2—4) hogy ő nem tanácskoztott „a testtel és a vérrel.“ (Gal. 1, 16) Már e kiindulási pontban benne rejlik „a Jézus Krisztus felől“ való evangéliumnak az ősapostolokétól sok részben eltérő, új, eredeti, de azért a Krisztus szellemével mégis amazokénál megegyezőbb felfogása. Ugyanis előtte, ki nem tanácskoztott „a testtel és a vérrel“, nem birhatott többé jelentőséggel a vallás terén az, a mi csupán testi, vagy ennek folyómánya: az Ábrahám magvából való származás, kizárólag ezen mag javára tett ígérek, ezen mag Istenhez való specialis viszonyát kifejező és szabályozó törvények. Ha ő az evangéliumot és az apostoli jogot a Krisztussal való szellemi érintkezésből merítette; természetes volt, hogy a megigazulás, a bűntől való szabadulás eszközét nem láthatta többé a törvényben, a formalitásban, a betűben, hanem a legbensőbb, szabad szellemi kapcsolatban Istennel és az ő fiával: a hitben. Pál apostol volt tehát az első eretnek, mert ő nem nyert apostoli successiot, sem a Péter, sem a Jakab, sem a János felavató kezétől; mert, a mint mondja: „Az evangélium, melyet én prédikáltam, nem ember szerint való; mert én is nem embertől vettem azt, sem pedig nem tanítottam arra, hanem a Jézus Krisztus jelentése által vagyon.“ „De mikor az Istennek tetszett hogy az ő Fiát nekem megjelentene, hogy hirdetném őtet a pogányok között; azonnal nem tanácskoztam a testtel és a vérrel, sem pedig nem tértem Jeruzsálembe vissza azokhoz, kik én előttem való apostolok voltak.“ (Gal. 2, 11. 12. 15. 16. 17).

Tehát apostoli jogát Istentől ihletett lelkészek szabad sugallatából merítette.

E szerint mindjárt eleintén kétféle keresztyénség jött létre: az ősi, legnagyobb részben zsidókból alakult Péter-féle vagy zsidó-keresztyénség, és a valamivel későbbre, s a nagy részint pogányokból alakult, Pál-féle vagy pogány-keresztyénség. Félni lehetett, hogy amazt a törvény egyoldalú cultusa a zsidóság merev formáinak nyügei közé vezetni vissza; emezt pedig a „hit által, nem a törvénynek cselekedeteiből“ való megigazulás alaptanának hibás értelmezése és alkalmazása, az individualis szeszély játékvá teszi; és így félni lehetett, hogy az új egyházban gyógyíthatatlan szakadás s ennek folytán szomorú felbomlás következik be.

De a keresztyénséget ért sokféle szenvedés, s kivált a két vezér apostol martyr halála megakadályozta a szakadást: a czivodó pártok a vezér apostolok sirja felett békéjebbet nyújtottak egymásnak Ennek következtében a köztudatból a két ellentétes áramlat emléke lassanként kiveszett, és létrejött a Pál- és Péter-féle keresztyénség compromissuma: a catholicismus, mely azonban már kezdetben a szabad hitelemnek kevesebb concessiot tett, mint a törvény igényeinek.

A catholikus keresztyénség, mely később méltán vette fel a „római“ előnevet, a mint századról-századra tovább folytatta életét, mind inkább a törvény egyházává lett. A megigazulás alanyi okául hovatovább mind kevésbé tartott az Istenbe és a Krisztusba vetett szabad benső, közvetlen hit, hanem a „jó cselekedetek“ azaz: a miseszolgáltatás, a bucsújárások, az egyháznak tett ajándékozások, a bűnbocsátó czédulák vásárlása, a bűntök, a kiszabott istenitiszteleti cselekvények, az előirt imaformáknak lepergetése az olvasó gyöngyszemeinek száma szerint, s más ily törvényszerű teendők elvégzése. Nem mondhatni, hogy e törvényszerűség jó gyümölcsöt épen ne termett volna; hiszen a középkor egyháza századokon keresztül ápolója, gyámja volt a kiskorú népeknek. És a jelenben is, a mint látjuk, és a jövőben is, a mint bizton következtethetjük, missioja van a törvény egyházának; mert az emberek nagy részénél a mivelteket, annyira elfoglalja hivataluk, üzletük, szaktudományi buvázkodásuk, vagy örömhajhászatuk, a miveletlenek óriási sokaságát pedig a mindennapi kenyérért való sanyarú munka, hogy örömet bizzák vallási szükségletük kielégítését, üdvösségük útjának egyengetését a gyámolgotó clerusra. De a törvényszerűség ama talaján még nagyobb mennyiségben termettek mérges és keserű gyümölcsök: lealázó babona, csalárd képmutatás, zsarnok uralomvágy, mely az embert örökös pólyában akarta tartani, de a melyet a fejlődő népek sok milliója tovább viselni nem tudott. E körülmény szülte meg a reformatiot.

A reformatio sikerültét és áldásos eredményeit annak köszönhetni, hogy nagynevű megindító és vezetői, feladatuk megoldásánál bámulatos összhangban tudtak egyesíteni positiv és negativ irányú munkásságot. A reformatio hősei zászlójukra „a hit által való megigazulás“ apostoli elvét irták. Ezen elv segítségé-

vel megingatták az úgy nevezett jó cselekedetek megigazító erejébe vetett, hiú, csalárd, erkölcsi decadentiára vezető bizodalmat. Felmutatták azon nagyjelentésű evangéliumi igazságot, hogy nem lehet az embernek, az erkölcsiség veszélyeztetése nélkül, jó cselekedeteiben elbizakodni, még akkor sem, ha ezen cselekedetek, nem csupán csekély értékű egyházi szokások, p. o. böjtök, búcsuk stb. megtartása, hanem valóságos erkölcsi cselekedetek; mert: „Ha mindazokat megcselekedenditek is, a melyek néktek parancsoltattak, ezt mondjátok: haszontalan szolgák vagyunk: mert a mit kellett cselekednünk, azt cselekedtük.“ (Luk. 17, 10.) De ezen negatív munkánál meg nem állapodtak. Hanem a hit vezérfonalán az emberi élet örök alapjához vezették az embert, a hit kapcsával amaz örökkévaló erős kőszálhoz kapcsolták; hogy az ember e sziklától nyerjen erőt, erkölcsi rugalmasságot; e sziklának kebléből fakadt áldott forrásból: a megváltó életéből merítse a fölfriessítő és tápláló italt, és a bűn szennyét lemosó csöppeket. És visszavezették az embereket, a népeket a meghamisított hagyományok tévesztő ösvényétől a kijelentett ige egyenes útjára, mely bizton vezet ama sziklához és ama forráshoz. Rendezték a kultust, annak eszközei megválasztásánál a ker. hit és érzület ápolásának célját és az ősegyház példáját tartva szemük előtt. Ehez képest az isteni tisztelet központjává az igehirdetést tették, megtartották a lelkünket éghez emelő éneket és imát, az üdvények emlékét megújító ünnepeket, fentartották az Urtól szerzett sacramentumokat és pedig a szerzőnek könnyen érthető intentioja és az ősegyház felfogása értelmében: symbolico mysteriosus jelentésökben, és nem ama durva és csupasza realisticus felfogás szerint, hogy azok hús és vér, a bűn szennyét mechanice lemosó fürdővíz. És — hogy egy főfontosságú dolgot említetlen ne hagyjak — a kinyilatkoztatott ige iránti tisztelettel egybehangzólag ragaszkodtak azon hittételekhez, melyek amaz igékben részint tisztán formulázva vannak, részint azoknak alapján jöttek létre, kijelentvén azt, hogy azoknak Isten igéjével megegyezőbb formulázását bármikor örömezt elfogadják. Mellékesen megjegyzem itt, hogy az épen most említett kijelentéshez képest, korunknak sok nagynevű theologusa hitcizkikeink új alakba öntésén fáradozik, mi azonban, tekintve az eddig elért eredményt, vagy jobban mondva eredménytelenséget, tekintve korunknak inkább bonczoló, kritikai, mint szellemileg productiv erejét, a mi időnkben aligha fog sikerülni.

Mi hát a tanúság ezen kissé hosszas historiai fejtegetésből? Mi legyen a jelszó? Törvény-e vagy evangélium? Függs-e vagy szabadság? Mint cél: az evangéliumi szabadság, a törvénynek helyes, szabados eszközei segítségével. Nincs olyan értelmileg és erkölcsileg erős és fejlett az emberek között senki — hogy az óriási nagy többséget ne is említsem — kinek a törvény korlátaira, segítő, gyámolító vezetésére szüksége ne volna, épen a lehető legnagyobb önállás elérhetése érdekében. Például a lelkész, a tanár, a hivatalnok tisztában lehet a maga teendőivel: de azért még is jó, hogy a kiszabott hivatalos órák, a megállapított lezkerend, a kijelölt tankönyvek korlátai közé helyeztessék.

Igy vagyok meggyőződve én s tudom, hogy így van-

nak meggyőződve sokan. Es kik így vagyunk meggyőződve, azért mi is vonzódunk hő indulattal — bár nem mondogatjuk szüntelen — az ég ama leányához: a szabadsághoz, és szívünkben számára oltárt is emelünk; de féltő szeretetünk jónak látja az oltárképet védelmi eszközökkel venni körül. Mi úgy tapasztaltuk, hogy ez az égből jött alak a törvény öltözéke nélkül örvénybe vezető bachansnő csupán — ama ruházattal ellenben boldogságra vezérő őrangyal.

Baló Sándor.

(Folytatása következik.)

A magyar ref. egyház egyetemes tanügyi bizottságának Budapesten 1880. július 1—9 napjain tartott ülése.

Az egyetemes tanügyi bizottság e második összejevetelének célja volt: 1) a konvent által elvileg elfogadott „köznevelési és közoktatási szabályzatra“ az egyházkerületek által tett észrevételek számbavevése és ezek folytán a konventhez véleményes jelentés felterjesztése; 2) az egyházkerületek megjegyzéseinek tárgyalása s illetőleg egyeztetése az első ülésében (1879 nov. másik felében) hozott határozataival (nevezetesen az egyet. tanügy. bizottság szervezetének s hatáskörének szabályzatával, az érettségi vizsgálati, a tanárképzés és képesítés szabályzatával); 3) felülvizsgálása az egyetemes tanügyi bizottságból kiküldött albizottságok munkálatainak (tanterv, rendszabály, tanárképzés és képesítés szabályzata); 4) eshetőleg a miniszteri törvényjavaslatra vonatkozó észrevételek és egyházkerületeink autonómiaja érdekében szükségesnek mutatkozó kívánalmak formulázása.

Miután a kitűzött feladatok megoldásáról részint albizottsági javaslatok, részint korábbi alaphatározatok által gondoskodva vala, sikerült az egyetemes tanügyi bizottságnak 9 nap alatt a fennebb nevezett ügyekben egyértelemre jutnia és azokat annyira tisztáznia, hogy érdemökben kidolgozott s indokolt javaslatok terjesztethetnek a f. é. szeptember 13-ára összehívott konvent elébe további intézkedés végett.

Jelen voltak és a bizottság tanácskozásaiban részt vettek: dr. Ballagi Mór, Szász Károly, dr. Kiss Áron, Gönczy Pál a dunamlléki egyházkerületből; gr. Ráday Gedeon, dr. Farkas Antal, Tóth Sámuel, Joó István, Békési Gyula a tiszántúli egyházkerületből; Bernáth Elemér (törv. bíró Budapesten), Szinyei Gerzson, Fejes István a tiszáninneni egyházkerületből; Tarczy Lajos, Csonka Ferencz, Jókay Károly, Antal Gábor a dunántúli egyházkerületből; Gáspár János, Bihari Sándor, Parádi Kálmán az erd. egyházkerületből. Elnöke volt: Török Pál superintendens; jegyzői: Tóth Sámuel és Parádi Kálmán. Az első négy napon Pap Gábor dunántúli püspök is részt vett a tanácskozásokban.

Jelen tudósításunkban a legfontosabb határozatok közlésére szoritkozunk, mert a t. olvasó közönség használna nem olvashatná hosszas fejtegetéseinket oly fogalmazványokról, melyeknek szövege előtte nem fekszik, pedig a

bizottság 9 napi munkálkodása nagyrészt olyasmikből állott. Sokkal czélszerűbb lesz, ha majdan a szövegezett megállapodásokat közöljük.

A köznevelés és közoktatás szabályzatából kihagyattak mindazon intézetekre vonatkozó pontok, a melyek a prot. egyház kebelében, ez idő szerint, nem léteznek és a melyek létesítésére az egyház, mint ilyen, nem érezheti magát hivatva. Ilyenek a reáliskolák, a női középiskolák és a keresztyén felebaráti intézetek közül a siket-némák és vakok intézetei.

Új szakaszként fölvetetett a polgári iskolák és a felsőbb nőnevelő-intézetekre vonatkozó szabályzat. A tanárok fegyelmi ügyeire nézve minden egyházkerület összes tanárai választanak egy két tagból álló becsületbiróságot s ez képezi a tanári fegyelmi ügyekben az első fokú biróságot; második fokon itél az egyházkerületi törvényszék; harmadik fokon az országos egyházi főtörvényszék. Az elemi népiskolai tanítók, valamint a középiskolai tanárok képesítettségének mértéke, fizetésök minimuma és a rendes tanárok száma egy intézetnél az erd. egyházkerület javaslata szerint állapított meg.

Az egyetemes tanügyi bizottság szervezete és hatásköre czimú szabályzatból törölvelett mindaz, a minélfogva a bizottság felügyeletet és ellenőrzést gyakorolhatna. Az egyházkerületek az e bizottsághoz küldendő tagokat nem egyenlő számban, hanem a lélekszám aránya szerint választják, minthogy a költségeket is a lélekszám aránya szerint viselik. E szerint jut az erdélyi, tiszáninneni és dunamelléki egyházkerületekre négy-négy, a dunántúlira három és a tiszántúlira hat tag.

(Vége következik.)

A közoktatási miniszter

a felekezeti jogakadémiák ügyében az egri érsekhez, a pécsi püspökhöz, az ág. hitv. evangélikusok egyetemes felügyelőjéhez, és a tiszántúli, tiszáninneni, dunamelléki, dunántúli helyét hitvallásu superintendensekhez, a felekezeti jellegű jogakadémiák ügyében a következő intézvényt bocsátotta ki:

Közönségesen elismert és több oldalról nyilvánosan is kifejezést nyert tény, hogy a hazai két egyetemen kívül fennálló s részint állami, részint a tanulmányi alapból fenntartott királyi, — részint a felekezeti jogakadémiákon egyfelől a jogi szakképzés nem áll a kor színvonalán, másfelől a jogi pálya általok, az egyetemihez képest már csak vidékbeliek könnyebb hozzájárulhatósága folytán is tetemesen megkönnyítettén, ebben van legalább egyik oka, azon szintén közönségesen elismert sajnos, sőt már-már aggasztóvá váló másik ténynek, hogy a jogi pálya mint kenyérkereseti, sokkal több egyént von magához, mint a mennyit azután tisztességesen ellátni képes s a mennyit a különböző szakpályák kellő egyensulya az állam és társadalom érdekében meghívánna. — Ebből foly hogy egyfelől a birói pályára többen készülnek és jelentkeznek, mint a mennyit a bíróságoknál elhelyezni lehet, másfelől s különösen az ügyvédek száma az országban máris túlságosan elszaporodott s a tár-

sadalmat egy ügyvédi proletariatussal fenyegeti, mely mégis élni kívánván, sokszor meg nem engedett, vagy legalább az egyesekre nézve káros eszközökhöz is kénytelen, önfentartása érdekében, nyulni.

E sajnos tapasztalatok birnak engem arra, hogy a már létező s esetleg még nagyobb mérveket is ölthető bajnak orvosszereit keressem.

Hogy a jogi tanpályára túlságos számmal özönlő fiatalság a jogakadémiai éveknek, az egyetemiekhez hasonlóan, négyre kiterjesztése, és az ügyvédi vizsgálatra bocsáttatásának tudori szigorlatokkal való nehezítése daczára sem apad, sőt folyvást még növekedik, a tapasztalat azt bizonyítja, hogy a tanpálya szigoritása alig tekinthető a baj orvosszereül. A jogi pálya most is tetemes számú fiatal erőt von el egyébb, a társadalomra nézve szintoly fontos pályáktól s ennek oka egy részben abban is keresendő, mert a túlságos nagy számban létező vidéki jogakadémiák, melyekből egy nagyobb vidéknek kettő-három is jut, annyival inkább magukhoz vonják a vidéki tanuló ifjuságot, mivel, — a kivált állami felügyelet és vezetés alatt nem álló jogakadémiákon, a tudományos színvonal s a tanuló ifjuság iránti követelmények az egyeteminél tagadhatlanul alantabb fokon állanak, de még az állami és a tanulmányi alapból fenntartott kir. jogakadémiákon sem érik el az egyetemi színvonalat.

S mivel az is tagadhatatlan, hogy két tudományegyetemi jogi kar s tizenhárom jogakademia hazánk e részbeli szükségletét messze túlhaladja s kétszeresen káros, mert a mellett, hogy jogi pályára túlságos számmal vonja a haza ifjuságát, fenntartásuk költségeinek is tetemes része más közoktatási czélokra gyümölcsözőbben volna felhasználható, mindezeknél fogva, a baj orvoszerét, legközvetlenebbül a fennálló tizenhárom jogakademia egy részének megszüntetésében, vagy kevesebb számú, de magasb színvonalú jog- és államtudományi karokba összeolvasztásában vélem keresendőnek.

Részemről hajlandó is volnék mind a nagy-szebeni állami jogakademia, mind a tanulmányi alapból fenntartott négy kir. jogakademia egy részének megszüntetése, illetőleg összeolvasztása iránt Ő császári és Apostoli kir. Felségségéhez legalázatosabb előterjesztéssel, illetőleg a (szebeni jogakademiára nézve) a törvényhozáshoz javaslattal járulni, ha attól nem kellene tartanom, hogy a közvetlen rendelkezésem alatti jogakadémiák megszüntetése a jogi pályára tóduló ifjakat nem más pályákra, nem is egyetemekre, hanem a nekik könnyen hozzájárulható felekezeti jogakadémiákba fogná terelni s így a czél, mely engem ama lépés megtételére birna, legkisebb részben sem értethetnék el.

Mielőtt tehát e részben a kellő helyen előterjesztést és további inszékdedéseket tennék, tisztelettel felhivom czímet, hogy az általam fentebb mondottakat fontolóra vevén,

(3 s esetleg az ágostai hitvallású evangélikus superintendensekkel és az illetékes egyházkerületekkel is tárgyalatván),

(4, 5, 6 és 7 s esetleg az ezen irányban általam szintén felhívott három hely. hitvallású superintendens társá-

val (mivel az erdélyi nincs érdekelve) és illetékes egyházkerületeikkel is tárgyalván),

méltóztassék (sziveskedjék) az iránt nyilatkozni, hajlandó volna-e a főhatósága alatt álló jogakadémiát (4 jogakadémiákat) vagy egyszerűen megszüntetni s az eddig arra fordított költségeket a hatósága alatti másnemű és szükségesebb tanintézetek virágzóbb állapotba helyezésére fordítani; — vagy esetleg más — hasonló irányú (felekezeti) jogakadémiával jog- és államtudományi karrá olvasztva össze, ez által egyfelől a túlságos számú és felesleges jogakadémiák kevesbitéséhez, másfelől a jövőre is fentartandók tudományos színvonalra emeléséhez maga részéről hozzájárulni.

Bár részemről a jogi képzést akár csak a magasb miveltség, akár a hivatali, birói, ügyvédi, sőt törvényhozói képesség megszerzésére irányuljon az, első sorban állami érdeknek és feladatnak tartom: mindamelllett sem vonom kétségbe a felekezeti érdeklődés és arra irányzott törekvés jogosultságát — ha az kellő határai közt marad s az állami érdekeket nem érinti — hogy saját szellemében berendezett intézetekben adhassa meg ifjainak a jogi képzést is; s épen azért valamennyi felekezeti jogakadémia megszüntetését nem is sürgetem; csak az intézmények és az országos szükséglet közötti helyes arány eltalálása az, mire jelen fellépésem irányul s a mihez (czim) hozzájárulását és közreműködését ezennel tisztelettel és ismételve ki-kérem.

Kelt Budapesten, 1880, évi július hó 8-án.

VIDÉKI ÉLET.

A kolozskalotai egyházmegyéből.

Egyházmegyei. özv. árvai gyámintézetünk.

(Folytatás.)

Távol legyen azonban tőlem, mintha én az özv. árvai gyámintézet ellen szólnék, hiszen ma már az életbiztosítási intézkedés vagyonosra úgy, mint vagyontalanra nézve, jól felfogott érdekeink elvitázhatatlan szükséges kelléke s társadalmi miveldésünk és erkölcsi fejlődésünk hévmérője. Csakis annak több egyházmegyénkben divatozó súlyos és elviselhetetlen alakban alkalmazott szervezetét kívántam a fennebbiekben jelezni; azon erős meggyőződésem levén, hogy egyházmegyei özv. árvai gyámintézetünk oly forma keresztülvitelben, mint az néhány egyházmegyénkben divik, soká fen nem állhat, további ily alakban való fentartása, testületi érdekeink s a család jövő fenmaradása biztosítása elleni lelkiismeretlen művelet. Mely állítás mathematicai bizonyosságát igazolja a kétségbevonhatlan mindennapi tapasztalás, p. o. N. N. állomásba lépő papnak évi fizetése 1000 frt; ennek feierését = 500 frtot kell, egyházkerületi szabványaink értelmében, a kebli özv. árvai gyámintézet részére első évben befizetni. Ezen fél jövedelem befizetése mellett, feltéve, hogy fél századon keresztül paposkodik s fizeti „inpositio“ „özv. árvai-tár“ stb. czim alatt az évi illetékeket

rendesen: kérdem — más polgári biztosító intézetekkel való összehasonlítás után — arányban van-e az egyszerre befizetett összeggel, mint tagsági járulékkal és az idővel, az esetleg özvegyek és árvák által használandó amaz első évben befizetett 500 frt gyümölcse, mint évi járandóság? vagyis, a mi minden biztosító intézetnél a garancia után következő kérdés: „van-e arány a tagok járuléka (befizetés) és járandósága (biztosított illeték) között? Semmiesetre sincs! Mit gyümölcsoz u. i. a hátramaradottaknak nevezett befizetett összeg az illető, bár késői, halála esetére? Átlagos felvétel szerint, alig többet 16—50 frtnál, mely összeg, tekintve, hogy helyváltoztatás esetén a tagsági járulék (betét) megduplázása eredménye a hazai bármely életbiztosító intézetek ily betét után biztosított összegeinél aránytalanul kevesebb. Ugyanis: 500 frtból évenként 20 frtot fizetve, 25 évi befizetés után bármely hazai életbiztosító intézet 1000 frtot biztosít és pedig azon előnnyel, mi, a biztosítási díjszabályzatok szerint, minden eshetőségekre biztosítható, hogy az illetőnek a biztosítási idő lejárta előtt történt halála esetére az addig befizetett összeg az örökösöknek visszafizettetik. Sőt a 20 millió frank alaptőkével bíró „magyar-francia biztosító részvénytársaság“ (franco-hongroise) díjtáblázatai I. categoriája szerint: „a biztosított összegnek eshetőleg előbbi kifizetésével évenkénti kisorsolás útján“ életbiztosítás terén, minden eddigi biztosító intézetek felett, még egyik által sem garantított legmesszebb menő előnyöket nyújtja a biztosító közönségnek.

Ezekből látnatólag, tehát nem maga az intézmény, hanem annak hibás és inpracticus szervezete ellen szólottam, mely szervezettel jelen alakjában az egyhm. özv. árvai gyámintézet a társítás és önsegítés fenséges: „Egy valamennyiért és valamennyi egyért“ jelszavával homlokegyenest ellenkezik s önsegítés helyett önbuktató intézetté változik. Ám bizonyítsa be valaki, hogy az özv. árvai gyámintézet — mint egy nagy philanthropicus intézet — s mint ilyen távol minden nyereszkedési tendenciától, nem választhatna mostani szervezeténél sokkal méltányosabb, több garanciát nyújtó s a társulási ösztönt inkább fokozó szervezetet? Ezt bizonyítani más prot. felekezeteknél létező ilyenemű gyámintézetekkel, mint elvitázhatatlan tényekkel szemben, alig lehet; mert hisz ezen felekezeteknél, a mellett, hogy a megszabott időtartamú tagsági díj aránylagosabb, a biztosított összeg (járandóság) is méltányosabb. Ezeknek ismertetéséről, főt. szerkesztő úr becses engedélyével, más alkalommal. Ezeknél, minthogy egyöntetű szervezettel bíró ilyenemű gyámintézettel rendelkeznek, nem fordul elő ilyenemű pénzügyi operatio, milyen közelebről történt a kolozskalotai és marosi egyházmegyékben; mely művelet mily visszasahatást szült: bizonyítja érdekelt pap afiaknak az idei egyhker. közgyűlés elébe vitt kérelme, illetőleg erélyes felszólalása.

Miklósi József.

(Vege köv.)

EGYHÁZI LAPOK SZEMLÉJE.

A „Prot. egyh. és iskolai Lap“ 28-ik száma folytatja „Via dura“ feliratú cikkét (III) s mindenekelőtt Lessing argumentatioját vázolja, mely szerint „új theologia kell.“ Az orthodoxia ugyanis foltozgatás útján ki nem javítható, „azért az egészet le kell rombolni és helyébe egészen új épületet emelni oly stylusban, mely az új kor geniusából eredt, mely ép oly egységes és összhangzatos teljességében és részleteiben, mint az előbbeni volt.“

S cikkiró nem kecsegtetheti az ifjú theologust, hogy ez úton való haladtában könnyű munkája lesz. Bele kell harapnia a keserű almába, végig kell járnia az orthodoxok iskoláját — és pedig nem az újabkori lágy meleg orthodoxusokét, hanem azokét, kik Lutherrel így szólnak: „Vagy mindent, vagy semmit sem hinni; ha a harang egy helyen megrepedt, akkor egyáltalában semmit sem ér többé.“ Ezért ajánlja Calov és Quenstedt műveit s röviden vázolja az orthodox theologia eszmemenetét a világ teremtéséről, a bűnesetről, a váltságról s jellemzi e legnagyobb szerű dráma képét, a mint az orthodoxia kiábrázolja magának. Ám a philosophiailag fejlett ifjú e kiábrázolást hinni nem tudja s ekkor, ha komoly munkát akar véghezvinni: „tovább kell haladnia a kemény úton, s meg kell tudnia, mit vél a legújabb theologiai tudomány?“ Fordulnia kell tehát Strausz Dogmatikájához — mely által, mint a rövidre fogott vázlatból kitetszik, „az ő orthodoxiának tisztátlan vize tökéletesen kiöntetett.“ „De nem vezett-e el a fürdővel együtt a gyermek is?“ Mert, míg Lessing azt tanácsolta, hogy a régi világosságokat égni hagyjuk, míg a nap fölkel — Strausz hegeli forma tételei nem pótolhatják a napot, az általa kioltott világosságok helyében. Strausznak nem volt érző szive s így ő az ember igaz szükségait meg nem érteté: Lessing követelésének csak felében tehetett eleget: csak rombolt.

A fiatal theologusnak tehát hatolni kell a másik fél kiegészítőjéhez, a positiv Schleiermacherhez, kinek hittana furt-faragott nyelvezetével, facsart észjárásával rendkívüli nehézséget tár ugyan tanulmányozója elé s így „megemészteni igazi rab munka, de a nyereség nagy.“ Ő igazi philosophus-theologus, ki az ember-világ kosmológiáját valódi Copernicusi szellemmel látja be az egységes, osztatlan világot, „hol nincsen ‚fent‘ és ‚lent‘, ‚túl‘ és ‚innen‘, tehát a világon kívüli Isten sem“. Nála Jézus = ember s így Strausz Schleiermacher által kiegészítve és Schleiermacher Strausz által helyreigazítva, oly hittan alapját adják, melyen kétségbeesni nem lehet és mely prot. természeténél fogva nem mint befejezett mű fekszik előttünk, hanem melyet tovább kell fejleszteni, mert az igazság azon kiváltságos joggal bír, hogy mindig meg tud a maga számára egy pár titkot tartani, melynek fölfedezése és megoldása az emberiség mivelődését szakadatlanul tovább vezeti a tökéletesedés célja felé.“

A „Protestáns Hetilap“ végzi Bierbrunner G. „Esprit de corps“ című cikkét. Összehasonlítva a múlt és jelen szelleme által teremtett intézményeket, úgy találja,

hogy a múlt határozott formák közé szorított alkotásainak legalább a mi az általunk elérhető sikereket illeti, némi előnyük van a modern intézmények fölött, melyek a szabad, formák között nem bírnak annyi eredményt fölmutatni. A katholicismus már rég elérte célját, mikor mi, protestánsok, még az elmélet vitáit folytatjuk — s „nálunk is, magyar protestánsoknál, annyi egyetértés nem létesíthető, miszerint oly fontos ügyekben, mint például a középtanodai törvényjavaslat elleni felszólalás, egyöntetű nyilatkozatot volnánk képesek létrehozni.“ Hanem azért, e tények mellett is, nem kíván a középkori elvek szolgálatába átmenni, hanem ajánlja összekötő kapocsúl a tiszta tudományosságon alapuló testületi szellemet, az „esprit de corps“-t, mely minket, protestánsokat, is egyesíthet a zászló alatt, melynek fölirata: „Az Isten lélek s kik őt imádják, lélekben és igazságban imádják őt.“

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1880. július 10-én.

— Lapunk szerkesztője fürdőre, Radegundba, utazván, helyette e teendőket Szász Béla végezi. Kérjük tehát a lap szellemi részét illető közlemények hozzá utalását (külső színutsza 8 sz.) az anyagiakra vonatkozók ezutánra is a lap kiadó-hivatalába levén utalandók.

— A magyar protestántismusnak halottja van: Csengeri Antal, az Akadémia alelnöke, a m. földhitelintézet igazgatója s a magyar tudományosság és protestáns szellemű tanügy egyik legkiválóbb bajnoka, e hó 13-dikán, 58 éves korában, tüdő-szélhűdés következtében jobb létre szenderült. A megboldogult, mint az Eötvös és Szalay Pesti Hirlapjának szerkesztője kezdé meg nyilvános pályáját s azóta szakadatlan munkában tölté áldásos életét, az 1848-iki s még inkább az 1867-iki átalakulások egyik intező férfiaként, ez utóbbi szakban mint Deák Ferencz legbizalmasabb munkatársa; e politikai irányadó működés mellett mozgó lelke volt a földhitelintézetnek s döntő befolyást gyakorolt a népiszkolai törvény megalkotására, valamint az Akadémia új szervezésére. Ő neki köszönhetni Budapest iskola ügyének nagy lendületét, a közoktatási tanács létesülését s legutóbbi nagyobb szabásu mivelete is a jogi oktatás reformját illeté. Nem tartozik lapunk keretébe annak méltatása, hogy, mint államférfiú mily kiváló helyet foglalt el hazánkban, de azt kegyelettel kell e hasábon is följegyeznünk, hogy a tudomány, protestáns szellemű tanügy és modern mivelődés mily nagy és pótolhatatlan veszteséget szenvedett Csengeri Antal halála által. A megboldogult hült tetemei mult csütörtökön helyeztettek örök nyugalomra az akadémia palotájából. Áldás emlékezetén!

— A kolozsvári egyház és tanoda közös tulajdonát tevő u. n. „nagy-lábasház“ megvételére hajlandónak nyilatkozott a piaczi templom körüli épületek kisajátítására gyűjtött alap kezelő bizottsága, ha a társ-tulajdonosok méltányos árt szabnak a házas-teleknek. A két testület közös bizottsága de stylo albizottságot küldött ki javaslattételre — ha jól emlékszünk, most már harmadszor vagy negyedszer.

Bizony, sokkal jobb lenne a főtér legjobb helyén levő e tágas telket, mely egész a sörház-utczára nyulik át, mint ismételve terveztetett, áru-csarnokká alakítani át, épen most, a vállalkozásra oly alkalmas időben, midőn a pénz oly olcsóvá lett s egy kis erélyvel igen jó jövedelmi forrás volna a két birtokos testület számára e tágas telekből nyitható. Az épület rajta már oly roskataggá vált, hogy a befolyó jövedelem legnagyobb részét a javítások emésztik föl, míg a kisebb s nagyobb áruhelyiségekre osztott új épület jól kihajtaná a befektetett tőke magas százalékát is. A gondnok urak főladata volna az épen nem kezdzátatott terv valóságra juttatása!

— Nyilvános köszönet. Alólírt főtanodai igazgatóság mindazoknak és pedig névszerint: mltsgs id. Zeyk Károly, id. Gáspár János, t. Sándor Elek, Adler Sándor, Fodor Miklós, Pávai V. Elek, Biró Miklós, dr. Bócz József, Szilágyi Farkas, Wokál János, Czirner József, dr. Bartók György, dr. Nagy Albert, Winkler János, Vágó Ferencz, Folyovics Sándor, Müller Mihály, Finna István, dr. Magyar Károly, Khyber Walter, Varró Gergely uraknak, illetőleg tisztelt családjaiknak, özv. Donogán Jakabné, özv. Lengyel Károlyné s nagyságaiknak, t. Binder Ágoston urnak, mint a kik, a tanári karon kívül, a lefolyt 1879—80-diki tanévben 30 szegény sorsú tanuló számára voltak kegyesek ingyen kosztot főzetni; úgy szintén mlts br. Spléni Henrik és t. Török Bertalan uraknak, kik közül előbbi 5 forintot, utóbbi 3 frtot volt szives a fennebbi czélra juttatni, nemkülönbén mlts br. Kemény István főgondnok urnak, ki a télen, — benn lakása alatt, — egymaga naponként 10 szegény tanuló látott el ingyen kosztal, — kedves kötelességének ösmeri, forró köszönetét nyilvánítani. Nagy-Enyed, július 8-án 1880. Az ev. ref. Bethlen-főtanoda igazgatósága.

— Vettük. A nagy-szalontai, polgári iskolával összekötött, négy osztályu gymnasium idei értesítőjét, melyet Kovács István igazgató becsátott közre. Az intézetben működött 3 rendes, 1 segédtanár, 2 mütanító és 4 hitoktató; tanulók száma 69, kik közül haladó 58, ismétlő 11.

— Mozgalmak a vasárnap megünneplése czéljából hazánkban. A vasárnap megünneplésének kérdése, mely külföldön oly égetővé vált, már hazánkban is élénk viszhangra talált. Két vasúttársaság igazgatósága elrendelte, hogy hivatalnokainak minden második vasárnapja szabad legyen. Ujabban pedig Budapesten, — mint onnan tudósítanak — sok derék kereskedő, együttesen elhatározta, hogy vásár- és ünnepnapokon boltját, kivétel nélkül, zárva tartja. Bár csatlakoznának ez üdvös mozgalomhoz minél többen.

— Az idők jele. Dumont belgiumi kath. püspök, kit a kuria fölfügesztett hivatalából, mivel a szabadelvű kormánynak titkos pápai leveleket árult el, melyekből kitűnt, hogy a kuria kétszínű játékot folytatott ama kormányfal szemben, most kinyilvánítja, hogy „Törvényszék előtt fogja igazolni, hogy a clericalis coalitio áldozatává lett. Nem a pápa, mint Jézus Krisztus helyettese, fűgeszté fel őt hivatalától, hanem Pecci, mint a világalomra törekvő szövetkezet főnöke, írta alá amaz önkényes és bűnös íhatározatot.“ Egy római katolikus püspök, ki optima forma választott pápáját nem ismeri el pápának, hanem egyszerűen cseládi nevével nevezi! O tempora, o mores!

— Tudományos lelet. Csontos János muzeumi őr, érdekes magyar codexeket fedezett föl. A salzburgi cs. könyvtárban egy eddig ismeretlen Corvin-codexet talált, mely 128 levélből áll s finom hártján Herodíanus történeteit tartalmazza a Bonfinius latin fordításában; kötése zöld atlasz, metszése arany. A salzburgi benczések könyvtárában még egy szintén ismeretlen Vitéz-codexre bukkant, mely Tertulliánus „Apologeticus“-át tartalmazza s melyet Briccius pálánkai pap Nagyváradon 1455-ben másolt Vitéz János számára. Csontos több igen becses lelete mellett megemlíti még egy magyarországi fényes kiállítású missalet a XV. évszázából egy eredeti donationalist 1271-ből, stb. Csontos Salzburból Münchenbe ment s itt, később meg Nürnbergben és Baselben folytatja kutatásait.

— Az ig. tanács jul. 11-ki gyűléséről szóló tudósításunkat, térszűke okán, kénytelenek valánk lapunk jövő számára halasztani

H I R D E T É S.

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLOMÁSRA.

A csurgói ev. ref. 3. oszt. gymnasiumban egy tanári állomás betöltendő levén, kötelesség lesz a választandó tanárnak tanítani, mint a III-dik oszt. főnöke a latin nyelvet: a III. és IV-ik osztályban; a történelmet: a IV. V. VI-ik osztályban; a földrajzot: a IV-ik osztályban; a vallást: a III. és IV-ik osztályban.

Jövedelme lesz: évi 600 o. é. forint s szabad lakás, egy hold föld, felerészben szántó, felerészben rét, esetleg lakás és földek helyett: évi 100 frt. készpénz; készpénz fizetése 5 évenként 50 frttal javíttatik, míg az összeg 800 frtra emelkedik.

3 év alatt oklevelet szerezni köteles.

A tanári nyugdíj intézetnek kötelezett tagja.

Próba év 2.

A pályázati okmányok, u. m. érettségi s iskolai bizonyítvány, keresztelési anyakönyvi kivonat, előélet, szolgálati és erkölcsi igazolvány, egy egészségi állapotot tanúsító járási, illetőleg városi orvos bizonyítvány alólírotthoz beküldendők, f. évi augusztus 7-ig.

Kelt Hidrahelyt: (u. p. Kadarkut) 1880 július 7-én.

1—3

KÖRMENDY SÁNDOR.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdásznál az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvárt.

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztési s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden külde-
mények czimzandók.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beíratás
után 30 kr

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Igazgatói zárbeszéd. — Reflexiók a vallási radi-
kálizmus egy nyilatkozatára. (Folytatás.) Baló S. — A magyar ref.
egyház egyetemes tanügyi bizottságának Budapesten 1880. július
1—9 napjain tartott ülése. (Vége.) — Vidéki élet: Orgona-szente-
lési ünnepély. Kisantal Sámuel. — Az áll. ig. tanács r. üléséből.
r. t. — Egyházi lapok szemléje. — Különlék. — Szerkesztő pos-
tája. — Hirdetés.

JANCSÓ LAJOS IGAZGATÓI ZÁRBESZÉDE.

(1880. jun. 26.)

Mélyen tisztelt előljáróság, szeretett pályatársak
és nemes ifjuság!

Évi munkaidőnk, minden jelentékenyebb megza-
varodás nélkül, lejárt.

Hálaérzettel mondom ezt mindnyájunk nevében,
elgondolva, hány oldalról és mily nagy mértékben le-
hettünk volna háborgatva, megszorítva. Járványok,
elemi csapások, hadjáratok s ki tudná felszámolni az
okokat, melyek nyugtalaníthatták vagy épen be is szün-
tefthették volna munkálkodásainkat. Hogy mindezek el-
kerültek: vajmi kevés mértékben tulajdoníthatjuk sem
a magunk, sem mások gondoskodásának és erejének.
Ily nagy ajándék embertől nem, egyedül attól jöhet,
kinek hatalma van mennyen és földön, s kinek a vett
javakért egyébbel nem adózhatunk, mint gyermeki há-
laérzelmünkkel. Legyen ezért áldott az ő szent neve
általunk most és örökké.

Évzáró egybejevetelünk tárgyai az ifjuság előtt
ismeretesekek. Nem czélokot kitűzni s azok megvalósítá-
sának eszközeit s föltételeit megjelölni; nem munkára
és kitartásra buzdítani és buzdulni, hanem letörölve vég-
zett munkánk izzadságát: összegyűltünk, hogy megfu-
tott évi pályánkra elmélkedve visszatekintsünk, hogy
munkálkodásunk eredményeit számba vegyük s azokkal
a nyilvánosság előtt beszámoljunk; összejöttünk, hogy
a buzgó kötelesség-teljesítőket közelismerésünk szerény
olajágával megkoszorozzuk, a hanyag s könnyelmű czél-
feleldőket pedig rosszszalásunkkal büntessük, s ha lehet,
jövőre ezeket is fölbreszszük mámor-álmukból és ösz-
szejöttünk azért is, hogy hálaadónkat lerójuk azon ne-
mesek iránt, kik a múltban a jelenért és jövőért is
éltek és áldoztak s több-kevesebb kegyadományaikkal
tanodánkat a virágzásnak azon fokára juttatták, hogy
szellemi táplálék mellett, anyagilag is segíyezheti de
rekabb növendékeit.

Mindezek épen nem látványos, nem úgynevezett
mulattató tárgyak n. ifjak, de azért érdekességüket el
nem veszíthetik mindaddig, míg cselekvényeink beszám-
ítás alá esnek, míg a magas czélokra irányzott erő-

feszítés és tunya semmittevés közt különbséget fogunk
tenni; s míg a közügyek iránti áldozatkészség az utó-
kor előtt nem egyenlő becű lesz a jövővel nem törődő
önzéssel.

Évi feladata volt az ifjuságnak, hogy mindenik,
a maga korához és tehetségeihez mérten, mentől na-
gyobb előhaladást tegyen azon a fejlődési pályán, mely-
nek végeredménye: a tudományosan képzett, valóban
művelt ember. E cél megvalósulását követelik legma-
gasabb köz- és magánérdekeink; e cél folytonos meg-
valósítására alapított és áll fenn tanodánk összes
szellemi és anyagi felszereléseivel; e célért fáradozott
a letűnt év alatt is tanári karunk, aggódtak és köl-
tekeztek az illető szülők; e célra szolgáltak tanodai
törvényeink s összes intézkedéseink. Önként értendő te-
hát, hogy jelen beszámolásom lényege nem állhat egyéb-
ből, mint lelkiismeretes nyilvánosságra juttatásából an-
nak, hogy a jelzett cél mennyiben éretett el a letűnt
év alatt. Minek feltüntetése aztán önként maga után
vonja: egyfelől méltatását azon organumoknak, melyek
hivatva voltak az ifjuságot céljához juttatni, másfelől
megérintését a fontosabb körülményeknek, melyek ta-
nodai életünkre emelőleg vagy visszatartólag hatottak.
Ezeket felül tanodánk kül- és beléletének számos oly
viszonyai és mozzanatai vannak, melyek közül néme-
lyeket jelen alkalommal is megérinteni kötelességem.

Először is a tanári és közoktatói testület évi maga-
tartását s e személyzetben történt változást kívánom
jelezni, illetőleg méltatni.

Tanári testületünk a lefolyt évben is, egyenként
és együttesen s egymás iránti kölcsönös szeretettel s
növendékeink iránt szülő-helyettesi szeretettel tett ele-
get a maga fontos hivatásának. Humanus bánásmódjával,
kötelmeinek pontos teljesítésével mindent elköve-
tett arra, hogy növendékeinkben úgy az ismeret-szer-
zési vágyat, mint a kötelmek teljesítésére az önkéntes
hajlamot felköltse s megszilárdítsa.

Tudva, hogy e pár méltató szónak tartalma mily
nagy: szives kötelességemnek érzem, nevezett testületnek
tanodánk és az illető szülők nevében köszönetemet nyil-
vánítani.

Tanári személyzetünkben év folytán csakis egy,
de fájdalmasan jelzendő változás történt. T. i. dr. Ne-
mes Elek, az elemi 2-ik osztály közoktatója, múlt évi
január hó 9-ikén elhalálozván: helye az első félév be-
végződéséig egyetemi hallgató Bod Péterrel, a második
félévre pedig, ugyancsak egyetemi hallgató Kondor Jó-
zseffel tölthetett be. Már csak néhai ifju pályatársunk
alig egy pár lépést tehetve a mezőn, melyre oly pél-
dás kitartással küzdötte fel magát, s melyen már is
szép reményeket költött maga felől: egészen véletlenül

ragadtatott ki körünkből, nem másképen, mintha kivágnának a fiatal élőfa, melyet a legelső gyümölcsök díszítenek. A baráti és testületi viszony mélyen megsomorodott érzelmével kísérte ki őt az ifjúság örök nyugalma helyére, január 11-ikén. Szépre, nagyra törekvő példája sokáig maradjon fenn pályatársai és az ifjúság emlékezetében.

A tanári és közoktatási testület után, magántanítónk magatartását kívánom pár szóval méltatni.

A nagyobb rész kifogástalanul tett eleget fontos megbízatásának. Azonban voltak olyanok is, kik midőn az egyetemi pályával a magántanítóságot is kapcsolni kívánták: erejük feletti dologra vállalkoztak. Fájdalom, az ilyenek aztán csak részben teljesítették tanodánkkal szemben vállalt kötelemüket. Sőt találkozott olyan is, ki egészen megfelelt ez a kötelességéről. Ennyit ez alkalommal is nyilvánítani: tanodánk és a szülők érdekében kötelességemnek tartottam.

A mi az ifjúság évi magatartását illeti — (annak részletes feltüntetése évi értesítők s egyházkerületi igazgató tanácsunk elébe terjesztendő kimutatásaink főladata lévén) — itt csak általánosságban s főlegérettebb ifjainkra vonatkozólag kívánok szólni.

„Litteris et pietati sacrum“ tudvalevőleg e rövid, de nagy jelentésű figyelmeztetés áll tanodánk kapuja fölött, arany betűkkel.

Tudjuk, hogy jelzett két oldala lelkünknek, t. i. az ismerő és erkölcsi: ugyanazon törzsnek testvérhajításai ugyan és együttesen is fejlődhetnek, s kell is hogy fejlődjenek, de kifejlődhetik csak az egyik hajítás is, rendszeren a másik rovására. A kettőnek együttes fejlesztése az a követelmény, melyet a kiképzésnek, minden nehézségek mellett is, meg kell fejteni, miuthogy a tudományos, de erkölcsstelen ember becsé, legtöbb esetben még kevesebb, mint a tudatlan erkölcsös.

A mi érettebb ifjainknak a komoly tanulmányok körüli szorgalmát s ennek eredményeit illeti: örömmel nyilváníthatom, hogy növendékeink egy része ernyedetlen iparkodást s minden tekintetben dicséretes előmenetelt tanusított. De ha az összesről kell a becsülő ítéletet kimondanom az csakis a „kielégítő“ fokozatra méltatható.

Nem mondhatom, hogy sem az indokolt, sem az indokolatlan óramulasztások számosak lettek volna; sőt az indokolatlanok száma a két felső osztálynál mindössze is csak 8 és ez is két személy közt oszlik meg. Tudtomra nem is töltötték ifjaink idejüket sem kihágásokkal, sem szunnyadozó semmittevéssel, hisz olvasótermük folyton látogatott volt és a mulattató, érdekesítő olvasmányok nem heverték használatlanul az ifjúsági könyvtárban. És mégis, jobban szólva: éppen ebben rejlik oka annak, hogy komoly, productiv munkára a hajlam és képesség ifjaink nagy részénél igen csekély; e helyett a képzelgő-érzelgő mámorban találják boldogságukat.

Ismerve a jelenkori napi sajtó s főleg regényirodalom bódító hatását az ifjui kedélyre: inkább sajnálni, mint rosszalni lehet azokat, kik e szellemi szesz-italok áldozataivá lesznek, s nem izelhetik az édes örömet, mit csakis az erőfeszítések árán szerezhető komolytárgy ismeretek nyújthatnak. De ugyan kinek volna elég hatalmas szava arra, hogy a mámor-álomban levőket felébreszse!? Fájdalom: a tanulói pályájának hátra levő, meredekebb része, s még inkább majd a

komoly élet: bizonynyal fel fogják őket ébreszteni — de ébredésük késő és keserű leend. Ezzel azonban nem a lapok és regények ellen szóltam általában. Csakis arra kívántam figyelmeztetni, hogy miattok a tanulói pálya kötelmeinek mellőztetnie nem szabad.

Az önkéntes munkásság terén érettebb növendékeink elég buzgalmat tanusítottak azzal az észrevétellel, hogy a dicséret itt is leginkább azoké, kik a kötelezett munkákban is derekak.

A Teleki-féle pályázatról, mint egyikéről az önkéntes munkásságnak: alább teszem meg jelentésemet. Itt csak az önképzőköri s másnemű munkásságokat kívánom röviden méltatni.

Az önképzőkör elég pontosan megtartotta szabályszerű gyűléseit. A szaválásban, a költészet különböző fajaiban s a dolgozatok megírálásában, főleg mennyiségét tekintve a munkálatoknak: valóban dicséretes buzgóságot tanusított. Azonban, nem mellőzhetem azon megjegyzést, hogy a kör lapjában megjelent dolgozatok — (mint ez évi termések) — arról tanuskodnak, hogy a komoly munkát igénylő tárgyak kerülve voltak. Innen magyarázható aztán az a jelenség, hogy maga a kör által kitűzött pályakérdések közül háromra éppen senki sem dolgozott, legalább pályamű nem adatott be. Az önképzőköri munkásság dicsősége tehát nem mondható egészen teljesnek, miért az elismerés olajágáról is hiányzik a gyümölcs. Örömmel jegyzem meg azonban, hogy a mely feladatokra történtek pályázatok: e pályaművek közt kettő jelesnek mondható. E pályázatok eredményeit, a zene-ének próba alkalmával, azok közé levén téve, itt mellőzöm.

(Vége következik.)

Reflexiók

a vallási radicalismus egy nyilatkozatára.

(Folytatás.)

„De ha azt kérdenéd — írja Sámi tárcza-czikkében T. M.-hez — melyik vallásfelekezethez tartozom, úgy felelnék, mint Schiller: vallásosságból egyikhez sem.“ Ezt passust a „Ker. Magvetőben“ a következő alakban reprodukálja: „Ezért (azért t i mert — véleménye szerint — felekezeti vallásokban nem láthatni a szívek az értelemmel való egyezését) van ma sok becsületes és valóban vallásos ember, ki éppen vallásosságból egyik felekezethez sem tartozik.“ E gondolatának még erélyesebb hangon ad kifejezést a következőkben: „Ebből (t. i. hogy ő bizonyos dogmákat*) acceptálni nem tud) csak az a tanuság, hogy minél vallásosabb az ember, annál kevésbé ragaszkodik a secta confessiojához. A secták credoja mindig csak egy bizonyos tömegé, a szabad lelkiismeret az egész emberiségre nem termékeny. Summa summarum: Sámi az értelem bírójából condemnálja az összes felekezeteket, és contemnálja a tömeg, a nép hitét.“

Különös jelenség! Sámi az őszinte democrata, nép javát önmaga által kívánja eszközöltetni, a népet zárolag önmaga által vezetve és kormányozva látni, mert azt eléggé fejlettnak és képesnek tartja, és a ki ennél va a népszerűségben rejllő productiv erő és ennek alkai iránt respectussal kell hogy viseltessék, — oly el-lősködő kicsinyléssel tekint a népszellem legállandóbb légsajátosabb alkotására: a felekezeti vallásra, a népre

*) Ugy hiszem, hogy e dogmák kissé bővebb tárgyalást fogok tenni a jelen cikksorozat folytán B. S.

ra. Épen e csudálatos ellenmondás ösvényére jutott Hugo Viktor is, ki „Religio és Religiok“ című, nem régiben megjelent költeményében**) harcot izen minden positiv valásnak, hozzá nem méltó felületességgel ítéli el a legsarkalatosabb keresztyén hittételeket, gonyolódik a vasárnapal, végül azonban mégis azt a vallomást teszi, hogy ő hisz Istenben, mert érzi, hogy „ő (t. i. Isten) van, ő van, ő van.“ Hoszasz-áradozással beszéli el, hogy „ő“ miként revelál a természet és emberi élet százféle jelenségeiben. „Ő van — mondja többek közt — mert hangosan érzem e szókban őt: Eszmény, Kötelesség, Tudás, Ész és Tökély.“ Csodálatos, hogy ezek a könyvporos nyugoteuropai demokraták miként vélik boldogíthatni a szegény, porhoz és földhöz tapadt népet az által, hogy megfosztván őt hitétől, rája nézve a vigasz egyetlen forrásától, az ideális emelkedés egyetlen eszköztől, philosophákkal igyekeznek lelki éhségét és szomját kielégíteni. Az éhezőknek kenyér helyett követ adnak, hal helyett skórpíót. Még azt sem akarják megengedni, hogy az egyhangu, poros és izzadtságos mivesnapok zaharai útja után pihenést leljen egy kis oázison: meg legyen enyhet adó vasárnapja; el akarják rabolni tőle ez üde arcunapot, a mint jöni szokott: fehér ingével, csinosabb öltözékeivel; az ércnyelvök áhitatra hívó szavával, a lelki épülés édes óráival; kissé választékosabb ebédjével szerető családtagok és jó barátok körében; vidám látogatásai, frissítő sétái és játékaival. E jó urak eszökbe vehetnék a hajlani népvezérnek, Mózesnek-humanus intézkedését, ki nyugnapot biztosított népe nem csupán javarészének, hanem még a szolgálknak, az idegeneknek, sőt az igavonó barmoknak is, midőn így rendelkezett: „Heted napon a te Jehova Istenednek szombatja legyen: semmi dolgot ne tégy, se te, se fiad, se leányod, se szolgálóleányod, és semmi barmod, se a te jövevényed, mely a te kapud között legyen.“ De minek törődne nekik ekkor, mikor nekik van elég concertjök, sétájök, szórazótató olvasmányuk. Es aztán földolog a theoria. A papir-bölcsesség nagy elveit keresztül kell vinni minden áron. Nem a gyakorlati élet követelményei kell hogy irányadók legyenek, hanem a papir-bölcsések reputatioja. Fiat theoria, pereat mundus. A szabadság istenasszonyáról le kell venni minden nyugöt, még a vasárnap megülésének kötelékeit is. Csakhogy miután a társadalom nagy többsége, nagy sokaságu és egyre sokasuló munkája miatt szinte semmi tanulásra sem ér rá, s e miatt egész életén keresztül kiskorunak marad; és miután a haladó civilizatioval maga a tudomány ugyan előbbre halad, de annak kincseihez mind kevesebb ember férközhetik; mert mentől primitívabb fejlettségi fokon áll a társadalom, annál egyenletesebben lehetnek és vannak szétoszolva a miveltség és ismeret javai; úgy hogy például egy nyugoteuropai gyári munkához képest, ki egész életét azzal tölti el, hogy csattot varr fel a kész cipőre, az arabs puszták utolsó beduinja valóságos philosophus; miután tehát ép a legcivilisáltabb társadalmakban ekként állnak a dolgok: tudjátok-e, mit tesz ama könyvtudósok és sentimentalis költők szabadsági elmélete a gyakorlati életben megvalósítva? Hát azt teszi: szabad neked, oh egyszerű, és a világ fufangjaival ismeretlen nép, önző és ravasz emberek zsákmányává lenned; szabad tapasztalatlanságod vagy meggondolatlanságod miatt kis vagyonszád elpredálnod; uzsorások Shylok-körmei közé jutnod, nézned feleségedet, arczán a kétségbeesés sáppadtságával, midőn tőle a siró apróság kenyeret kér; szabad neked, büfelejtésül, a szabadon mért méreg-italokkal magadat anyagilag, testi-

**) Lásd e költemény alapos ismertetését a „Ker. Magvető“ idei 3-ik füzetében, az „E. P. K.“ olvasói előtt is ismert Böhm Sándortól.

leg és lelkileg tönkre tenned. Megengedtetik ugyan még egy darabig, hogy megnyiljanak ama nagy, komor épületek is, melyekben a lelki ital, gyakran keserű csöppjeivel kínálgatnak, de hogyan mennél oda, mikor már eléggé meggyőztek a felől, hogy azt felvilágosodott emberek nem cselekszik. Igaz, gondoskodva van arról is, hogy meglegyenek a bekövetkező bajok correctivumai is: a népbankok, a kisegítő pénztintézetek, hogy a hozzájuk folyamodót besegítsék; van vagy lesz minden faluban orvos és patika, hogy a pálinka-senyv s másféle senyv által degenerálódott nemzedék annyira legalább kitataroztassék, hogy ki legyen évenként a szükségelt ágyutöltelékü contingens; és meg van a vaskos büntető codex, a kihágási vétségek és a büntények fokozatainak tudós distinctioja, az enyhítő és terhelő körülmények pontos felsorolása s meg van a börtönök javító intézete. Oh szives olvasó, talán jobb volna a fentisztelt nagy szabadságnál és correctivumainál a társadalom minden rétegénél egy kis üdvös korlátozás. Tán valamivel több korlátozás, holmi praeventiv rendszabályok alkalmazása elért volna olykor nálam is, talán nálad is, és a harmadiknál és a századiknál is, a nélkül, hogy az igazság istenasszonya e felett könnyeket hullatott volna.

Ha már a Hugó Victor poémájánál vagyunk, legyen szabad azon meggyőződésnek adnom kifejezést, — habár nem tartozik e cikk keretébe — hogy a nagy költő, eme költeményével, számos és örökzöld babérait nem sok levéllel gazdagította. Mert ha ama hitvalló áradozás vallás-bölcselmi elmefuttatásnak még megjárja is, de költészetnek nem költészet. A valódi költészet mindig concret eszmék, érzékelhető dolgok és tünemények vert pénzével szokott fizetni, nem pedig ilyes abstractumokkal: „Eszmény, Kötelesség, Tudás, Ész és Tökély.“ Vagy pedig: „Villám, melyből a jó, igaz s szép létre kel.“ Nem a szép, jó, igaz, kötelesség, tökély, stb. eszmét kell a költőnek felhozogatnia, hanem a testi és szellemi világ azon dolgait és tüneményeit, melyekben, ama eszmék életet és alakot nyernek. Tekintsünk csak meg vagy egyet a vallásos költészet remekei közül. Ott van a „Job könyve,“ e páratlan mű, akár az eszmei tartalmat, akár a compositiót, akár a költői szótartalmot vegyük tekintetbe. E műben a legmagosabban járó eszmék is érzékelhető alakot öltenek. És a lyrikus szent Dávid, midőn Isten mindenütt jelenvalóságát akarja leírni, így szól: „Hová mennék a te lelked előtt, és a te orozád előtt hová futnék? Ha a mennybe megyek ott vagy; ha a koporsóba vetem az én ágyamat, ott is jelen vagy. Ha olyan szárnyaim volnának is, mint a hajnalnak, és és a tengernek utolsó határánál laknám is: oda is a te kezéd vinne engemet, és a te jobb kezéd megfogna engemet.“ Vallásos költészet bizonyos foku anthropomorphismus nélkül nem is képzelhető; de honnan vegye azt H. V. mikor az ő Istene egy személytelen, szétfosztló káprázat csupán, még ez is teljesen eliminálva egy nagy semmivé, a mely revelál az „Eszmény, Kötelesség, Tudás, Ész és Tökély“ eszmében. Hogy e philosophico-poëticus beszédben mi az igaz magva, hogy a semmi miként revelál, ennek felfogására valami sublimior ész szükséges, a milyennel én nem dicsekedhetem.

De, hogy cikkem tárgyához visszatérjek, szintúgy látom emelkedni sokak részéről az ellenvetést fejtegetéseim alaptétele ellen, melyben állítám, hogy a religiok, secták, confessiok, a felekezeti, egyházi alakulások a népszellem alkotásai gyanánt tekinthetők. „A papok csinálták a különböző vallásokat a világi nagyokkal kezét fogva, hogy a népen uralkodhassanak.“ Volt idő, mikor ez az okoskodás nagy bölcsesség és felvilágosodás jelének tartatott, ma már azonban ilyen történelmi érzék és belátás csak a hetedrangu historicusoknál járja, ilyenekkel csak a legtudatlanabbakkal szemben lehet boldogulni. Ma már meglehetősen mélyen tu-

dunk bepillantani a népelet benső világába, előttünk a nép-összeség nem csupa passiv tömeg, a melyet kénye-kedve szerint alakíthat mindenki, hanem nagy, bámulatos alkotó erők kútforrása. A Mózesek és próféták, a nagy törvényhozók és vallásalkotók, a valódi költők és államférfiak — bár sokan közülök aranyos bölcsökből kerültek ki — valódilag nagygyá csak az által lettek, hogy lelkítáplálékuk egy nagy részét ama forrásból merítették. Ezért bámulatos alkotásaik, a mennyiben emberi tényezőkre vihetők vissza, a népszellem alkotásai valának. A mi épen a keresztyén vallás sarkalatos hitcikkeit illeti, tudjuk, hogy azok fejlődésére és alakulására a négy első században s még az ötödikben is, mily nagy befolyással volt a néptömeg hite, meggyőződése. A keleti országokban, a ker. vallás születésének és elsőbb győzelmének színhelyein, nemcsak a papok és tudósok, theologizáltak, hanem igen az iparosok, a kis és nagy kereskedők, a földművesek stb. Mert keleten, hol, kivált a régi időben, az életviszonyok egyszerűsége, és a természet bőkezősége folytán, a legszegényebb ember sem volt kénytelen egész napját gépies munkában tölteni el, hogy megélhessen, mindenkinek volt kedve és ideje, hogy önképzését is eszközölje, hogy a napnak bizonyos órájában a bölcsék beszédét, az irástudók magyarázatait hallgassa: azért ott a néptömegek még nagyobb befolyást tudtak gyakorolni s gyakoroltak is a szellemi alapon nyugvó alkotásokra, mint egyebütt. Tagadhatatlan, hogy a dogmák alakulására a fejlődési udvarok, az előkelő világ ilyen vagy amolyan magatartása és az idő szerint uralkodó bölcséleti nézetek is befolyással voltak, de a döntő momentum mindig a néphit imposans nyilatkozatában rejlett; úgy hogy például, midőn a niceai zsinat kimondotta a Krisztus istenségét, nem tett egyebet, mint hogy azt, a mi a nép lelkében, mint kiirt-hatatlan hit élt már századok óta, az egyház kezdete óta, formulázta és codificálta. Még a középkorban is, bár ekkor már az egyház, monarchiai formát vevén fel, mind jobban-jobban ki tudta vonni magát a nép befolyása alól, meglát-szik a nép, s kivált a központi nép: az olasz nép szelle-mének hatása az egyházi alkotásokon; úgy hogy a közép-kori róm. kath. egyház olasz nemzeti egyháznak nevezhető. Izléssel épített, művészileg berendezett templomain, összes liturgiáján, kivált gyönyörű énekeiben, a csodás iránti váló előszeretében, jól látszik a nevezett déli nép mű-vészi hajlama, heves phantasiája. Az olasz nép ravasz, fur-fangos természete, papjainak eszélyességében és igen sok pápának bámulatraméltó, ügyes politikájában nyilatkozott. Könnyű volna kimutatni azt is, hogy az illető népek jel-lemének minő befolyása volt a protestáns egyházra is, de e helyett, már csak cikkem rövidítése kedvéért is, inkább csak pár hozzánk közelfekvő tényre mutatok rá, a népbe-folyás és alkotó munkásság feltűntetése céljából. Itt Kolo-zsvárt a reformatusoknál, temetések alkalmával, a pap a gyászos háznál végzi el egész functioját, legfőleg még ki-kiséri a koporsót a temető kapuig, vagy a sirig; itt azon-ban a nép (a hostáti) egy második szertartást végez: az úgynevezett „kalandos apa“ hosszas és vallásos szellemben tartott búcsuztatót mond. Ugyancsak a kolozvári kálvinista egyházban, ezelőtt egy pár évvel a történet, hogy a kán-torok jónak látták megszüntetni, temetések alkalmával, az utczai éneklést. És az lett az eredmény, hogy a hostáti polgárok magukból szerveztek temetési kántust; mely ismét életbe léptette az utczai éneklést; mire kántoraink — nézetem szerint igen helyesen — engeltek a népakaratnak, sőt kezükbe vették az önkéntes énekkarok szervezését, képzését és vezetését. A nazárenismusnak, mely leginkább a kálvinisták közül nyeri hiveit, keletkezésére és terjedésére különböző okok lehettek befolyással, de, néze-

tem szerint, a legfőbb, az alap-ok abban rejlik, hogy a ma-gyar kálvinista egyházban, több mint egy félszázad óta, a legsivárabb rationalismus szárazságból, aszaló szele pusztít; minélfogva sok helyütt a hivek bizonyos rétegei elfordultak egyházi életünk forrásától: a bibliától, elfordultak az egy-házunk alapját tevő hitcikkektől és hitelvektől. De miután a népeletnek semmi kedve sincs a tagadólagos rationalis-mus száraz kosztján csontig és borig elsóványkezni: annak egy jelentékeny része az életforrás ama könyvéhez fordult, és használja azt, magyarázza azt úgy, a hogy tőle telik. Oh! szobatudós bölcsesség, azért szakítsd csak el magadat a népegyház hitétől, melyre nézve szereped nem az volna, hogy azt szétrombold, hisz helyébe újat alkotni úgy is erő-telen vagy, hanem az, hogy azt ellenőrizd, hogy könnyelmű hiszékenységgé ne fajuljon, — szakítsd csak el magadat, és épen ellenkezőjét éred el annak, a mire czéloztál.

Megjárja hát holmi jámbor philosophiai*) elmefuttatásnak, holmi gyenge költői felbuzdulásnak, így szólni „vallásos-ságtól egyikhez sem“; de nincs benne sem bölcsesség, sem igazság, sem eszélyesség, democratia pedig: bár egy csöpp sincsen.

Baló Sándor.

(Folytatása következik.)

A magyar ref. egyház egyetemes tanügyi bizott-ságának Budapesten 1880. július 1—9 napjain tartott ülése.

(Vége.)

A tiszántúli és erdélyi egyházkerületek bizottsági pénztárnokot és pénztárt nem kívánván, felkéretnek, hogy — miután három egyházkerület a nélkül is a javaslatot már elfogadta — járuljanak beleegyezésöktel és hozzájárulással az egyetemes tanügyi bizottság kiadásainak fede-zésére szükségelt pénztár felállításához, magától értetvén, hogy a kiadásokról, tehát a beküldendő pénzüsszegek fel-használásáról, a számadások megvizsgáltatva, az egyházke-rületnek időnként meg fognak küldetni s a pénztárnok is a teendőket minden díj nélkül teljesítendi. Ha a bizottság-nak rendszeres pénztára nem lesz, a melyből a kiadási költségek azonnal fedezhetők legyenek — az eddig szerzett tapasztalatok szerint — a kezelésnél és ügyvezetésnél sok nehézség s főleg az elnököt terhelő levélváltások, küldöz-getések fogják magukat előadni. Kivánatos, hogy az ily terhelő, hosszadalmas és nehézkes eljárástól az elnök meg-kímélve legyen.

Az érettség vizsgálati szabályzat (nov. jkv 10 pont) több §§-al bővült, a melyek megszabják, hogy az érettségi vizsgálatoknál mely tantárgyakból, mily cél tekintetbe vé-tele mellett s így mi módon vizsgáltassanak a növendékek.

A tanítás tervét illetőleg a bizottság a gymnasium kettős feladatát tartva szem előtt: egyfelől azt, hogy a gymnasiumnak, mint öncélú intézménynek, az ifjú lelki és testi erejét összhangzatosan kell fejlesztenie, másfelől azt, hogy mint az oktatás középlepcsőjének oly képzést kell nyújtania, hogy az ifjú a felsőbb akadémiai, illetőleg egye-temi előadások átértésére és elsajátítására képesítve legyen e kettős feladat sikeres megfejtését csak 9 év alatt látni lehetőnek, minélfogva a gymnasiumi tananyag 9 évre leendő

*) Jobban mondva: philosophasteri.

H. Szerk.

felosztását javasolja. E tanterv életbeléptetése természetesen csak akkor lesz lehetővé, ha sikerül az ország közvéleményét odahangolnunk, hogy a középiskolákat országosan 9 osztályuakká szervezzük. Ehez képest gondoskodnia kellett a bizottságnak egy másik, 8 évi tanfolyamnak be rendezett gymnasiumra alkalmazható tantervről is. Mind a két tanterv úgy van alkotva, hogy mindenik egy befejezett szerves egészet képez.

A tanítás súlypontját alkotó tantárgyak közt első helyen a magyar nyelv áll, mely a többi tantárgyaknak is tanítási nyelve, melyet tehát minden tanárnak, a tanítás mindenik óráján tanítani kell; mert csak az válik a növendékek szellemi tulajdonává, a mit a maga nyelvén szabatosan kifejezni tud. Gymnasiumi oktatásunk kiválóan nemzeti alapokon nyugodjék s nemzeti szellemtől legyen áthatva. A második helyen állanak a klasszikus görög s római nyelvek; az ifjú ezek által vezetetik az emberiség múltjába, ezek szellemi termékei maig is mintaserűek, képzőhatásukat, világos és logikus szerkezetüknél fogva, senki kétségbe nem vonhatja. Harmadik helyen áll a mennyiségtan, mely, mint az észnek kiválóan gyakorló eszköze, a nyomon járó gondolkodást és helyes ítéletet erősíti és biztosítja s az emberi szellem egészséges kifejtésére kétségbevonhatlan hatással bír. A többi tantárgyak ezek mellett csak mint a tanítás kiegészítői tekintendők; minélfogva magától értetik, hogy a többi tantárgyakra oly mértékben, mint ezekre, a növendékek túlterhelhetésének veszélye nélkül, a gymnasiumi oktatás folyamán kiterjeszkedni nem lehet. Éppen ezért a magyar nyelv a mennyiségtannal együtt a gymnasiumi egész tanfolyam kezdetétől végéig, megszakasztás nélkül, úgyszintén a latin nyelv a II-ik osztályon kezdve, valamint a görög nyelv az V-ik osztályon kezdve, lehető legtöbb órán osztattak be. A vallástán nyolcz éven keresztül osztályonként heti 2—2 órában tanítatik; a természeti földrajz, a történelem (a politikai földrajzzal), a természettan és a philosophia a központi három főtantárgy mellé arányosan úgy osztattak be, hogy a gymnasiumi tanfolyam alatt minden tantárgy csak egyszer adatván elő, az összes oktatás rendszeres egészsze alakuljon. A természetrajz beosztásánál azon módszertani szempont döntött, mely szerint az elemi iskolában megkezdett szemléleti oktatást a gymnasium alsóbb osztályaiban okvetetlenül folytatni kell s mint e célra kiválóan alkalmas eszköz a leíró természetrajz alkalmaztassék. Ezen előkészítő kursuson a természeti testek összehasonlító leírása által a növendékek észlelő, gondolkodó tehetségét műveljük és az embert közletről érdeklő testek megismerése által a természet iránti érdeklődést bennök felkeltjük. Úgy de a gymnasium célja az általános műveltségre törekvés, a mélyebb philosophiai képzés, azért meg kell ismertetni növendékeivel a természeti testek életét, a természet három országának rendszereit, hogy azon szabályszerűséget, következetességet, mely a természetben uralkodik, feltalálják; ez őket vizsgálódásra, gondolkodásra serkentse, tudvágyukat felébreszse. E célú a három felsőbb osztályba osztott rendszeres vegy-ásványtan, geologia, állat- és növényéletmútan tanítása által éri el,

A természetrajz tanításában a bizottság látszólag eltér azon felállított elvétől, hogy tantárgyakat, a mint egyszer felfogtuk, megszakasztás nélkül be is végezzük s azokat másodizben ne kezdjük újra, mert a természetrajzot (a vegytannal) a VII, VIII és IX osztályokban újra elővetetni kívánja. Látszólag tér el, mert a másod fokon tanítandók tulajdonképeni folytatását, kiegészítését és betetőzését képezik az alsóbb osztályokban szerzett ismereteknek, a melyek bizonyos fokú vegytani tájékozódás s szellemi érettség nélkül alaposan el nem sajátíthatók.

A német, mint modern nyelv, a rendkívüli tantárgyak közé soroztatott, megadatván a terv és minden alkalom a megtanulhatására.

A gymnasiumok igazgatására, belrendtartására és feyelmezésére vonatkozó szabályok szintén átvizsgáltattak és az egyes superintendentiák részéről tett módosítások figyelembevételével megállapítottak.

A tanárképzés és képesítés ügyében alkotott szabályzatra nézve nem tudott határozott megállapodásra jutni a bizottság azért, mert két egyházkerület az e tárgyban tendő átmeneti intézkedést feleslegesnek jelentette ki. A tiszántúli egyházkerület véleménye szerint nem az a lényeges a dologban, hogy hol képesíttetnek tanáraink, hanem az, hogy hol képeztetnek, azért nem tartja szükségésnek a vizsgáló bizottságokat és azok alakítására alkotandó szabályzatot, hanem a kérdés gyökeres megfejtését egyedül abban látja, hogy az öt egyházkerület viribus unitis létesítsen valamelyik főiskolájában egy középiskolai tanárképzővel kapcsolatos teljes philosophiai fakultást, A tiszánineni egyházkerület szerint azért nem szükséges a fennebb jelzett átmeneti intézkedés, mert az egyháznak szegénysége miatt a tanárképzés legolcsóbb módozatát kell választania és sehogy sem látja autonómiánkat veszélyeztetve az által, hogy tanárjelöltjeit fennálló egyetemeink valamelyikén képeztetni. Az egyetemes tanügyi bizottság mindamellert most is abban a meggyőződésben van, a melynek múlt november havi ülésében (jvk 13 szám) hangot adott, azért az albizottság által benyújtott tervezetet a tanárképzés és képesítés, illetőleg az egyetemes konventnek s általa az egynázkerületek figyelmébe ajánlja, megfelelő gondoskodásra felkérvén a konventet, hogy egy ref. középiskolai tanárképző felállítását az egyházkerületeknél szorgalmazza.

Tárgyaltattak még az egyházkerületek nyugdíjintézetéről való jelentések; a régibb tanügyi bizottság függőben maradt számadásügye; a befolyt tankönyvbírálatokról s illetőleg ismertetésekéről szóló jelentés, a mire nézve Békési Gyula debreczeni gymn. igazgató bizatott meg annak összeállításával, hogy melyek a különböző szakokból az ajánlott tankönyvek?

Ezek után az elnök, az egyetemes egyház nevében köszönetet mondván a jelen volt tagoknak a részokról tapasztalt buzgó kitartásért és érdekeltségért, az ülést befejezte.

VIDÉKI ÉLET.

Orgona-szentelési ünnepély.

Réty jul. 13. 1880.

Julius 11-én egy szép ünnepélynek valánk tanui. Kézdi egyházmegyénkben, Fel-Csernátonban, orgona-szentelési ünnepély vala; de mielőtt az ünnepély lefolyásáról szólnánk, megemlékszem az ünnepélyt előidéző személyzetről.

Az orbai egyházmegye esperese nt. Magyarosi Ferencz barátom Fel-Csernátonban született, ősei 1780 körül telepedtek Fel-Csernátonba. Ő tehát gyermek éveit ott töltötte el s első iskoláztatását a fel-csernátoni ev. ref. iskolában nyerte, onnan 1829 v. 1830 évben a székely-udvarhelyi ev. ref. főiskolába vitetett, hol tanulói pályáját bevégezvén, a teleki egyház papjává lett. A felcsernátoni ev. ref. egyház iránti szeretete és kegyelete nem halt ki soha kebléből, mert hiszen rokonai is ott laknak nagyobbára. Magyarosi Ferencz esperes barátom a közelebb elmúlt 2 év elején indítványozta a család-körben, hogy a fel-csernátoni ev. ref. egyház iránt való kegyeletből csináltasson a család egy szép orgonát az egyház számára, indítványa meleg szívvvel fogadtatott s a család négy férfi tagja, névszerint: Magyarosi Ferencz, esperes, testvére Magyarosi István s ennek fiai: Magyarosi István, zilahi-ev. ref. pap és Dávid, elkészítették kézdi-vásárhelyi jeles orgona-művész, Kolonics Istvánnal, a hat-változatos orgonát 900 firtal o. é.

A becses mű a család költségén beállítván a templomba, felszentelési ünnepélye július 11-én történt meg.

Nem czélom ezen tisztelt család iránt dicséretet mondani, eléggé megdicséri azt a tett, midőn ily anyagiak korban az Urháza iránt való szeretet, és az egyház, mint nevelő édes anya iránti kegyelet lelkesíti kebelét. Ma is találhatunk tehát a közjó, és vallás iránti buzgó érzetűek.

A protestáns ősök szelleme nem hanyatlott le és sirjok mint Memnon szobra gyakran megszólal s a maradék lelkesedni tud.

A felszentelési ünnepélyt, a szokásos énekek után, megnyitotta nt. Szini János esperes egy buzgó imával, azután egyházi-beszédet tartott kézdi egyházmegyei jegyző, Borbáth Pál, alapigéül vevén Solt. 33. 2 versét, végül egy rövid oratiót mondott alóli; az egyházi-beszédben fejtegetve lón, hogy az ének a nép érzetének szelidítésére mekkora befolyást gyakorol, az oratióban pedig az, hogy a zene mindig a miveltség szellemét idézte elő s az izlést finomította; mindenik beszédben pedig az alaphang az vala, hogy mi protestánsok nem szentelünk, hanem csak beigtatjuk az orgonát vallásos czélú használatra, s felajánljuk Isten tiszteletére, megszenteli azt a nép érzete, lelkesedése s a czél, melyre használtatik.

Az istenitisztelet elvégezte után, a felcsernátoni egyházközségi gyűlésnek képviselője a templom közepére lépett s az egyházközség nevében meleg köszönetet mondott nt. Magyarosi Ferencz esperes afia és rokonai iránt, s egy szépen fogalmazott köszönő-iratot nyújtott által, melyet előbb az egész gyülekezet előtt felolvasott.

Az ünnepély s az orgona kipróbálása után, a hiva-

talosoknak a család barátságos ebédet adott, még azzal sem kívánta terhelni az egyházközséget.

Kisantal Sámuel.

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSÉBŐL

Kolozsvártt, 1880. jul. 11-én.

Jelen vannak: főt. Nagy Péter elnök; Incze M., dr. Kolozsvári S., Szász B., Szabó Á., Deák J., Bodor A.

Az időközben elnökiileg ellátott ügyek tudomásul vétetvén

A titkár és pénztárnok kiküldetnek a püspöki lakon történt kömives munkák átvételére a még benlevő munkadíj véleményökhöz képest levén kiútalandó.

A Biró-féle tartozás jogutóda Macskási Pálné békeegyezséget akarván kötni, kéri az aug. 4-ére kitűzött végrehajtás felfüggesztését. Egyezkedő biztosokul, útasítás mellett, kiküldetnek az ügyvéd és titkár, folyamodó értesítettvén, hogy aug. 1-sejéig tegye meg biztosainkhoz békeajánlatát.

Egy felmerült concret eset alkalmából pénztárnok útasítottatik a központi kezelés alatti, de takarékpénztárban levő tőkék kimutatására, hogy elhelyezésök a közgyűlési határozat értelmében el legyen intézhető.

A szebeni egyházmegye volt esperese, a jelenlegi esperes fölterjesztése alapján, felhivatik a kövesdi egyhk. nála maradt pénzeinek elszámolására, ellenkező esetben a törvényes eljárás ellene megindíttatván.

A m.-kályáni papi állomás fizetésének rendszeresítése érdekében fölhevitatik a pénztárnok részletes pénztári kimutatás adására, az egyhk. pedig kimerítő költségvetés fölterjesztésére.

A sepsi-szt.-györgyi tanoda mostani 3 segédtanárának állandósítását kérvén: az ügy véleményes előterjesztésre áttétetik a tanügyi előadóhoz, miután a kérés egyszerű teljesítése az idej közgyűlési határozatnak praedjudicalna.

A közoktatási miniszter ig. tanácsunkkal is közli a megyei közigazgatási bizottságokhoz intézett rendeletét, mely szerint a birtok-szabályozás alkalmával kiszakított iskolai fekvők, melyek községi iskola nem létében a felekezeti iskoláknak bocsáttattak át, a község kezelése alá helyezendők, jövőre egyenesen a községnek adandók át s a községileg kezelt fekvők jövedelméből csak esetről-esetről kibérendő határozat alapján segélyezhetőek a felekezeti iskolák ott, a hol községi iskola nem létezik. A miniszternek föliratilag fölfejtjük, hogy a törvény visszaható erővel nem bírván, a már iskoláinkra telekkönyvezett ily fekvők jogos tulajdonosaivá váltunk; jövőre, igaz, a községi iskolára telekkönyvezendők az ily birtokok, de jövedelmezőség tekintetéből czélszerűbb az illető felekezetek kezelése alá adni a községi iskola felállításáig, máskülönb mind elolvad a jövedelem a községi bírák keze között.

Szolnok-Dobokamegye ismétlen polemisa a fölött, hogy papjaink, mint isk. széki elnökök a közigazgatósági hatóság fegyelmi hatalma alatt állanak, mire ig. tanácsunk

újlag fölfejt a megyének, hogy felekezeti iskolaszéki elnökeink, mint papok, a felekezeti hatóság alá tartoznak s kötelességmulasztás esetén csak ez által büntethetők.

A rikán-helöli communitás panaszt tevén az iránt, hogy a n.-enyedi főtanoda a principisták beneficiumaitrészben visszatartja s a tanoda ezt tagadván, a válasz közöletetik a communitással, megiratván neki, hogy concret adatokkal támogassa, máskülönben figyelembe nem vehető, felzólalását.

Az irnokok drágasági pótléket kérvén, folyamodványuk áttétetik vélemény-adásra a pénztárnokhoz és számvevőhöz.

Dózsa József adóssági kötlevele és a kitáblázási engedély, a tartozás lefizettétvén, kiadatik.

A kutyfalvi egyhk. papi és tanítói tőkái elhelyezéséről szóló szabálytalan kötvények visszaküldetnek kiegészítés végett.

A királyfalvi pap egyhközsége iránti tartozásának törlesztett volta igazolására a visitatio útasittatik.

Az egerpataki egyhk. egy telke eladása engedélyeztetik.

A szancsali egyhk. itt kezelt pénzéből egyenértéki adóhátráléka kifizettetik.

Az enyedi egyhk. kérése s az ottani tanoda beleegyezése alapján megengedtetik, hogy az egyháznak a tanoda iránti 1000 frt tartozása telekkönyvileg ne biztosittassék.

Az unitariusok egyháztanácsa beleegyezvén, hogy asszonynépi egyhközségünk egy kis harangjukat ideiglenesen továbbra is használja, a harangról szóló elismervény kiállítása elrendeltetik.

A n.-enyedi tanoda Ruz Györgynek VI. k. c. bizonyítványát másolatban kiállitván, erről a jelentés a miniszternek megtétetik.

A kolozsvári egyhk. útasittatik, hogy rendes kiadást nem hordozó templom-építő pénztáráról minő alakban kényszerítse meg költségvetését.

A Gecse-intézet v. pénztárnokára, Antal Ferencnek halála által megüresedett bizottsági tagságra candidált három egyén közül, a bizottság ajánlatára, Bihari Sándor neveztetik ki.

A fehérvári volt esperes hagyatékát illető birói végrendeles fölterjesztetvén s e hagyatékban egy Szini F. elleni 200 frtos követelés is szerepelvén, az ügyvéd útasittatik ez összeg fölhajására.

Szilveszter D. esperes egészsége helyreállítására furdőre utazván, jelenti, hogy távollétében Kelecsényi K. jegyző helyettesíti. Tudomásul vétetik.

Udvarhelyi egyházmegyénk jelenti, hogy esperessé Solymosi István, jegyzővé Dáné Mózes újlag megválasztattak. Szolgál tudásul.

A m.-vásárhelyi tanoda jelenti, hogy Demeter K. szabadságolt tanár helyére Bedőházi Jánost alkalmazta. A helyettesítés engedélyeztetik.

Főt. Nagy Péter úr az ülésből távozván, az elnöki széket a legidősb ig. tanácsos, Incze Mihály, foglalja el s tárgyalás alá vétetvén a papolczi papváasztás ügyében beadott felfolyamodások (egyik elintézés végett a közgyűlés által ide áttéve, másik utólag érkezve be): az összes ügy-

iratok leküldetnek az esperesnek felelete megtétele végett, útasittatván egyszersmind arra is, hogy az e kérdésben kezére jutott összes actákat is terjeszsze föl.

r. t.

EGYHÁZI LAPOK SZEMLÉJE.

A „Prot. egyh. és iskolai Lap“ 29. számában dr. Ballagi Mór igyekszik igazolni az egyetemes tanügyi bizottságnak a gymnasiumi német nyelvtanítást illető megállapodását. Előbb rectificálja a hírlapok közleményeit, melyek itt-ott tévest is foglaltak magukban s aztán előadja a valóságot és a bizottság indokolását, abban az értelemben, a mint mult számunk első cikkében feltüntetve volt. Ballagi argumentumai a túlhalmozás, melylyel eddig gym. tanulóinknak négy nyelvet kelle tanulniok s a végén egyet sem tudtak; továbbá, hogy a gymnasium feladata nem az, hogy az életben szükséges ismereteket közölje, hanem hogy tanulni, önálló gondolkodásra tanítsa növendékeit; sikertelen is a gymn. német nyelv tanítás, sőt a tanulók nagy részére nézve fölösleges is, mert semmi szükség, hogy a mikepérczi leendő szolgabíró németül tudjon; tévednek is azok, kik a gymnasiumból a középszerű tehetségeket mind ki akarják útasítani, mert a Deákok, Kossuthok, Széchenyiek a rossz iskolarendszer mellett is kiválnak. (Ergo: ne féljünk a rossz iskolai rendszertől!) Visszaútasítja aztán a chauvinismus, a politikai szempont általi vezettetés vádját s állítja, hogy a határozathozatal indok. „hogy miveltségünk nemzeti szellemben fejlődjék“ (adós maradván annak igazolásával, hogy a német nyelv tanulása mellett ez meg nem történhetnék, sőt buzdítva ifjainkat, hogy tanuljanak angolul, francziául, németül, „gazdagítsák szellemüket a nagy nemzetek fölfedezéseivel és csoda iparalkotási kincseivel.“) Emlékezteti olvasóit, „hogy nemzeti valóságos gyarapodást csak a geniuszúhoz való hitszerű ragaszkodás és azon önbizalom szül, melynek gyökérszála a jelen fölszínén túl a nemzeti lét egész multján nyulnak alá.“ (Hogy a „nemzeti geniuszúhoz való hitszerű ragaszkodást“ mennyiben semmisíti meg a „der, die, das“ ismerete, és hogy az önbizalomnak „a nemzeti lét egész multján alányuló gyökérszála“ mennyiben tépi szét az „ich habe“ hajtogatása, alig magyarázza meg az attikajak dicsőségére való hivatkozás.)

Ballagi Mórtól több argumentumot és kevesebb frazist szeretünk volna hallani.

A „Protestáns Hetilap“-ban Bierbrunner G. t. munkatársunk az „Átmeneti korszak“ jellemzésébe kezd — elmélkedése végét jövőre igérvén, a mikor mi is kivonatoljuk cikkét.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1880. július 24-én.

— A tiszántúli ref. egyházkerület idei nyári közgyűlését f. hó 19-én kezdve tartá meg Debreczenben. A megelőző két napon az egyházkerületi tanügyi bizottság ül-

szett, a közgyűlés pedig, mint a „P. N.“ írja, a magyar protestáus egyetem ügyét is tárgyalta s elfogadta azt az indítványt, hogy készíttessék el a részletes terv és költségvetés mind az egyetemről, mind a föllállandó tanárképzőről, hogy aztán a javaslat közöltessék a testvér superintendiákkal.

— Molnár Aladár a tud. Akadémia megbízásából „A magyar közoktatás története a 18 században“ című két kötetes munkán dolgozik. Az első kötet a Rákóczy-mozgalmak megszüntetésétől József cs. koráig terjed, a második pedig a múlt évszáz két utolsó tiz évének, a magyarság újraébredésének történetét foglalja magában. Az első kötet már ez év telén megjelenik s az író neve kezeskedik a mű kiváló fontosságáról és becséről.

— Kérelem. Azon tisztelt tanulóársaimat, barátaimat, kik 1867-ben, mint a nagy-enyedi Bethlen-főtanodánál azon időben hittanhallgatók, egy 1880 szeptember 1-én Kolozsvárt történető összejövétel iránt írásbeli szerződésre léptek volt, ama szerződés 2. pontjából kifolyólag ezennel barátságosan felkérem, sziveskedjenek kötelezettségük szerint azon napon, azaz: folyó évi szeptember 1-én Kolozsvárt megjeleni. Az összejövétel további körülményei később fognak közzététetui. Lőte Lajos.

— A Czelder által f. é. október elején megindított „Vasárnap“ című prot. néplap biztosítottnak tekinthető nemcsak szellemileg, hanem anyagilag is, mert már is 1250 példány elárúsítására tétetett ígéret, s így a 4 krjával áru-landó lap megindulhat, hogy aztán általános elterjedést nyerjen: tartalmától fog függeni. A lap terjesztésének felügyeletére válakoztak idáig: Debreczenben Némethy Lajos, H.-M.-Vásárhelyen Miklovicz Bálint és Futó Mihály, Makón Csécsi Miklós és Szöllősi Antal, Kecskeméten Laukó Károly és Fördős Lajos segédeivel, Nagy-Kőrösön Filó Lajos, Kiss Kálmán, Magyar Antal, Pestvidéken Láng, Margócsy, K. Tóth Kálmán, Pesten s az ország több részein a biblia-árusok által Kőnig Rudolf, Pest-n Ballagi Mór, Farkas József pedig rendes munkatárs lesz. Kisujszálláson Dorogi Lajos, Ilylyés Bálint, Bősörményben Pápay Imre, H.-Szoboszlón Zsigmond Sándor és Soltész László, Nagy-Váradon Nagy István és Kun Béla, Borsodban Szabó József, s 5—19 példányra

többen. Vajha ez újabb vállalatnak több és állandóbb sikerre lenne, mint az eddigi ily nemű kísérleteknek volt.

— Beküldettek szerkesztőségünkhöz: Czelder „Figyelő“-jének idejulius-augusztusi (VII—VIII) kettős füzeté, a következő tartalommal: Teljesítsük misszióinkat. Czelder Márton. A lützeni ütközet befolyása a vallásos ügyre nézve. Csuthy Zsigmond. Biblia és természet Pápai Imre. Tóth Mihály. Missziói közlemények. I. Belmisszió. II. Külmisszió. Láng Adolf. Biblia fordítás. Szabad reformált egyetem — Hollandiában. Venetianer Sándor. Könyvismertetés. Mutatvány Pécsi Simon bibliafordításából 1643. Közli: Konez József. Adatok Magyarország bünvádi statistikájából. Láng Adolf. A Talmudisták vagy Rabbiniták ismertetése, Molnár Zsigmond. I. Rákóczi György levele Rákóczi Zsigmondhoz. 1620. szept. 16 és decz. 16 Közli: Szilagyi Sándor. Bethlen Miklós levele Teleki Mihályhoz 1672 ből. Közli: Konez József. Külföld. Belföld. Könyv- és lapszemle. A szeretet s önfentartás aranykönyve. — A „Protestans Pap“ júliusi (10 száma. Tartalma: Az Istent emberitő és embert isticitő ember, sonett, Bényei Gábertől. Kis leányom emlékére, költemény, Kalmán Dezsőtől (visszhangul Tolnai Lajos ugyanily című, lapunkban is közreadott, szép költeményére.) Helyzetünk, vagy a polgári házasság, Guggenbergtől. Avatási egyh. beszéd (Jel XIV, 15.) K. D.-től. Kik boldogok Jézus szerint? (Máté V. 4.) Feleki Józseftől. Szeretési beszédek (Beteg gyermek fölött, Garzó Gyulától; halotti idős özv. asszony felett, Zsigmond Sándortól) Biblia magyarázat, Zsigmond Sándortól. Confirmatio, Margócsi Kálmántól, — s végül: Kérdések és feleletek.

— Hibaigazítás. Mult számunk második cikkének második hasábján a. k. második sorából az „oltalmára“ szó kihagyandó; ugyan e cikk negyedik hasábjában a feljül kezdve első sor „lelkészek“ szava helyett „lelkének“ teendő.

SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Szeremley Sámuel és K. Tóth Kálmán t. munkatársaink szives küldeményeit köszönettel vettük s legközelebb fölhasználjuk.

Demeter Mihály urnak. A példány odaküldése iránt intézkedtünk.

H I R D E T É S .

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLOMÁSRA.

A csurgói ev. ref. 3. oszt. gymnasiumban egy tanári állomás betöltendő lévén, kötelessége lesz a választandó tanárnak tanítani, mint a III-dik oszt. főnöke a latin nyelvet: a III. és IV-ik osztályban; a történelmet: a IV. V. VI-ik osztályban; a földrajzot: a IV-ik osztályban; a vallást: a III. és IV-ik osztályban.

Jövedelme lesz: évi 600 o. é. forint s szabad lakás, egy hold föld, felerészben szántó, felerészben rét, esetleg lakás és földek helyett: évi 100 frt. készpénz; készpénz fizetése 5 évenként 50 frttal javíttatik, míg az összeg 800 frtra emelkedik.

3 év alatt oklevelet szerezni köteles.

A tanári nyugdíj intézetnek kötelezett tagja.

Próba év 2.

A pályázati okmányok, u. m. érettségi s iskolai bizonyítvány, keresztelési anyakönyvi kivonat, előélet, szolgálati és erkölcsi igazolvány, egy egészségi állapotot tanusító járási, illetőleg városi orvosi bizonyítvány alólírotthoz beküldendők, f. évi augusztus 7-ig.

Kelt Hidrahelyt: (u. p. Kadarkut) 1880 július 7-én.

2—3

KÖRMENDY SÁNDOR.